

Vägledning

till regelverket om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen
Version 4.0

ER 2020:15

Energimyndighetens publikationer kan laddas ner eller
beställas via www.energimyndigheten.se

Statens energimyndighet, april 2020

ER 2020:15
ISSN 1403-1892
ISBN (pdf) 978-91-89184-60-2

Tryck: Arkitektkopia, Bromma

Förord

Energimyndigheten är tillsynsmyndighet för efterlevnaden av lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen. Lagen genomför i svensk rätt bestämmelserna om hållbarhetskriterier i förnybartdirektivet. Myndigheten har med stöd av bemyndigande meddelat föreskrifter om hållbarhetskriterier, men det finns många detaljer som inte regleras i författning.

Energimyndigheten redovisar i denna vägledning utförligare förklaringar till de regler som föreligger i lag, förordning och föreskrift. Avsikten med publiceringen är att ge allmän kännedom om myndighetens bedömning av hur regelverket kommer att tillämpas i sådana avseenden som går att förutse. Det är således inte fråga om juridiskt bindande regler.

Denna fjärde version av vägledningen har kompletterats med avsnitt om anläggningsbesked och uppdateringar avseende restprodukter. Energimyndigheten kommer successivt att utöka vägledningen till att omfatta fler delar av regelverket.

Robert Andrén

Generaldirektör

Innehåll

1 Introduktion och läsanvisning 4

1.1 Bakgrund till reglerna om hållbarhetskriterier 4
1.2 Vilka bränslen omfattas? 5
1.3 Vem berörs av reglerna? 5
1.4 Sekretessbestämmelser 6
1.5 Läsanvisning till vägledningen 6
1.6 Förkortningar och förklaringar 7

2 Kontrollsystem 8

2.1 Riskbedömning för utformandet av kontrollsystem 8
2.2 Definition av produktionskedja 9
2.3 Överenskommelser i produktionskedjan 10
2.4 Stickprov 12
2.5 Ansvarsfördelning inom organisationen 13
2.6 Kontrollsystemet för anläggningsbesked 14
2.7 Avvikelsehantering 16
2.8 Väsentliga ändringar 18
2.9 Granskning av kontrollsystemet 20
2.10 Certifieringssystem godkända av Europeiska kommissionen 20

3 Oberoende granskning 24

3.1 Granskarens oberoende 24
3.2 Granskarens kompetens 25
3.3 Granskningsförfarande 28
3.4 Granskarens utlåtande och intyg 31

4 Hållbarhetsbesked och anläggningsbesked 34

4.1 Ansökan om hållbarhetsbesked och anläggningsbesked 34
4.2 Giltighetstid och innehåll 35
4.3 Omprövning av hållbarhetsbesked 36
4.4 Återkallelse av hållbarhetsbesked och anläggningsbesked 37
4.5 Hållbarhetsbesked för en avgränsad tidsperiod 37

5 Rapportering 39
5.1 Rapportering senast 1 april årligen 41
5.2 Hållbarhetsegenskaper som ska rapporteras enligt 5 kap. 1 § HBFS 41

6 Massbalans 44
6.1 Spårbarhet 44
6.2 Uppfyllande av massbalans 45
6.3 Plats med tydlig gräns 47
6.4 Blandningar 48
6.5 Fritt från bedrägeri och granskningsbart 50

7 Råvaror 51
7.1 Livsmedelsbaserade biodrivmedel 51
7.2 Krav och systemgränser för avfall och restprodukter 52
7.3 Avfall 53
7.4 Restprodukter 54

8 Minskning av växthusgasutsläpp 58
8.1 Användning av normalvärden, delnormalvärden och regionala medelvärden 59
8.2 Metod för faktisk beräkning av växthusgasminskning 60

9 Markkriterier och ändrad markanvändning 66
9.1 Översikt av de markrelaterade bestämmelserna i HBL 67
9.2 Steg- för-steg lathund för verifiering av markanvändning och markkriterier i Sverige 69
9.3 Ändrad markanvändning och markkategorier vid beräkning av växthusgasutsläpp 74
9.4 Markkategorier att beakta vid ändrad markanvändning i Sverige 74
9.5 Verifiering av ändrad markanvändning i Sverige 76
9.6 Kriterier gällande områden med stor biologisk mångfald 78
9.7 Markområden som avses i kriterier gällande områden med stor biologisk mångfald 80
9.8 Kriterier gällande mark med stora kollager 84
9.9 Markområden som avses i kriterier gällande mark med stora kollager 85

1 Introduktion och läsanvisning

1.1 Bakgrund till reglerna om hållbarhetskriterier

Från och med den 1 augusti 2010 finns lag (2010:598) om hållbarhet för biodrivmedel och flytande biobränslen (HBL). Enligt denna lag ska det i hela produktionskedjan, från råvaruproduktion till slutanvändning, kunna styrkas att ett antal hållbarhetskriterier är uppfyllda för att dessa bränslen ska kunna anses vara hållbara.

Hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränsle syftar till att minska utsläppen av växthusgaser och säkerställa att produktionen av förnybara bränslen inte har förstört områden med höga biologiska värden. Kriterierna finns i ett EU-direktiv om främjande av förnybar energi, kallat förnybartdirektivet[1]. Syftet är att främja enbart förnybar energi som inte samtidigt har en negativ inverkan på klimatet samt markförhållanden i de länder där råvaran produceras. I regelverket och vägledningen används begreppet ”hållbarhet” genomgående i bemärkelsen att bränsle är hållbart i enlighet med de hållbarhetskriterier som finns uppställda i artiklarna 17 - 19 i förnybartdirektivet.

En annan europeisk lagstiftning som har betydelse för biodrivmedel är EU:s statsstödsregler. Enligt riktlinjerna för statligt stöd till miljöskydd och energi får driftstöd för livsmedelsbaserade biodrivmedel endast beviljas för anläggningar som tagits i drift före den 31 december 2013 och endast till dess att anläggningen har avskrivits fullständigt.

Enligt reglerna om hållbarhetskriterier ska rapporteringsskyldiga företag som är skattskyldiga för, eller använder, biodrivmedel och flytande biobränslen visa att kriterierna är uppfyllda. Den som är rapporteringsskyldig ska därför ha ett kontrollsystem som kan visa detta. Kontrollsystemet ska vara uppbyggt utifrån en riskbedömning och vara anpassat efter verksamhetens art och komplexitet. En oberoende granskare ska kontrollera att kontrollsystemet är uppbyggt på ett korrekt sätt så att hållbarhetskriterierna uppfylls.

Den som är rapporteringsskyldig ska hos Energimyndigheten ansöka om ett hållbarhetsbesked för sitt kontrollsystem. Hållbarhetsbeskedet är ett beslut av myndigheten att de biobränslen som den rapporteringsskyldige är skattskyldig för, eller använder, är att anse som hållbara. Från den 1 januari 2012 krävs ett hållbarhetsbesked för att kunna göra skatteavdrag i punktskattedeklarationer i de fall avdragsrätten enligt lag (1994:1776) om skatt på energi (LSE) är villkorad av bränslets hållbarhet och för rapportering enligt lagen (2011:1200) om elcertifikat.

HBL uppdateras den 1 januari 2016 med bestämmelser om anläggningsbesked, ett beslut som berör det senaste kriteriet om stöd för livsmedelsbaserade biodrivmedel. Även anläggningsbesked krävs för att kunna medges avdrag från energi- och koldioxidskatt. Anläggningsbesked utfärdas av Energimyndigheten efter ansökan från rapporteringsskyldiga företag som har inrättat ett kontrollsystem. Kontrollsystemet ska säkerställa att varje parti livsmedelsbaserat biodrivmedel som företaget ämnar göra skatteavdrag för är producerat i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och att produktionsanläggningen inte är fullständigt avskriven se kap. 2.6.1.

[1] 2009/28/EC

Det finns i regelverket inga undantag från kravet på rapportering. Inte heller finns det undantag för mängder för vilka skattebefrielse är villkorad mot hållbarhet. Det beror på EU:s statsstödsregler, som gäller för varje stöd, oavsett storlek.

1.2 Vilka bränslen omfattas?

De bränslen som omfattas av regelverket är biodrivmedel, exempelvis HVO, etanol, RME och biogas för transportändamål samt flytande biobränslen, exempelvis biooljor för andra energiändamål än transport. I 1 kap. 2 § HBL definieras dessa begrepp som:

Biodrivmedel: vätskeformiga eller gasformiga bränslen som framställs av biomassa och som används för transportändamål.

Flytande biobränslen: vätskeformiga bränslen för andra energiändamål än transport, som framställs av biomassa.

Exempel på biodrivmedel och flytande biobränslen

- Etanol: låginblandad i bensin, E85, ED95, ETBE, bio-MTBE
- Biobensin
- Biodiesel: låg- och höginblanding av HVO och RME/FAME
- Fordonsgas: biogas till transport (inkl. termisk biogas)
- bio-DME
- Biooljor: MFA, tallbecksolja,
- Råmetanol och terpentin

Fasta biobränslen och biogas för el- och värmeproduktion omfattas inte av regelverket.

1.3 Vem berörs av reglerna?

I 3 kap 1§ HBL definieras rapporteringsskyldig aktör som den som:

a. *Enligt 4 kap lagen om skatt på energi är skattskyldig för bränsle som helt eller delvis utgörs av biodrivmedel eller flytande biobränsle, eller*

b. *I yrkesmässig verksamhet använder flytande biobränsle som varken utgör eller ingår i bränsle som är skattepliktigt enligt lagen om skatt på energi.*

Det är den rapporteringsskyldige aktören som är ansvarig för att visa uppfyllande av kriterierna vid ansökan om hållbarhetsbesked och anläggningsbesked, och som rapporterar in hållbara mängder till Energimyndigheten. Men eftersom hela produktionskedjan omfattas av regelverket omfattas även andra aktörer i kedjan, exempelvis producenter och leverantörer som inte själva är rapporteringsskyldiga. Dessa aktörer kan exempelvis behöva lämna information om hållbarhet, tillåta stickprov i sin verksamhet och se till att massbalansen (se kap. 6) är uppfylld för att säkerställa spårbarheten i produktionskedjan. Det innebär att även om man själv inte är rapporteringsskyldig, så är det viktigt att hålla sig informerad om regelverket i de fall man hanterar bränslen som omfattas.

Om flera aktörer i produktionskedjan är skattskyldiga enligt 4 kap. LSE är det den aktör för vilken skattskyldigheten inträtt enligt 5 kap. LSE (den som redovisar skatt i punktskattedeklaration) som ska rapportera den hållbara mängden till Energimyndigheten[2]. Dock kan alla som definieras som rapporteringsskyldiga i HBL ansöka om hållbarhetsbesked från Energimyndigheten, se kapitel 4 om hållbarhetsbesked.

Anläggningsbesked berör bara de aktörer som hanterar *biodrivmedel* för vilka skattskyldigheten inträtt enligt 5 kap. LSE, dvs. inte flytande biobränslen eller låginblandade biodrivmedel. Anläggningsbesked är en förutsättning för att få göra avdrag för skatt på biodrivmedel enligt 7 kap. LSE.

1.4 Sekretessbestämmelser

Enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller sekretess hos Statens energimyndighet, med avseende på bl.a. tillsyn för uppgift om ett företags affärs- eller driftförhållanden om det kan antas att företaget lider skada om uppgiften röjs. Sekretess gäller också för uppgifter om andra ekonomiska eller personliga förhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med företaget som är föremål för myndighetens verksamhet. Energimyndigheten har erfarenhet av att hantera företagsuppgifter och sekretessfrågor från tillsynsverksamhet. Sekretess hanteras hos myndigheten så att om någon begär ut en handling som rör ett företags affärs- och driftsförhållanden, görs en bedömning av om det skulle skada företaget. Om det kan antas göra det, lämnas dessa uppgifter i handlingen inte ut. Myndighetens beslut att inte lämna ut uppgifter kan överklagas till förvaltningsdomstol.

1.5 Läsanvisning till vägledningen

Denna vägledning beskriver Energimyndighetens bedömningar av hur regelverket om hållbarhetskriterier och anläggningsbesked tillämpas. Vägledningen är tänkt att läsas tillsammans med lag, förordning och föreskrift om hållbarhetskriterier[3]. Den utgör ett komplement och kan inte förstås helt utan kännedom om innehållet i dessa författningar. I vägledningen hänvisas kontinuerligt till relevanta avsnitt i lag, förordning och föreskrifter. Energimyndigheten utökar successivt vägledningen till att omfatta alla delar av regelverket, inklusive uppdateringar.

Vägledningens upplägg är anpassat för att kunna läsas kapitelvis och inte i sin helhet. Den som berörs av regelverket kan därmed fokusera på de avsnitt som är relevanta för just sin verksamhet och roll i produktionskedjan.

Vägledningen inleds i kapitel 2 som går igenom vilka krav som finns på de kontrollsystem som ska säkerställa och visa hållbarhet i produktionskedjan. Kapitel 3 förklarar reglerna om oberoende granskning och hur stickprov ska göras. I kapitel 4 förklaras hur hållbarhetsbesked och anläggningsbesked fungerar. Kapitel 5-9 innehåller detaljerade förklaringar till rapportering, massbalans, klassificering av restprodukter och avfall, regler för växthusgasberäkningar, och hur verifiering av markkriterier i Sverige kan göras.

---

[2] Den som är rapporteringsskyldig ska till tillsynsmyndigheten rapportera den mängd
a) hållbart biodrivmedel och hållbart flytande biobränsle, som utgör eller ingår i bränsle för vilket den rapporteringsskyldiges skattskyldighet har inträtt enligt 5 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi, och
b) hållbart flytande biobränsle som avses i 1 § första stycket b och som den rapporteringsskyldige har använt (3 kap. 1 e § HBL)

[3] Samtliga författningar finns att läsa på www.energimyndigheten.se/hbk

1.6 Förkortningar och förklaringar

Förnybartdirektivet	Direktiv 2009/28/EG om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor. Även kallad RED (Renewable Energy Directive)
HBL (hållbarhetslagen)	Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränsle med ändringar i SFS 2011:1065, SFS 2015:1538 samt SFS 2017:1216
HBF (hållbarhetsförordningen)	Förordning (2011:1088) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränsle med ändringar i SFS 2015:839, SFS 2018:1721
HBFS (hållbarhetsföreskrifterna)	STEMFS (2011:2) Statens energimyndighets föreskrifter om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränsle med ändringar i STEMFS (2017:4)
Lagen om elcertifikat	Lag (2011:1200) om elcertifikat
LSE (Lagen om skatt på energi)	Lag (1994:1776) om skatt på energi
Markkategorier	De sex olika markanvändningskategorierna enligt 5 § HBF och 2 kap. 2 § HBFS som avses då ändrad markanvändning ska beaktas vid bestämning av växthusgasminskning. Dessa utgörs av skogsmark, gräsmark, åkermark, våtmark, bebyggelse och övrig mark
Markkriterier	De markrelaterade hållbarhetskriterier som avses i 2 kap. 2-5 §§ HBL och som syftar till att skydda mark med hög biologisk mångfald och stora kollager
MB (miljöbalken)	Miljöbalk (1998:808)
SVL (skogsvårdslagen)	Skogsvårdslagen (1979:429).
Skogsvårdsförordningen	Skogsvårdsförordningen (1993:1096)

2 Kontrollsystem

Den som är rapporteringsskyldig ska genom ett kontrollsystem säkerställa att de biodrivmedel och flytande biobränslen som ska rapporteras är att anse som hållbara (3 kap. 1 a § HBL)

Granskaren ska kontrollera att kontrollsystemet är korrekt, tillförlitligt och skyddat mot bedrägerier (3 kap. 1 a § HBL)

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 c, 3 d eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

1. *inte är livsmedelsbaserat, eller*
2. *är livsmedelsbaserat men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.*

(3a kap 2 § HBL)

Den rapporteringsskyldiges kontrollsystem ska innehålla rutiner för att säkerställa att de mängder biodrivmedel eller flytande biobränslen som hanteras kan anses vara hållbara. Sådana rutiner kan innefatta rutiner för inköp, rutiner för hur avtal skrivs, rutiner för egenkontroll mm. Ett kontrollsystem enligt HBL kan med fördel integreras med verksamhetens befintliga kvalitets- eller miljöledningssystem.

Kontrollsystemet ska vara korrekt, tillförlitligt och skyddat mot bedrägeri. För att säkerställa att kraven efterlevs bör den rapporteringsskyldige tillse att det som en del av kontrollsystemet finns dokumenterat hur ansvar fördelats i den egna organisationen. Flera anställda bör få hantera avvikelsehanteringssystemet, dock bör ansvarig funktion utses för att klassificera, stänga avvikelser samt godkänna genomförda åtgärder och ansvara för rapportering av stora avvikelser till Energimyndigheten. Funktionen bör utses av ledningen.

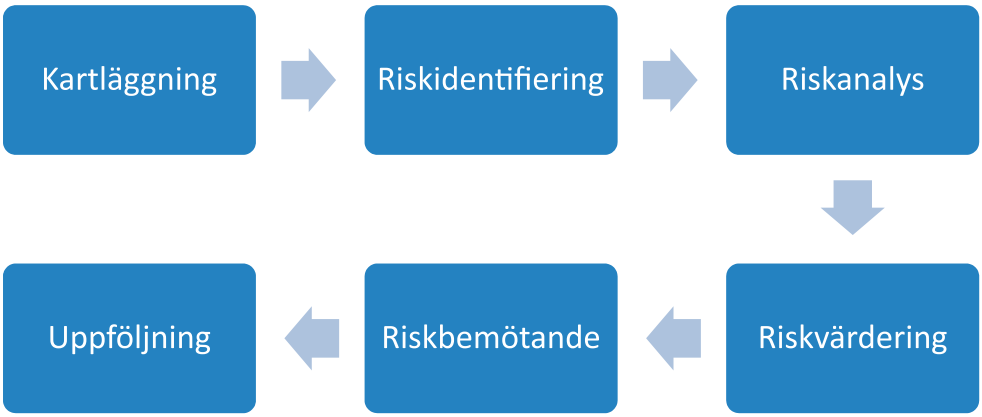
2.1 Riskbedömning för utformandet av kontrollsystem

Den beskrivning av kontrollsystemet som, enligt 3 kap. 1 b § HBL ska ges in till tillsynsmyndigheten ska innehålla […] en beskrivning av den riskbedömning som ligger till grund för kontrollsystemets utformning, (15 § punkt 3 HBF)

Den rapporteringsskyldiges kontrollsystem ska vara utformat utifrån en riskbedömning av verksamheten (3 kap. 1§ HBFS)

Ett kontrollsystem ska säkerställa att de biodrivmedel och flytande biobränslen som rapporteras är att anse som hållbara. För att bygga upp ett sådant kontrollsystem ska den rapporteringsskyldige göra en riskbedömning. Denna riskbedömning bör beakta riskerna att biodrivmedel och flytande biobränsle som hanteras i de aktuella produktionskedjorna inte skulle kunna anses som hållbara. Risken för bedrägeri bör särskilt beaktas, då det finns ett uttalat krav i HBL att kontrollsystemet ska vara skyddat mot bedrägerier.

En riskbedömning kan utföras i de steg som beskrivs nedan, se Figur 1 nedan:

Figur 1 De olika stegen i en riskbedömning

I *kartläggningssteget* identifieras relevanta produktionskedjor, vilka hållbarhetskriterier som berör verksamheten och vilka befintliga rutiner och ledningssystem som redan finns i verksamheten och hos leverantörer. Utifrån kartläggningen görs sedan en *riskidentifiering*, genom att beakta riskfaktorer inom organisationen för respektive hållbarhetskriterium samt för respektive led i produktions- och leverantörskedjan. Riskfaktorer kan exempelvis vara risk för fel i informationshantering eller risk för fel i massbalansberäkningen. I *riskanalysen* analyseras de identifierade riskfaktorerna med avseende på sannolikhet och konsekvens. Ju större sannolikhet att risken faller ut och ju större konsekvens en risk kan få, desto större är risken. Denna sammanslagning av riskanalysen görs genom en *riskvärdering.* De risker som identifierats kan sedan *bemötas* genom att hitta åtgärder för att reducera risken eller att undvika risken helt. De risker som kvarstår efter riskbemötandet bör *följas upp* regelbundet.

Kontrollsystemet utformas efter vilka risker som kvarstår och hur de bör bemötas för att undvika att riskerna faller ut.

Riskbedömning för utformandet av kontrollsystemet utförs av den rapporteringsskyldige. Den oberoende granskaren genomför i samband med granskningen av den rapporteringsskyldiges system en egen riskbedömning. Läs mer om detta i kapitel 3.3.

2.2 Definition av produktionskedja

I 1 kap. 2 § HBL är produktionskedja definierat som:

”den produktionsprocess som pågår fram till och med användningen av biodrivmedlet eller det flytande biobränslet och börjar med

– odling av biomassa, inbegripet framställning av gödsel för odlingen, eller

– omhändertagandet av avfall eller restprodukter som biodrivmedlet eller det flytande biobränslet framställs av, om inte restprodukterna har uppkommit direkt i en jordbruks-, vattenbruks-, fiske- eller skogsbruksverksamhet.”

En aktörs kontrollsystem kan omfatta en eller flera produktionskedjor. För information i vilken omfattning spårbarheten gäller, se kapitel 6 om spårbarhet och kapitel 7 om

restprodukter. Ett och samma parti[4] kan inte bestå av bränsle från flera olika produktionskedjor. Ett parti utgörs av en typ av biomassa/biodrivmedel/flytande biobränsle med identiska hållbarhetsegenskaper. Hållbarhetsegenskaper definieras som den information som enligt 2 kap. 3 § HBL ska rapporteras till Energimyndigheten. En fysisk leverans av ett biodrivmedel eller flytande biobränsle kan således bestå av flera partier. Likaså kan ett och samma parti fysiskt levereras i flera omgångar.

En produktionskedja kan exempelvis omfatta följande aktörer: en lantbrukare som producerar biomassa, en lagerhållare för biomassa, en produktionsanläggning av biodrivmedel, en upplagshavare för biodrivmedel och en distributör av biodrivmedel.

Ett annat exempel på en produktionskedja kan vara en produktionsanläggning där restprodukt utfaller, handlare/mäklare, en förädlingsanläggning, importör och/eller distributör av flytande biobränsle.

Ett ytterligare exempel på en produktionskedja kan vara: en skogsägare som genomför en avverkning eller gallring som producerar biomassa, via eventuell handlare/mäklare, en terminal, en förädlingsanläggning, en distributör av biodrivmedel eller flytande biobränsle.

2.3 Överenskommelser i produktionskedjan

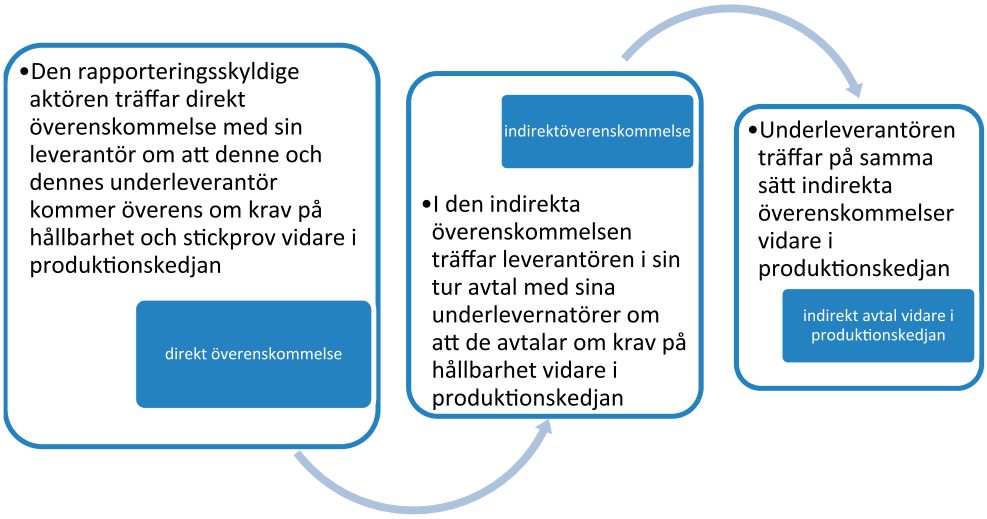
Den rapporteringsskyldige ska genom överenskommelser, direkt eller indirekt, med samtliga aktörer i hela produktionskedjan och genom stickprov hos dessa aktörer säkerställa att kravet [om hållbarhet genom ett kontrollsystem] uppfylls (3 kap. 1 a § HBL)

Rapporteringsskyldiga företag ska tillhandahålla tillförlitlig information om att de biodrivmedel och flytande biobränsle som levererats eller använts är hållbara. Biodrivmedel och flytande biobränslen ska kunna spåras tillbaka till odlingsmarken för att säkerställa att kriterier för markanvändning i lagen respekteras, undantaget de industriella restprodukter och avfall som enbart behöver spåras till den plats där restprodukten eller avfallet uppkommit (se kapitel 7 om restprodukter). Eftersom en rapporteringsskyldig aktör ofta inte själv har full kontroll över hela produktionskedjan för de biodrivmedel och flytande biobränslen som ska uppfylla hållbarhetskriterier behöver aktören säkerställa att denne får ta del av information som rör hållbarhet från aktörer i hela produktionskedjan. Rapporteringsskyldig aktör måste också kunna utföra egenkontroll och därmed verifiera att informationen är tillförlitlig. Detta gör den rapporteringsskyldige genom att i sina överenskommelser med leverantörer avtala om en rätt att utföra stickprov och begära information om hållbarhetsegenskaper hos det biodrivmedel eller flytande biobränsle som denne köper in. I HBL benämns detta som en direkt överenskommelse.

De flesta produktionskedjor inkluderar fler aktörer än den rapporteringsskyldige och dennes direkta leverantörer. I de flesta fall innehåller produktionskedjan flera aktörer som är underleverantörer till den rapporteringsskyldiges leverantör. I lagen föreskrivs därför även att den rapporteringsskyldige i överenskommelser med sina direkta leverantörer

[4] Parti definieras i 1 kap. 2 § HBFS

ska kräva att dessa i sin tur kommer överens med underleverantörer om möjligheten att göra stickprov tidigare i produktionskedjan. Den rapporteringsskyldige måste också se till att erhålla information om hållbarhetsegenskaper[5] hela vägen från produktion av biomassa till att biobränslet släpps på marknaden. Detta benämns i lagen indirekta överenskommelser och ger den rapporteringsskyldige möjlighet att spåra de biodrivmedel eller flytande biobränslen som den är rapporteringsskyldig för (se Figur 2 nedan).

Figur 2 Direkta och indirekta överenskommelser

En produktionskedja kan omfatta flera leverantörer och många primärproducenter av biomassa. Därför bör både direkta och indirekta överenskommelser utformas så att rätt att utföra stickprov omfattar hela produktionskedjan. Mer om hur stickprov kan utföras finns i kapitel 2.4. Om en primärproducent levererar biomassa till en uppsamlingsplats, omfattas producenten enbart av stickprovskontroll om urvalet görs på de mängder av biomassa som levererats från producenten.

Överenskommelser med transportföretag

I många fall kan transportföretaget vara den som utfärdar intyg om att transporten förekommit. Denne behöver därför kunna tillhandahålla tillförlitlig information om spårbarhet för det bränsle som använts vid transporten.

Biodrivmedel och flytande biobränslen kan produceras både globalt och lokalt. I de flesta fall ingår flera transporter innan biodrivmedel eller flytande biobränslen når den svenska marknaden. Fraktbolag, rederier och övriga transportföretag som transporterar antingen biomassa eller biobränsle inom en produktionskedja innehar information om spårbarheten inom den produktionskedjan. Därför är det också viktigt att den rapporteringsskyldige ser till att det finns överenskommelser med de transportföretag som anlitas inom en produktionskedja att tillhandahålla tillförlitlig information om de transporter som har utförts.

[5] Hållbarhetsegenskaper är det som ska rapporteras för varje parti, se 5 kap. 1 § HBFS

2.4 Stickprov

Den rapporteringsskyldige ska genom överenskommelser, direkt eller indirekt, med samtliga aktörer i hela produktionskedjan och genom stickprov hos dessa aktörer säkerställa att kravet [om hållbarhet genom ett kontrollsystem] uppfylls (3 kap. 1 a § HBL)

Stickprov ska kunna utföras för varje produktionskedja i kontrollsystemet. Möjligheten till detta ska inkluderas i de överenskommelser som den rapporteringsskyldige ingår. Enligt 4 kap. 6 § HBFS kan stickprov utföras av antingen:

- den rapporteringsskyldige,
- den rapporteringsskyldiges oberoende granskare, eller
- annan tredjepart.

Alla tre alternativ kan utnyttjas inom kontrollsystemet för olika produktionskedjor som hanteras.

Urvalet av storleken på stickprov bör baseras på en bedömning av de risker som föreligger och bör vara slumpmässig och kunna motiveras. Oavsett vem som utför stickprovet så ska urval och rutiner för hur stickprov kontrolleras, dokumenteras i kontrollsystemet. Detta bedöms sedan av den oberoende granskaren vid granskning inför ansökan om hållbarhetsbesked och ska ingå i utlåtandet (se vidare kapitel 3.4.1). Vid granskning inför omprövning av hållbarhetsbesked ska den oberoende granskaren bedöma de stickprov som utförts. Denna bedömning ska ingå i utlåtandet (se vidare kapitel 3.4.2).

Vid tillsyn har Energimyndigheten rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen (4 kap. 2 § HBL). Rapporteringsskyldiga företag måste därför se till att kunna uppvisa bevis på hållbarhet vid begäran.

Om Energimyndigheten vid tillsyn bedömer att det finns skäl att närmare granska en underleverantör, oavsett om den rapporteringsskyldige har en direkt eller indirekt överenskommelse med denne, kan myndigheten kräva av den rapporteringsskyldige att denne gör ytterligare stickprov.

2.4.1 Stickprov som utförs av den rapporteringsskyldige

Stickprov kan utföras av den rapporteringsskyldige själv. Den rapporteringsskyldige ska då, i enlighet med rutiner för stickprov inom kontrollsystemet, kontrollera ett urval av de mängder som hanterats inom kontrollsystemet genom att samla in exempel på underlag för styrkande av hållbarhet och att avtala om en rätt att ta fram bevis på granskarens begäran. Stickprov ska dokumenteras och exempel på bevis bör finnas.

2.4.2 Stickprov som utförs av den rapporteringsskyldiges oberoende granskare

Stickprovet kan utföras av den rapporteringsskyldiges oberoende granskare, (se kapitel 3 om oberoende granskning nedan). Den rapporteringsskyldiges oberoende granskare ska då, i enlighet med rutiner för stickprov inom kontrollsystemet, kontrollera ett urval av mängder som hanterats inom kontrollsystemet genom att kontrollera bevis för styrkande av hållbarhet hos de leverantörer den rapporteringsskyldige har överenskommelser med. Bedömning av bevis som kontrollerats ska ingå i utlåtandet inför omprövning av hållbarhetsbesked. De kompetenskrav som ställs på den oberoende granskaren i HBL finns beskrivna i kapitel 3.2.

2.4.3 Stickprov som utförs av annan tredjepart

Stickprov kan också utföras av annan tredje part tidigare i produktionskedjan. Det innebär att underlag för styrkande av hållbarhet granskas av andra oberoende granskare med relevant kompetens för de olika delarna av produktionskedjan. En produktionsanläggning kan till exempel välja att anlita en tredje part och erhålla ett utlåtande som sedan kan användas som underlag till alla kunder som ingår överenskommelser med produktionsanläggningen.

Den rapporteringsskyldige ansvarar för att kravet på kompetens att utföra stickprov är uppfylld även för dessa oberoende granskare (se vidare om kraven på kompetens i kapitel 3.2). Detta bedöms av den rapporteringsskyldiges oberoende granskare inom ramen för bedömningen av kontrollsystemet. Bevis för styrkande av hållbarhet ska ha granskats av annan tredje part och dennes utlåtanden ska finnas som underlag för den rapporteringsskyldiges oberoende granskares utlåtande inför omprövning av hållbarhetsbesked. Observera att den rapporteringsskyldige för varje parti också måste se till att även erhålla den information om hållbarhetsegenskaper som årligen ska rapporteras till Energimyndigheten. Vid tillsyn ska underlag som styrker hållbarhet kunna redovisas av den rapporteringsskyldige och denne måste ha rätt att begära ut detta från leverantören även i de fall en annan tredje part har granskat leverantören.

2.4.4 Stickprov vid certifiering eller hållbarhetsbesked i tidigare led

När den rapporteringsskyldige köper biodrivmedel eller flytande biobränsle som är certifierat av ett frivilligt system som är godkänt av Europeiska kommissionen eller från en leverantör som innehar ett hållbarhetsbesked behöver stickprovet endast omfatta de delar av produktionskedjan som inte inkluderas i certifikatet eller av hållbarhetsbeskedet.

2.4.5 Urval av mängder vid stickprov

Urvalet ska bestämmas utifrån en riskbedömning och i de fall stora avvikelser upptäcks ska urvalet utökas. Granskningen ska kontrollera att urvalet av hållbara mängder uppfyller kriterierna i 2 kap.1–5 §§ hållbarhetslagen, massbalanskravet i 14 § hållbarhetsförordningen samt 3 kap. 2–4 §§ dessa föreskrifter (4 kap. 6 § HBFS)

De urval av mängder som ska kontrolleras via stickprov bör väljas slumpmässigt och kunna motiveras utifrån en bedömning av de risker som föreligger, d.v.s. ju större risk desto större urval. Om den rapporteringsskyldige eller oberoende granskare upptäcker stora avvikelser vid stickprov ska ett större urval granskas, se kapitel 2.7 om avvikelsehantering.

2.5 Ansvarsfördelning inom organisationen

Den rapporteringsskyldiges kontrollsystem ska [...] handhas med tydlig ansvarsfördelning och rollfördelning inom organisationen (3 kap. 1 § punkt g HBFS)

HBL ställer krav på att kontrollsystemet ska vara korrekt, tillförlitligt och skyddat mot bedrägerier. Det innebär att den rapporteringsskyldige ska kunna tillhandahålla tillförlitlig information om att hållbarhetskriterierna i lagen är uppfyllda. Informationen ska vara verifierbar och fri från bedrägeri. Därför ska ansvaret för den information som är hänförlig till bevisning om hållbarhet hanteras av utsedda funktioner inom företaget så att inte vem som helst kan komma åt att ändra rutiner, klassificera avvikelser och förskingra information. Det är också viktigt för den oberoende granskaren att veta vem

som ansvarar för vad inom organisationen, för att lättare kunna verifiera rutiner inom företaget.

Verksamhetsledningen bör hålla sig informerad om vilka krav som ställs i regelverket och hur de hanteras inom företaget.

2.6 Kontrollsystemet för anläggningsbesked

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 c, 3 d eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

1. *inte är livsmedelsbaserat, eller*
2. *är livsmedelsbaserat men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.*

(3a kap 2 § HBL)

Det kontrollsystem som ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi inte är livsmedelsbaserat ska innehålla de rutiner som anges i 14 §. Förordning (2015:839). (19 § HBF)

Det kontrollsystem som ska visa att ett livsmedelsbaserat biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven, ska innehålla rutiner som säkerställer att varje parti biodrivmedel

1. *går att spåra till den anläggning där det har producerats, och*
2. *har producerats i en anläggning som omfattas av ett intyg från en oberoende revisor eller annan oberoende granskare med motsvarande kompetens om att kraven uppfylls.*

Krav på spårbarhet enligt första stycket 1 ska uppfyllas enligt de rutiner som anges i 14 §. I fråga om en anläggning som producerar biogas som levereras via rörledning krävs dock endast att det visas att samma mängd biogas som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. lagen om skatt på energi har köpts in från den anläggningen.

Den som köper biodrivmedel endast från leverantörer som har anläggningsbesked, får uppfylla första stycket 2 genom en rutin som säkerställer att intyget finns tillgängligt hos en tidigare leverantör i produktionskedjan. Förordning (2015:839). (20 § HBF)

Kontrollsystemet bör vara utformat med avseende på vilken typ av biodrivmedel den rapporteringsskyldige hanterar. Vad som avses med livsmedelsbaserade biodrivmedel beskrivs i 7.1. Rutiner för inköp, massbalans och spårbarhet används för att visa att ett biodrivmedel är eller inte är livsmedelsbaserat. För livsmedelsbaserade biodrivmedel ska det säkerställas att de har producerats i en anläggning som har tagits i drift före 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven. Därför ska kontrollsystemet omfatta intyg av anläggningars drifttagning och avskrivning, se mer om själva intyget i 3.4.4.

För låginblandade biodrivmedel inom reduktionsplikten krävs inget anläggningsbesked.

2.6.1 Produktionsanläggningens drifttagning och avskrivning

Med produktionsanläggning avses en anläggning där biomassa omvandlas till biodrivmedel, exempelvis där spannmål omvandlas till etanol eller palmolja omvandlas till biodiesel. I en produktionskedja kan det finnas flera produktionsanläggningar som ska kontrolleras för idrifttagande och avskrivning. Anläggningar där pressning av oljepalm eller raps till jungfrulig olja sker bör normalt inte utgöra en sådan produktionsanläggning. Inte heller anläggningar där biodrivmedel blandas med fossila drivmedel för att uppfylla en standard anses här utgöra en produktionsanläggning.

Drifttagning av anläggningen inkluderar förekomst av fysisk produktion av biodrivmedel. Fysisk produktion omfattar de delar av en produktionskedja som sker på anläggningen i fråga. Produktionskedja definieras i 2 § HBL och inkluderar hantering av råvaror inom anläggningen. Hantering av råvaror inom anläggningen innebär således att anläggningen anses vara tagen i drift.

Med fullständigt avskriven avses avskrivningar enligt normala redovisningsregler. Uttrycket normala redovisningsregler bör i Sverige motsvaras av uttrycket god redovisningssed. Bokföringsnämnden uttrycker att god redovisningssed innebär att redovisningen följer Bokföringslagen (1999:1078) och Årsredovisningslagen (1995:1554). Nyinvesteringar i en produktionsanläggning enligt HBL innebär att anläggningen inte kan anses vara fullständigt avskriven. Fullständig avskrivning ska kontrolleras och intygas genom bedömning av anläggningsinnehavarens årsbokslut.

2.6.2 Inga livsmedelsbaserade biodrivmedel

Om rapporteringsskyldig enbart hanterar biodrivmedel som producerats från restprodukter och avfall behöver inget kontrollsystem finnas utöver det kontrollsystem som krävs inom systemet för hållbarhetskriterier. Det ska i ansökan om anläggningsbesked anges att inga livsmedelsbaserade biodrivmedel hanteras.

2.6.3 Enbart livsmedelsbaserade biodrivmedel som uppfyller krav

Om den rapporteringsskyldige hanterar livsmedelsbaserade biodrivmedel, men endast sådana som är avdragsgilla[6] enligt LSE, ska ett kontrollsystem finnas som säkerställer att spårbarhet finns till den anläggningen där biodrivmedlet producerats samt att volymen omfattas av ett intyg från oberoende revisor (se 3.4.4). För rapporteringsskyldiga som innehar ett hållbarhetsbesked ska redan ett spårbarhetssystem finnas vilket kan anses uppfylla kraven för spårbarhet även för anläggningsbesked. Inköpsrutiner ska implementeras för att säkerställa att de mängder avdragsgilla biodrivmedel som köps in omfattas av ett intyg om idrifttagning och avskrivning.

2.6.4 Livsmedelsbaserade biodrivmedel som uppfyller och inte uppfyller krav

Om den rapporteringsskyldiga hanterar både avdragsgilla och icke avdragsgilla biodrivmedel ska rutiner finnas i kontrollsystemet som säkerställer att avdrag enbart görs för mängder som får erhålla skattenedsättning. Dessa rutiner ska utformas så att de omfattar alla mängder som hanteras av den rapporteringsskyldige. Mängderna kan

[6] Biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. LSE ska vara producerade i anläggningar som har tagits i drift före 31 december 2013 och som inte är fullständigt avskrivna, för att vara avdragsgilla.

inkluderas inom ett massbalanssystem likt det som redan ska finnas för hållbara biodrivmedel. Dessutom ska rutiner finnas för skattedeklaration inom företaget så att både avdragsgilla och icke avdragsgilla mängder deklareras korrekt.

2.6.5 Inköp enbart av rapporteringsskyldiga med egna anläggningsbesked

Rapporteringsskyldiga som enbart köper avdragsgilla biodrivmedel från andra rapporteringsskyldiga som innehar anläggningsbesked ska ha en inköpsrutin som säkerställer att leverantörer av samtliga mängder innehar ett giltigt anläggningsbesked. Det behövs inga ytterligare rutiner för att säkerställa anläggningars drifttagning eller avskrivning eftersom sådana rutiner redan ska finnas hos leverantören. Det ska anges i ansökan om anläggningsbesked att den rapporteringsskyldige enbart hanterar avdragsgilla mängder som köps in från företag med giltiga anläggningsbesked.

2.7 Avvikelsehantering

Den rapporteringsskyldiges kontrollsystem ska [...] innehålla ett särskilt avvikelsehanteringssystem som har uttalad ansvarig. (3 kap 1§ punkt h HBFS)

Stora avvikelser som identifierats ska rapporteras till Energimyndigheten löpande då dessa uppstår. Rapporten om avvikelser ska innehålla en beskrivning av avvikelsen samt en åtgärdsplan. (3 kap. 1 § HBFS)

Avvikelser inom kontrollsystemet ska registreras och en ansvarig funktion inom företaget ska ansvara för avvikelsehanteringssystemet. Denna funktion ansvarar för att se till att avvikelser tas om hand i ett särskilt system och att stora avvikelser rapporteras till Energimyndigheten.

Avvikelser kan klassas som stora, mindre och observationer (se exempel på klassningar i Figur 3 nedan). Det är det rapporteringsskyldiga företaget som avgör hur avvikelser klassas i deras kontrollsystem, men klassningen av stora eller mindre avvikelser eller observationer bör motiveras och dokumenteras. Klassningen bör göras utifrån den riskbedömning som gjorts för kontrollsystemet.

Avvikelsehantering inom kontrollsystemet ska innefatta alla avvikelser som kan relateras till risken att hållbarhetskriterierna inte kan anses vara uppfyllda eller att information om hållbarhet inte är tillförlitlig. Avvikelsehanteringssystemet inom ett visst företag kan integreras med företagets avvikelsehantering inom befintligt kvalitets- eller miljöledningssystem.

Flera gånger återkommande mindre avvikelser bör uppgraderas till stora avvikelser. På samma sätt bör flera återkommande observationer uppgraderas till mindre avvikelser. Rutiner för när en avvikelse ska uppgraderas bör finnas och kunna motiveras.

	Exempel	Åtgärd
Stor avvikelse	Avtal om hållbarhet med underleverantör saknas, bränsle köps in av en leverantör som inte omfattas av kontrollsystemet (*hållbarhet kan inte bevisas inom kontrollsystemet, befintliga rutiner följs inte)*	Se över rutiner för avtal, inköp och egenkontroll Anmäl stor avvikelse till Energimyndigheten
Mindre avvikelse	Båtlast försenad, massbalansen uppfylls inte (*hållbarhet uppnås, men krav på massbalans inte uppfylld inom kontrollsystemet för en viss mängd*)	Se över rutin för massbalans och inköp
Observation	Ett transportdokument saknas för en levererad mängd (*hållbarhet uppnådd, men nära att det inte kan visas*)	Uppmärksamma dokumenthanteringen

Figur 3 Exempel på klassning av avvikelser

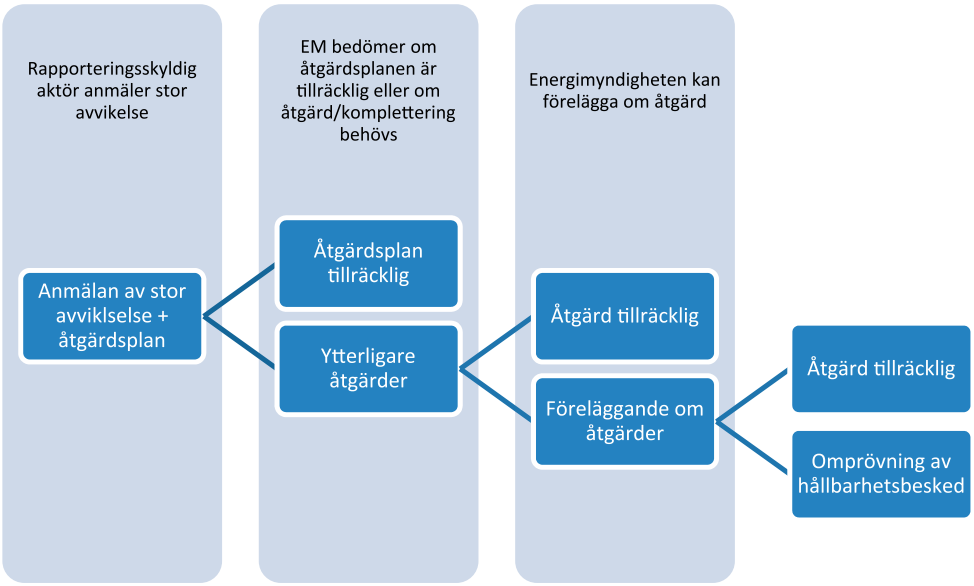
3.7.1 Anmälan om stor avvikelse

De avvikelser som den rapporteringsskyldige klassar som stora ska rapporteras till Energimyndigheten. Stora avvikelser som rapporteras ska åtföljas av en åtgärdsplan, där den rapporteringsskyldige redogör för hur/var/varför den stora avvikelsen har uppkommit samt vilka åtgärder den rapporteringsskyldige har vidtagit för att åtgärda avvikelsen och säkerställa att avvikelsen inte upprepas.

Exempel

Stora avvikelser kan vara av arten att de gör det omöjligt att bedöma hållbarheten för vissa mängder biobränslen. Exempelvis kan den rapporteringsskyldige genom egenkontroll upptäcka att en underleverantör inte tillhandahåller tillräcklig information som omfattar alla hållbarhetskriterier, vilket kan bero på brister i rutiner inom den rapporteringsskyldiges verksamhet. Åtgärden kan i detta fall vara att uppdatera rutiner inom verksamheten och utföra interna kontroller oftare för att säkerställa att det finns rutiner som säkerställer att man vid inköp tillhandahålls de bevis som behövs för erhållna volymer biobränslen.

Anmälan av en stor avvikelse ska göras elektroniskt på Energimyndighetens webbplats (e-tjänst Hållbara bränslen). Energimyndigheten gör en bedömning av den rapporterade avvikelsen och åtgärdsplanen. Om Energimyndigheten bedömer att åtgärdsplanen är tillräcklig meddelas den rapporteringsskyldige om detta och i vissa fall utfärdas även ett ändrat beslut. Om Energimyndigheten bedömer att åtgärdsplanen inte är tillräcklig kan underhandskontakter mellan Energimyndigheten och den rapporteringsskyldige komma att vidtas för att rätta till felaktigheter. Om dessa kontakter inte leder till rättelse kan Energimyndigheten förelägga den rapporteringsskyldige att vidta rättelse. Energimyndigheten kan kräva ny oberoende granskning och därmed en omprövning av hållbarhetsbesked. Figur 4 nedan beskriver arbetsgången för anmälan av stor avvikelse.

Figur 4 Arbetsgång för anmälan av stor avvikelse

2.8 Väsentliga ändringar

Den som har beviljats ett hållbarhetsbesked ska utan dröjsmål anmäla väsentliga ändringar i sitt kontrollsystem till tillsynsmyndigheten. (3 kap. 1 c § HBL)

Den som har fått ett anläggningsbesked ska utan dröjsmål anmäla till tillsynsmyndigheten alla ändringar som har betydelse för rätten till beskedet. (3 a kap. 4 § HBL)

Anmälan ska innehålla en beskrivning av ändringen och dess omfattning. (3 kap. 5 § HBFS)

En rapporteringsskyldig som beviljats ett hållbarhetsbesked eller ett anläggningsbesked ska snarast anmäla till Energimyndigheten då en väsentlig ändring genomförs i kontrollsystemet. Anmälan ska innehålla en beskrivning av ändringen och dess omfattning. (3 kap. 5 § HBFS)

Regelverket ställer krav på att väsentliga ändringar i kontrollsystemet ska rapporteras till Energimyndigheten. Om den rapporteringsskyldige ändrar verksamhetens art och omfattning, så att det inte längre täcks av det kontrollsystem som denne byggt upp för att säkerställa hållbarheten, kan detta innebära en väsentlig ändring.

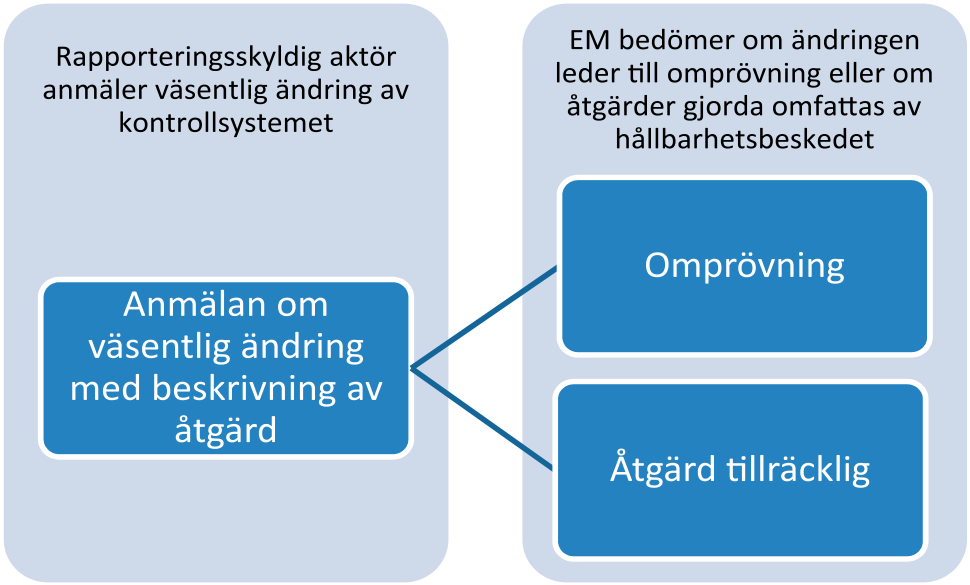
Den rapporteringsskyldige ska även anmäla alla ändringar som har betydelse för rätten till anläggningsbesked. Det kan röra sig om både ändringar i kontrollsystemet och ändringar beträffande de anläggningar som biodrivmedlen kommer ifrån.

Ett exempel på väsentlig ändring kan vara att den rapporteringsskyldige avser att börja handla med en typ av bränsle som inte kan hanteras av befintligt kontrollsystem. En annan typ av väsentlig ändring kan vara om den rapporteringsskyldige vid byte av leverantör finner att den riskbedömning som gjorts vid uppbyggnad av kontrollsystemet som omfattade tidigare leverantörer inte längre täcker de risker som föreligger hos den nya leverantören.

Ett annat exempel på ändringar som ska anmälas är om den rapporteringsskyldige i begäran om anläggningsbesked uppgett att inköp endast sker från leverantörer som har anläggningsbesked, men sedan börjar köpa in biodrivmedel från andra leverantörer som saknar anläggningsbesked.

2.8.1 Anmälan om en väsentlig ändring

Den rapporteringsskyldige ska meddela Energimyndigheten om den väsentliga ändringen elektroniskt på Energimyndighetens hemsida (e-tjänst Hållbara bränslen). Energimyndigheten gör en bedömning av den rapporterade ändringen och vidtagna åtgärder. Energimyndigheten kan bedöma de åtgärder som den rapporteringsskyldige vidtagit som tillräckliga och meddela den rapporteringsskyldige om detta och i vissa fall även behöva utfärda ett ändrat beslut efter en omprövning. Energimyndigheten kan bedöma att den väsentliga ändringen kräver en ny oberoende granskning och därmed en omprövning av hållbarhetsbeskedet. Figur 5 nedan beskriver arbetsgången för väsentliga ändringar.

Figur 5 Arbetsgång för anmälan av väsentliga ändringar

Skillnaden mellan en stor avvikelse och en väsentlig ändring är att ändringen är planerad, medan avvikelsen upptäcks efter att den har hänt.

Exempel 1

En rapporteringsskyldig aktör börjar handla av en ny leverantör men det kan hanteras inom det befintliga kontrollsystemet. Energimyndigheten bedömer att den rapporterade väsentliga ändringen inte innebär någon åtgärd och meddelar detta till den rapporteringsskyldige.

Exempel 2. En rapporteringsskyldig aktörs kontrollsystem är uppbyggt på ett sådant sätt att bränsle bara köps av leverantörer som innehar hållbarhetsbesked eller är certifierade av EU-godkända frivilliga system. Den rapporteringsskyldige vill börja hantera nya typer av bränslen som denne ska köpa bara av sådana leverantörer och meddelar Energimyndigheten om detta. Energimyndigheten bedömer att det befintliga kontrollsystemet kan hantera dessa nya bränslen och ingen ny oberoende granskning behövs. Ett nytt hållbarhetsbesked utfärdas som även omfattar dessa nya bränslen.

Exempel 3. En rapporteringsskyldig aktör hanterar ett biobränsle inom en del av sin verksamhet och har hållbarhetsbesked för detta. Denne börjar senare hantera ett annat bränsle inom en annan del av verksamheten och nya rutiner utvecklas och behöver därför anmäl en väsentlig ändring till Energimyndigheten. Energimyndigheten bedömer att en ny oberoende granskning behövs men den ska endast omfatta de nya delarna av kontrollsystemet.

2.9 Granskning av kontrollsystemet

En rapporteringsskyldigs kontrollsystem ska granskas av en oberoende granskare. (3 kap. 1 a § HBL)

Rapporteringsskyldige ansvarar för att kontrollsystemet genomgår en oberoende granskning. Den rapporteringsskyldige ska inför ansökan om hållbarhetsbesked samt inför omprövning av hållbarhetsbesked anlita en oberoende tredje part för granskning av sitt kontrollsystem.

Kontrollsystemet ska vara granskningsbart med avseende på de rutiner, metoder, bevis eller underlag som styrker hållbarhet i kontrollsystemet. Granskningsbarhet innebär att rutiner och metoder är dokumenterade och att interna revisioner utförs för att säkerställa att dessa följs samt att bevis eller underlag som styrker hållbarhet kan framställas på begäran.

Oberoende granskning beskrivs vidare i kapitel 3 nedan.

2.10 Certifieringssystem godkända av Europeiska kommissionen

Om Europeiska kommissionen har fattat ett beslut om godkännande av ett frivilligt nationellt eller internationellt system enligt artikel 18.4 i förnybartdirektivet och en rapporteringsskyldig är certifierad enligt detta system, anses de omständigheter som omfattas av systemet utgöra den rapporteringsskyldiges kontrollsystem. Beskrivningar enligt 15 § utgörs i detta fall av certifieringsbevis. (18 § HBF)

Frivilliga certifieringssystem som godkänns av Europeiska kommissionen publiceras på Europeiska kommissionens Öppenhetsplattform[7]. När ett frivilligt certifieringssystem är godkänt av Europeiska kommissionen gäller godkännandet i fem år och i alla medlemsstater. Medlemsstaternas tillsynsmyndigheter får inte begära mer bevis om hur

[7] https://ec.europa.eu/energy/en/topics/renewable-energy/biofuels/voluntary-schemes

hållbarhetskriterierna är uppfyllda inom ett frivilligt system som täcker samtliga hållbarhetskriterier. Däremot begärs information om hållbarhetsegenskaper[8] in vid årlig rapportering, oavsett om bränslet är certifierat eller det omfattas av ett hållbarhetsbesked. Informationen samlas in till den nationella rapporteringen, inte för att bedöma hållbarheten hos mängder för vilka det finns hållbarhetsbesked.

Olika frivilliga system kan hantera både en/flera produkter samt produkter från olika världsdelar och vissa är hänförliga endast till ett specifikt företag. Vissa av de frivilliga systemen omfattar inte alla hållbarhetskriterier, vilket innebär att den rapporteringsskyldige måste visa uppfyllandet av de kriterier som inte omfattas på annat sätt inom ett kontrollsystem, om ett sådant system används. Vissa frivilliga system kommer i olika upplagor och kan utfärda certifikat enligt olika regler, där systemen i det ena fallet uppfyller kraven enligt förnybartdirektivet men inte i det andra. Till exempel har systemet ISCC en EU-variant och en DE-variant. ISCC-DE är godkänd av tyska myndigheter och kan användas i Tyskland. Det är dock inte godkänt av Europeiska kommissionen, endast ISCC-EU är det. Det innebär att ISCC-DE inte nödvändigtvis godkänns av alla medlemsstater medan ISCC-EU ska vara giltig i samtliga.

Det är därför viktigt att ta reda på vilka bränslen och hållbarhetskriterier som certifieringssystemet omfattar, samt vilken version av ett system som Europeiska kommissionen godkänt.

Om ett frivilligt certifieringssystem som inte är godkänt av Europeiska kommissionen används måste den rapporteringsskyldige visa att kraven som ställs i systemet uppfyller de svenska lagkraven. Detta gäller även om ett frivilligt system är godkänt i ett annat EU-land.

Europeiska kommissionen har enligt förnybartdirektivet inte rätt att godkänna certifieringssystem som bara täcker flytande biobränslen.

2.10.1 Vad gäller vid köp av certifierat bränsle?

När den rapporteringsskyldige köper enbart certifierat biodrivmedel eller flytande biobränsle, behöver kontrollsystemet bara omfatta de delar av produktionskedjan som inte omfattas av certifikatet. Massbalanssystem ska finnas på plats för de delar av produktionskedjan som inte omfattas av det frivilliga certifieringssystemet.

Exempel 1

Den rapporteringsskyldige köper etanol från ett certifieringssystem, som är godkänt av Europeiska kommissionen. Det frivilliga systemet täcker odling och produktionssteget i produktionskedjan och certifikat för etanolen utfärdas av producenten. Det innebär att transport, lagring och distribution av etanol och massbalanssystem efter produktionsanläggningen inte omfattas av det frivilliga systemet. Detta måste därför ingå i den rapporteringsskyldiges kontrollsystem.

Exempel 2. Den rapporteringsskyldige köper dels etanol som är certifierat av ett frivilligt system godkänt av Europeiska kommissionen för hela produktionskedjan, och dels RME som inte är certifierat. Kontrollsystemet behöver i detta fall omfatta hela produktionskedjan för RME, men för etanolen behövs enbart certifikatet från det godkända frivilliga systemet.

[8] Hållbarhetsegenskaper är det som ska rapporteras in till Energimyndigheten för varje parti enligt 5 kap. 2 § 2 HBFS

Sammanfattande exempel: Kontrollsystem för rapporteringsskyldiga som endast köper bränsle av leverantörer med hållbarhetsbesked eller certifikat

Under förutsättning att det hållbarhetsbesked eller certifikat som leverantören innehar omfattar samtliga de bränsletyper som den rapporteringsskyldige köper in från leverantören, kan den rapporteringsskyldige ha ett mindre omfattande kontrollsystem. Detta eftersom kontrollsystemet inte behöver kontrollera hållbarhet och spårbarhet längre tillbaka i produktionskedjan än till leverantören, som innehar hållbarhetsbesked eller är certifierad enligt ett frivilligt system.

Exempel på risker inom ett enklare kontrollsystem där inköp sker från leverantörer med hållbarhetsbesked eller med certifikat från frivilliga system godkända av Europeiska kommissionen: att leverantör får sitt hållbarhetsbesked återkallat, att leverantör inte kan tillhandahålla hållbarhetsegenskaper, att fraktsedel eller faktura tappas bort

De viktigaste delarna för denna typ av kontrollsystemet blir därmed att se till att:

- hållbart bränsle endast köps in från leverantörer som innehar giltiga hållbarhetsbesked eller är certifierade enligt ett frivilligt system godkänt av Europeiska kommissionen,
- det finns spårbarhet till leverantörerna för samtliga volymer som hanteras,
- det finns ett massbalanssystem som visar att de mängder som förbrukas eller säljs som hållbara också har tagits in i systemet som hållbara,
- hållbarhetsegenskaper om varje parti bränsle (uppgifter om råvaran, ursprung, växthusgasminskning osv.) erhålls från leverantören så att detta kan rapporteras in till Energimyndigheten av den rapporteringsskyldige.

Om en rapporteringsskyldig bygger upp ett kontrollsystem som baseras på att biodrivmedel eller flytande biobränslen enbart köps från leverantörer som innehar hållbarhetsbesked, innebär köp från leverantörer som inte innehar hållbarhetsbesked en stor avvikelse. Denna avvikelse ska rapporteras till myndigheten tillsammans med en åtgärdsplan. I det fall företaget ändrar sina rutiner i kontrollsystemet för att även omfatta köp av bränsle från leverantörer som inte innehar ett hållbarhetsbesked innebär detta en väsentlig ändring av kontrollsystemet och ska anmälas till Energimyndigheten.

Kontrollsystemet ska genomgå oberoende granskning. Granskarens kompetens ska anpassas till kontrollsystemet och kan i detta fall begränsas till enbart ekonomisk kompetens. Granskaren kan vara en ekonomisk revisor.

Den rapporteringsskyldige ska ansöka om hållbarhetsbesked via formulär som finns på Energimyndighetens webbplats och där beskriva sitt kontrollsystem samt skicka in utlåtandet från granskaren. Ansökan skickas in elektroniskt via e-tjänsten Hållbara bränslen.

2.10.2 Vad gäller om den rapporteringsskyldige själv är certifierad enligt ett frivilligt system?

När den rapporteringsskyldige själv är certifierad enligt ett frivilligt system godkänt av Europeiska kommissionen och som omfattar alla hållbarhetskriterier, behöver den rapporteringsskyldige inte bygga ett eget kontrollsystem för att erhålla ett hållbarhetsbesked. Den rapporteringsskyldige måste ändå ansöka om hållbarhetsbeseked, och ska då skicka in certifikat från ett frivilligt system i samband med ansökan. Detta gäller enbart om det frivilliga systemet omfattar alla hållbarhetskriterier och täcker alla produktionskedjor som den rapporteringsskyldige söker hållbarhetsbesked för. För det fall att den rapporteringsskyldige hanterar råvaror där den nationella lagstiftningen gör en snävare bedömning av vilka ämnen som anses utgöra restprodukter än förnybartdirektivet, ställs det krav på att den rapporteringsskyldige säkerställer att en sådan bedömning av ämnen sker och kan redovisa denna för Energimyndigheten utöver certifikat från ett frivillig system, se avsnitt 7 om restprodukter.

3 Oberoende granskning

En rapporteringsskyldigs kontrollsystem ska granskas av en oberoende granskare. Granskaren ska kontrollera att kontrollsystemet är korrekt, tillförlitligt och skyddat mot bedrägerier. Granskningen ska också innehålla en utvärdering av den metod för stickprov som ska ingå i kontrollsystemet och stickprovens frekvens. Dessutom ska granskningen innehålla en utvärdering av de uppgifter som den rapporteringsskyldige har lämnat om sitt kontrollsystem. Den oberoende granskaren ska i ett intyg avge ett utlåtande om kontrollsystemet. (3 kap. 1 a § HBL)

En oberoende granskare ska granska den rapporteringsskyldiges kontrollsystem vid ansökan om hållbarhetsbesked, omprövning av hållbarhetsbesked och ansökan om hållbarhetsbesked för specifika mängder. (4 kap. 1 § HBFS)

Det kontrollsystem som ska visa att ett livsmedelsbaserat biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven, ska innehålla rutiner som säkerställer att varje parti biodrivmedel

1. *går att spåra till den anläggning där det har producerats, och*
2. *har producerats i en anläggning som omfattas av ett intyg från en oberoende revisor eller annan oberoende granskare med motsvarande kompetens om att kraven uppfylls.*

(20 § HBF)

3.1 Granskarens oberoende

Den oberoende granskaren ska vara oberoende i förhållande till de företag och personer han granskar. (24 § HBF)

Den rapporteringsskyldige bör säkerställa att granskaren är oberoende från den aktivitet som granskas och är fri från intressekonflikter. Granskaren bör därmed inte ha några ekonomiska egenintressen, karriärsfördelar eller ha närstående som arbetar på företaget som granskas och i övrigt inte ha något förhållande som är till gagn eller till nackdel för företaget eller personen som granskar.

Uppkommer tvekan om oberoende, hos Energimyndigheten eller den rapporteringsskyldige, bör den rapporteringsskyldige byta granskare. Auktoriserade revisorer anses både vara oberoende och inneha revisionskompetens, information om auktorisation eller godkännande i anges i utlåtandet/intyget.

Granskarens oberoende ska intygas när den rapporteringsskyldige ansöker om hållbarhetsbesked (inklusive hållbarhetsbesked för specifika mängder) (3 kap. 1 b § HBL, 3 kap. 1-3 §§ HBFS) eller omprövas (3 kap. 1 b § HBL, 2 kap 2 § samt 4 kap. 6-8 §§ HBFS), samt i samband med intyg om produktionsanläggnings drifttaggning och avskrivning (20 § HBF), och kunna visas för Energimyndigheten vid tillsyn.

Exempel på situationer då granskaren inte kan anses vara oberoende

- en konsult som hjälper ett företag att bygga upp deras kontrollsystem granskar samma kontrollsystem; detta gäller bara initialt när företaget för första gången bygger upp sitt kontrollsystem,
- en redovisningskonsult som är anlitad av ett företag för ekonomiska konsulttjänster granskar ett kontrollsystem;
- en person på ett företag med ett eget kontrollsystem har god förståelse av kraven i lagstiftningen och kompetens för att utföra granskningar enligt HBL och används som oberoende granskare av ett annat företag, d.v.s. då företag granskar varandra;
- ett företags interna revisor granskar samma företags kontrollsystem, denne har en tjänst inom en annan del av företagets verksamhet än den som faktiskt granskas. Detsamma gäller en person som arbetar på ett företag som ingår i en koncern och som utför granskning av ett kontrollsystem på ett annat företag inom koncernen.

3.2 Granskarens kompetens

Den oberoende granskaren ska ha den tekniska och ekonomiska kompetens som krävs, med hänsyn till den granskade verksamhetens art och omfattning, för att utföra den oberoende granskningen (24 § HBF).

Den rapporteringsskyldige ska kunna visa att den oberoende granskaren har ekonomisk och teknisk kompetens med hänsyn till kontrollsystemets uppbyggnad och de produktionskedjor som kan hanteras av den rapporteringsskyldiges kontrollsystem. (4 kap. 2 § HBFS)

Energimyndighetens bedömning av granskarens kompetens görs vid ansökan om hållbarhetsbesked (inklusive hållbarhetsbesked för specifika mängder) och vid omprövning av hållbarhetsbesked. Kompetensen bedöms inte i förväg av Energimyndigheten. Ackreditering av granskare är inget krav i regelverket. Granskarens kompetens ska vara anpassad efter utformningen av det kontrollsystem som ska granskas. Beslutet huruvida kompetensen är tillräcklig gäller för den granskare och för den verksamhet beslutet om hållbarhetsbesked omfattar. En juridisk person såväl som enskild person kan vara oberoende granskare.

En granskares oberoende och kompetens bör utredas av den rapporteringsskyldige i förväg innan granskaren anlitas. Den rapporteringsskyldige bör därför säkerställa att granskaren både är oberoende och innehar tillräcklig kompetens som krävs för den rapporteringsskyldiges kontrollsystem i sina överenskommelser. Granskare som är ackrediterade för andra regelverk eller standarder som motsvarar delar av regelverket kan ange detta som bevis på kompetens för dessa delar. Granskarens kompetens kan även visas med exempelvis CV, examensbevis, kursintyg, intyg från arbetsgivare, arbetsbeskrivning eller bevis på tidigare utförda granskningar inom samma område. Granskaren ska i samband med sitt utlåtande intyga relevant kompetens för sig och granskningsteamet, alternativt intyga att relevant kompetens finns tillgängligt inom det granskningsföretag granskaren är anlitad av.

I de fall då en enskild granskare inte har tillräcklig kompetens att granska ett kontrollsystem som är komplext och omfattar flera typer av biobränslen kan en grupp granskare anlitas som tillsammans innehar de kompetenser som krävs. En granskningsledare bör dock utses, som ansvarar för utlåtandet som ska skickas in till Energimyndigheten vid ansökan om hållbarhetsbesked (inklusive hållbarhetsbesked för specifika mängder) eller vid omprövning av hållbarhetsbesked.

Om Energimyndigheten anser att kompetensen för granskaren eller granskningsteamet inte är tillräcklig för att bedöma kontrollsystemet ska den rapporteringsskyldige utöka sitt granskningsteam med relevant kompetens alternativt byta granskare.

I vissa fall kan Energimyndigheten göra bedömningen att samma oberoende granskare innehar kompetens att utföra granskningen både vid ansökan om hållbarhetsbesked och vid omprövning. I andra fall kan kompetens hos oberoende granskare bedömas som tillräcklig vid ansökan om hållbarhetsbesked men inte vid omprövning på grund av att ytterligare teknisk kompetens behövs vid omprövning. Om en ny granskare eller en granskare med mer kompetens behövs bedöms detta vid omprövning av hållbarhetsbesked.

Intyget av en oberoende revisor eller oberoende granskare med motsvarande kompetens ska även utfärdas i vissa fall i samband med krav avseende anläggningsbesked (20 § HBF). Den oberoende revisorn kan vara produktionsanläggningens egen auktoriserade revisor som utfärdar ett intyg för anläggningen. Det kan också vara en extern oberoende revisor som bedömer att årsredovisningen upprättats enligt god redovisningssed och att anläggningen enligt bokslutet inte är fullständigt avskriven som utfärdar ett intyg. Om annan oberoende granskare än auktoriserad revisor utfärdar intyget ska granskaren kunna uppvisa att denne är oberoende och har revisionskompetens på begäran av tillsynsmyndigheten.

3.2.1 Ekonomisk kompetens

Med ekonomisk kompetens avses

- *a. förmåga att välja och tillämpa principer, rutiner och tekniker för granskning och förmåga att planera och organisera granskningen efter verksamhetens art,*
- *b. förmåga att bedöma och verifiera informationens representativitet och tillförlitlighet,*
- *c. övergripande organisations- och affärskunskap, relevant kunskap om hur ledningssystem är uppbyggda och fungerar samt relevant kunskap om olika rutiner för att säkra, kontrollera och tillhandahålla information, data och dokument, och*
- *d. kunskap om relevanta nationella och internationella regelverk. (4 kap. 3 § HBFS)*

Om kontrollsystemet enbart omfattar biobränslen som är certifierade eller omfattas av ett hållbarhetsbesked kan det i vissa fall räcka att granskaren har ekonomisk kompetens. Dock måste en granskare med en ekonomisk kompetens ha kunskaper om hållbarhetslagen för att kunna utföra granskningen.

Exempel

En svensk lantbrukare odlar egen raps, producerar av den egen biodiesel och använder biodieseln i egen verksamhet på gården. Produktionskedjan ägs av en aktör hela vägen igenom och det föreligger ingen stor risk att hållbarhetskriterierna inte är uppfyllda, massbalans är inte relevant och denne utnyttjar ett normalvärde för sina växthusgasutsläpp. Denna typ av produktionskedja kräver därför ingen teknisk kompetens om exempelvis markkriterier (om lantbrukaren har jordbruksstöd och kan uppvisa dokument som styrker detta) eller växthusgasberäkning.

3.2.2 Teknisk kompetens

Med teknisk kompetens avses kunskap om

a. den produktionskedja inom vilken ett bränsle produceras och distribueras samt om de odlingssystem och grödor som används för produktion av den råvara som används till bränslet,

b. de naturmiljöer som omfattas av hållbarhetskriterierna samt hur dessa miljöer definieras, kategoriseras, dokumenteras och skyddas i de regioner där råvaran produceras, samt kunskap om metoder för att identifiera och karaktärisera markanvändningsförändringar och vegetationsförändringar i dessa regioner,

c. de processer som genererar växthusgaser, samt om den metod för beräkning av växthusgasminskning som anges i 7 kap., och

d. massbalansberäkningar och hur man använder dessa för att följa upp och dokumentera de mängder bränsle som är hållbara enligt 2 kap. hållbarhetslagen för biodrivmedel och flytande biobränsle. (4 kap. 4 § HBFS)

Relevant teknisk kompetens ska innehas för de produktionskedjor och för de särskilda moment som kontrollsystemet ska omfatta. Exempelvis behöver inte specifik kunskap om markkriterier finnas om biobränslets ursprung är en industriell restprodukt eller ett avfall (se kapitel 7). Granskaren bör ha akademisk bakgrund eller relevant arbetslivserfarenhet av de naturmiljöer som omfattas av hållbarhetskriterierna, av växthusgasberäkningar samt av massbalansberäkningar. Dessutom måste granskare ha kunskap om relevanta produktionskedjor och odlingssystem för biomassa som används till biodrivmedel och flytande biobränsle och som handhas av den rapporteringsskyldige.

Granskaren bör ha erfarenhet av att verifiera de typer av naturmiljöer som omfattas av relevanta hållbarhetskriterier för den produktionskedja som ska granskas, kunskap om nationella regelverk för dessa naturmiljöer samt bör kunna kommunicera på de platser där naturmiljöerna förekommer.

Exempel

En rapporteringsskyldig aktör som hanterar flera typer av biodrivmedel och flytande biobränslen inom sitt kontrollsystem och utför egenkontroll för alla produktionskedjor ska anlita en granskare med ekonomisk kompetens och relevant teknisk kompetens för exempelvis massbalans och verifiering av markkriterier. Om den rapporteringsskyldige utför egna beräkningar av växthusgasutsläpp måste den tekniska kompetensen även omfatta växthusgasberäkningar. Men om den rapporteringsskyldige däremot använder sig av normalvärden, krävs ingen ytterligare teknisk kompetens för växthusgasberäkningar än att avgöra om normalvärde får användas eller inte..

Exempel på kunskap som den oberoende granskaren kan behöva ha beroende på kontrollsystemets omfattning

Naturmiljöer som omfattas av regelverket: terminologin inom miljöområdet generellt, bedömning av miljöaspekter och påverkan, utvärdering av miljöprestanda, inverkan av mänskliga aktiviteter på miljön, hantering av naturresurser, allmänna metoder för miljöskydd, kunskap om miljöns uppbyggnad av arter, samverkan mellan ekosystem, regelverk för miljön, skötselplaner, klassning av naturområden. Kunna bedöma flygfoton, GIS-kartor, satellitbilder samt övrig relevant bevisning av uppfyllandet av markkriterier.

Växthusgasberäkningar: kunskap om livscykelanalyser och hur systemgränser sätts, erfarenhet av bedömning av emissionsfaktorer och datakvalitet för relevanta led i produktionskedjan, kunskap om relevanta industriella processer, utbyten och konverteringsfaktorer, kännedom om när normalvärden och delnormalvärden får användas, kunskap om föreskriven metod för beräkning av faktiska värden.

Massbalansberäkningar: kunskap om definitionen av massbalans enligt regelverket, kunskap om massbalansberäkningar, om möjligt erfarenhet av massbalans från annan typ av verksamhet

3.3 Granskningsförfarande

En granskning av kontrollsystemet sker på olika sätt beroende på om syftet med granskningen är att ansöka om ett hållbarhetsbesked, om granskningen sker inför omprövning av ett befintligt hållbarhetsbesked eller inför ansökan om hållbarhetsbesked för specifika mängder.

3.3.1 Oberoende granskning inför ansökan om hållbarhetsbesked

Granskningsförfarandet inleds med att den oberoende granskaren gör en riskbedömning av kontrollsystemet som den rapporteringsskyldige utformat. Observera att den rapporteringsskyldige gör sin egen riskbedömning innan denne bygger upp sitt kontrollsystem. Granskarens riskbedömning ska resultera i bedömningar av hur stora risker det finns i olika delar av kontrollsystemet för att detta inte uppfyller kravet att kunna visa att biodrivmedel och flytande biobränslen som hanteras kan anses vara hållbara. Riskbedömningen som granskaren gör bör också belysa sådant som kan ha förbisetts av den rapporteringsskyldige.

Granskaren bör utveckla en plan för den granskning som ska utföras. Planen bör innehålla typer av verifieringsgrunder som gås igenom för att säkerställa alla hållbarhetskriterier omfattas av kontrollsystemet och säkerställer att biobränslen kan anses vara hållbara. Planen för oberoende granskning ska skickas till Energimyndigheten tillsammans med utlåtandet vid ansökan av hållbarhetsbesked.

Granskaren bör vid granskningen inför ansökan om hållbarhetsbesked bedöma kontrollsystemets rutiner för stickprov och massbalans, den rapporteringsskyldiges riskbedömning, kontrollsystemets avvikelsehanteringssystem, rutiner för inköp, hantering och försäljning, bedrägerihantering, befintligt ledningssystem, interna kontrollrutiner samt verksamhetens medvetenhet om hållbarhetskrav. Granskaren ska bedöma om dessa rutiner kan säkerställa hållbarhet.

3.3.2 Oberoende granskning vid omprövning av hållbarhetsbesked

Vid omprövning av hållbarhetsbesked enligt 3 kap. 1 b § tredje stycket hållbarhetslagen ska den oberoende granskningen innefatta ett urval av rutiner och dokumentation av hållbara mängder. Urvalet ska bestämmas utifrån en riskbedömning och i de fall stora avvikelser upptäcks ska urvalet utökas. Granskningen ska kontrollera att urvalet av hållbara mängder uppfyller kriterierna i 2 kap. 1–5 §§ hållbarhetslagen och massbalanskravet i 14 § hållbarhetsförordningen genom att granska underlag som styrker hållbarheten.

Granskningen ska avse hela den period den rapporteringsskyldige har haft hållbarhetsbesked eller den kortare period som tillsynsmyndigheten fastställer (granskningsperioden) och ska innefatta åtminstone ett av alternativen nedan utifrån kontrollsystemets uppbyggnad:

a. kontroll av de stickprov av hållbara mängder som genomförts av den rapporteringsskyldige inom kontrollsystemet under granskningsperioden,

b. kontroll av kompetens och utlåtande från annan tredje part som utfört stickprov under granskningsperioden,

c. att granskaren utför egna stickprov avseende granskningsperioden om stickprov under perioden inte har genomförts av annan tredje part eller den rapporteringsskyldige.

Granskningen ska inte omfatta kontroll av stickprov som genomförts inom ett annat kontrollsystem som omfattas av ett hållbarhetsbesked eller då kontrollsystemet utgörs av ett frivilligt nationellt eller internationellt system godkänt av den europeiska kommissionen enligt art 18.4 förnybartdirektivet. (4 kap. 6 § HBFS)

Den rapporteringsskyldige ska inför omprövning av hållbarhetsbesked anlita en oberoende granskare som ska granska att kontrollsystemet uppfyllt sitt syfte under den period som förflutit sedan den rapporteringsskyldige erhöll ett hållbarhetsbesked, eller sedan hållbarhetsbeskedet senast omprövades.

Den oberoende granskaren ska säkerställa att kontrollsystemet fungerar i enlighet med befintliga rutiner så att biodrivmedel och flytande biobränslen som företaget hanterat kan anses vara hållbara. Detta görs genom att den oberoende granskaren kontrollerar både ett urval av rutiner och hållbara mängder genom stickprov (se kapitel 2.4 om stickprov). Granskningen ska kontrollera att urvalet av hållbara mängder uppfyller

kriterierna i 2 kap. 2-5 §§ HBL och massbalanskravet i 14 § HBF genom att granska de underlag som styrker hållbarheten. Granskningen ska resultera i ett utlåtande som ska skickas till Energimyndigheten vid omprövning av hållbarhetsbesked.

Granskaren ska utifrån en riskbedömning av kontrollsystemet göra ett urval av rutiner för att säkerställa att företaget arbetar i enlighet med de rutiner som företaget beskrivit vid ansökan om hållbarhetsbesked eller tidigare omprövning. Granskaren ska också göra ett urval av mängder bränsle som hanterats inom kontrollsystemet. Granskning av mängderna ska omfatta en kontroll av alla hållbarhetskriterier, växthusgasberäkningar och av massbalanssystemet för de specifika mängderna. Urvalet bör motsvara de rutiner och mängder som det enligt granskares riskbedömning kan föreligga stor risk för att hållbarhet inte kan visas.

Om stickprov genomförts av företaget eller annan tredje part ska den oberoende granskaren kontrollera att stickprovet genomförts i enlighet med företagets rutiner och bedöma om stickprovet föranleder ytterligare kontroll av mängder. Om annan tredje part genomfört stickprov ska granskaren bedöma om den andra tredjepartens kompetens uppfyller de krav som ställs i regelverket.

Om den oberoende granskaren upptäcker avvikelser vid kontroll av stickprov ska ett större urval av rutiner och mängder kontrolleras.

Utifrån resultatet av den oberoende granskningen ska granskaren bedöma om kontrollsystemet uppfyller sitt syfte. Granskarens utlåtande ska skickas till Energimyndigheten av företaget vid omprövning av hållbarhetsbesked (se 3.4.2).

3.3.3 Oberoende granskning vid ansökan om hållbarhetsbesked för en avgränsad tidsperiod

Vid ansökan om hållbarhetsbesked för en avgränsad period ska ett urval av de mängder som omfattas av ansökan granskas. Urvalet ska bestämmas utifrån en riskbedömning och i de fall icke hållbara mängder upptäcks ska urvalet utökas och omfatta samtliga mängder som omfattas av ansökan. Den oberoende granskaren ska kontrollera att urvalet av mängder uppfyller kriterierna i 2 kap. 1-5 §§ hållbarhetslagen och massbalanskravet i 14 § hållbarhetsförordningen samt 3 kap. 2-4 §§ dessa föreskrifter (4 kap. 9 § HBFS)

Oberoende granskning vid ansökan om hållbarhetsbesked för *en avgränsad period* ska ske i samband med ansökan. Ansökan om hållbarhetsbesked för *en avgränsad period* ges i undantagsfall, exempelvis om hållbarhetsbesked är återkallat eller om några mängder har hanterats innan ansökan om hållbarhetsbesked har inkommit till Energimyndigheten. Beskedet ges för de mängder som skattskyldighet har inträtt för per månad, därmed bör granskning ske månatligen. Om icke-hållbara mängder upptäcks när urvalet kontrolleras ska urvalet utökas till att omfatta samtliga mängder (se kapitel 4.5 om hållbarhetsbesked för specifika mängder).

3.3.4 Avvikelser i stickprov

Urvalet ska bestämmas utifrån en riskbedömning och i de fall stora avvikelser upptäcks ska urvalet utökas (4 kap. 6 § HBFS)

Om den oberoende granskaren upptäcker avvikelser när det första urvalet gjorts, ska ett större urval göras för att säkerställa att kontrollsystemet uppfyller sitt syfte.

Om ett kontrollsystem uppvisar flera avvikelser enligt bedömning av den oberoende granskaren bör inte granskaren utfärda ett utlåtande förrän den rapporteringsskyldige åtgärdat alla stora avvikelser. Mindre avvikelser bör dokumenteras och åtgärdas innan nästa granskning utförs. Återkommande mindre avvikelser bör uppgraderas om de inte åtgärdats.

3.4 Granskarens utlåtande och intyg

Den rapporteringsskyldiges kontrollsystem ska säkerställa att hållbarhetskriterierna är uppfyllda för de produktionskedjor som kontrollsystemet omfattar och att bevis om hållbarhet är granskningsbara inom kontrollsystemet.

Den oberoende granskaren ska i ett utlåtande bekräfta att kontrollsystemet omfattar alla hållbarhetskriterier (4 kap. 6-7 §§ HBFS).

Utlåtandet från den oberoende granskaren ska skickas till Energimyndigheten i samband med ansökan om hållbarhetsbesked, vid omprövning av hållbarhetsbesked eller vid ansökan om hållbarhetsbesked för specifika mängder. Utlåtandet ska även innehålla information om oberoende och underlag för styrkande av kompetens (se kapitel 3.2 om granskarens kompetens ovan). Det finns en mall för utlåtandet på Energimyndighetens hemsida[9].

Varje parti livsmedelsbaserat biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi ska omfattas av ett intyg från en oberoende revisor eller annan oberoende granskare med motsvarande kompetens om att kraven om drift-taggning och avskrivning uppfylls (20 § HBF).

3.4.1 Utlåtande inför ansökan om hållbarhetsbesked

Utlåtandet från den oberoende granskaren ska vid ansökan om hållbarhetsbesked innefatta

- *a. en beskrivning av den oberoende granskarens granskningsplan för och riskanalys av den rapporteringsskyldiges kontrollsystem, som legat till grund för granskningen,*
- *b. en bedömning av rutiner och metoder, särskilt avseende stickprov och massbalans, som ingår i kontrollsystemet för att säkerställa hållbarhet, och*
- *c. en bedömning av de krav som ställs på underlag som styrker hållbarhet i kontrollsystemet.*

(4 kap. 6 § HBFS)

[9] www.energimyndigheten.se/hbk

3.4.2 Utlåtande inför omprövning av hållbarhetsbesked

Utlåtandet från den oberoende granskaren ska vid omprövning innefatta

a. en bedömning av om kontrollsystemet uppfyller sitt syfte,

b. en beskrivning av det urval mängder och rutiner som granskats

c. en bedömning av tillförlitligheten hos det underlag, som styrker hållbarheten, som åtföljt mängderna,

d. en bedömning av huruvida samtliga mängder som hanteras av kontrollsystemet kan anses vara hållbara utifrån det urval av mängder som har kontrollerats

e. en beskrivning av hur växthusgasberäkningar har kontrollerats i de fall då faktiska värden har använts, och

f. de avvikelser som funnits vid granskningens genomförande och en beskrivning av de åtgärder som vidtagits av den rapporteringsskyldige,

(4 kap. 7 § HBFS).

3.4.3 Utlåtande inför ansökan om hållbarhetsbesked för en avgränsad period

Utlåtandet från oberoende granskare ska vid ansökan om hållbarhetsbesked för en avgränsad period innehålla

a. en beskrivning av det urval av mängder som granskats

b. en bedömning av tillförlitligheten hos underlaget som styrker hållbarhet som åtföljt mängderna

c. en beskrivning av hur växthusgasberäkningar har kontrollerats när faktiska värden har använts,

d. en bedömning av huruvida samtliga mängder som omfattas av ansökan kan anses vara hållbara utifrån det urval av mängder som har kontrollerats.

(4 kap. 10 § HBFS)

3.4.4 Intyg för livsmedelsbaserade biodrivmedel till följd av anläggningsbesked

Det kontrollsystem som ska visa att ett livsmedelsbaserat biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven, ska innehålla rutiner som säkerställer att varje parti biodrivmedel

1. går att spåra till den anläggning där det har producerats, och

2. har producerats i en anläggning som omfattas av ett intyg från en oberoende revisor eller annan oberoende granskare med motsvarande kompetens om att kraven uppfylls.

(20 § HBF)

Rapporteringsskyldiga som köper in och hanterar livsmedelsbaserade biodrivmedel ska i sina rutiner säkerställa att alla partier livsmedelsbaserade biodrivmedel omfattas av ett intyg (20 § HBF) från oberoende revisor eller oberoende granskare med motsvarande kompetens (se avsnitt 3.1 och 3.2) att anläggningen tagits i drift före 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.

Intyget ska innefatta vilken anläggning mängden livmedelsbaserade biodrivmedel med specifika hållbarhetsegenskaper har producerats i, att anläggningen tagits i drift före 31 december 2013 samt att anläggningen enligt anläggningsinnehavarens årsbokslut för föregående år upprättats enligt god redovisningssed och påvisar att anläggningen inte är fullständigt avskriven.

Intyget bör ange produktionsanläggningens namn och adress men om det av särskilda affärs- eller konkurrensskäl är omöjligt att erhålla information om vilken anläggning produktion av partiet skett i, ska partiet vara spårbart i leverantörers massbalanssystem i produktionskedjan och på begäran kunna göras tillgängligt för tillsynsmyndigheten eller Europeiska kommissionen.

Intyget ska baseras på årsredovisningen för föregående kalenderåret. Om intyget utfärdats för en viss produktionsanläggning omfattas alla partier som producerats i den anläggningen. Om intyget inte namnger en viss produktionsanläggning omfattar det ett specifikt parti biodrivmedel och gäller då enbart för denna.

Intyg ska kunna göras tillgängligt vid tillsyn och bör sparas i minst 10 år i enlighet med LSE.

Rapporteringsskyldiga som enbart köper från andra som innehar ett anläggningsbesked behöver inte uppvisa intyg vid tillsyn. Däremot ska alla mängder biodrivmedel kunna spåras till rapporteringsskyldiga i tidigare led som innehar ett giltigt anläggningsbesked.

4 Hållbarhetsbesked och anläggningsbesked

Den som är rapporteringsskyldig ska till tillsynsmyndigheten ge in en beskrivning av sitt kontrollsystem tillsammans med den oberoende granskarens intyg. Tillsynsmyndigheten ska i ett särskilt beslut fastställa om den rapporteringsskyldiges kontrollsystem uppfyller kraven enligt 1 a § (hållbarhetsbesked). Ett hållbarhetsbesked gäller tills vidare men ska omprövas. (3 kap. 1 b § HBL)

Om den som är rapporteringsskyldig för ett biodrivmedel enligt 3 kap. 1 § första stycket a begär det och det finns ett kontrollsystem som visar att drivmedlet eller den anläggning där drivmedlet har producerats uppfyller de krav som följer av detta kapitel, ska tillsynsmyndigheten ange detta i ett särskilt beslut (anläggningsbesked). (3a kap. 1 § HBL)

Den som är rapporteringsskyldig ska ansöka om att få ett hållbarhetsbesked för sitt kontrollsystem från Energimyndigheten. Ett hållbarhetsbesked innebär för den rapporteringsskyldige[10] ett bevis på att de biobränslen som den rapporteringsskyldige är skattskyldig för eller använder är att anse som hållbara. Den rapporteringsskyldige måste ha ett hållbarhetsbesked som omfattar de hållbara mängder som ska rapporteras in till Energimyndigheten. Hållbarhetsbeskedet ligger också till grund för det skatteavdrag som görs i punktskattedeklarationer i de fall då avdragsrätten enligt LSE är villkorad av bränslets hållbarhet, och för rapportering enligt lagen (2011:1200) om elcertifikat.

Lagen och förordningen uppdaterades den 1 januari 2016 med avseende på anläggningsbesked. Anläggningsbesked ska uppvisas för att en skattskyldig enligt 4 kap. LSE ska medges skatteavdrag för biodrivmedel. Det vill säga regelverket för anläggningsbesked gäller inte företag som hanterar flytande biobränslen enligt HBL. Anläggningsbesked utfärdas av Energimyndigheten efter ansökan från rapporteringsskyldiga företag som har inrättat ett kontrollsystem.

4.1 Ansökan om hållbarhetsbesked och anläggningsbesked

Den beskrivning av kontrollsystemet som enligt 3 kap. 1 b § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen ska ges in till tillsynsmyndigheten ska innehålla

1. *en beskrivning av de produktionskedjor som kan hanteras av kontrollsystemet,*
2. *en beskrivning av den rapporteringsskyldiges kontrollsystems utformning och funktion, särskilt med avseende på dels metod för stickprov och massbalans, dels beräkning enligt 2 kap. 1 § samma lag av minskning av utsläppen av växthusgaser,*
3. *en beskrivning av den riskbedömning som ligger till grund för kontrollsystemets utformning, och*
4. *ett underlag som styrker oberoendet och kompetensen hos den oberoende granskaren som avses i 3 kap. 1 a § tredje stycket samma lag. (15 § HBF)*

[10] För rapporteringsskyldighet, se 3 kap. 1§ HBL

Ansökan om hållbarhetsbesked ska, utöver vad som krävs enligt 3 kap. 1 b § hållbarhetslagen och 15 § hållbarhetsförordningen, inbegripa beskrivningar av hur den rapporteringsskyldige genom sitt kontrollsystem säkerställer att de markrelaterade hållbarhetskriterierna enligt 2 kap. 2–5 §§ samma lag kan anses vara uppfyllda samt beskrivningar av vilka krav som i kontrollsystemet ställs på underlag som styrker hållbarhet. (2 kap. 1 § HBFS)

Vid en begäran om anläggningsbesked ska den rapporteringsskyldige redovisa för Statens energimyndighet hur kontrollsystemet är utformat (21 § HBF)

En rapporteringsskyldig som ansöker om anläggningsbesked ska i den beskrivning av kontrollsystemet som lämnas enligt 21 § hållbarhetsförordningen särskilt ange om livsmedelsbaserade biodrivmedel hanteras och hur kontrollsystemet säkerställer att krav i 3 a kap. 2 § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen (hållbarhetslagen) är uppfyllda i de fall livsmedelsbaserade biodrivmedel hanteras. (2 kap. 4 § HBFS)

Ansökan om hållbarhetsbesked och anläggningsbesked ska göras elektroniskt på Energimyndighetens webbplats (e-tjänst Hållbara bränslen). Den rapporteringsskyldige ska skicka in en beskrivning av sitt kontrollsystem enligt särskilt ansökningsformulär. När det gäller ansökan om hållbarhetsbesked ska även ett utlåtande från den oberoende granskaren och intyg som styrker dennes kompetens och oberoende skickas med. Energimyndigheten bedömer utifrån denna ansökan om kontrollsystemet har tillräckliga rutiner och metoder på plats för att de biodrivmedel och flytande biobränslen som hanteras inom företaget kan anses som hållbara. Vid ansökan om anläggningsbesked kontrollerar Energimyndigheten även att kontrollsystemet är anpassat att uppfylla relevanta krav för biodrivmedel så att ett anläggningsbesked ska kunna utfärdas. Om så är fallet utfärdar Energimyndigheten ett beslut om hållbarhetsbesked och anläggningsbesked.

4.2 Giltighetstid och innehåll

Ett hållbarhetsbesked gäller tills vidare men ska omprövas. (3 kap. 1 b § HBL)

Även anläggningsbeskedet gäller tillsvidare men kan återkallas med omedelbar verkan.

Beslutet om hållbarhetsbesked innehåller företagsnamn och adress, organisationsnummer samt vilka bränsletyper med angivna KN-nummer som omfattas av beslutet. Beslutet om anläggningsbesked innehåller företagsnamn och adress, organisationsnummer samt på vilket sätt det kontrolleras att kraven uppfylls.

Båda besluten utfärdas på svenska. När beslutet om hållbarhetsbesked och/eller beslutet om anläggningsbesked skickas till den rapporteringsskyldige skickas det också samtidigt till Skatteverket. Energimyndigheten håller ett uppdaterat register över giltiga hållbarhetsbesked och anläggningsbesked på sin webbplats.

Om den rapporteringsskyldige enbart köper biobränslen från leverantörer som innehar ett hållbarhetsbesked, behöver den rapporteringsskyldiges kontrollsystem enbart omfatta de delar av produktionskedjan som inte omfattas av leverantörens hållbarhetsbesked. De bränslen som den rapporteringsskyldige hanterar måste också ingå i leverantörens beslut om hållbarhetsbesked.

4.3 Omprövning av hållbarhetsbesked

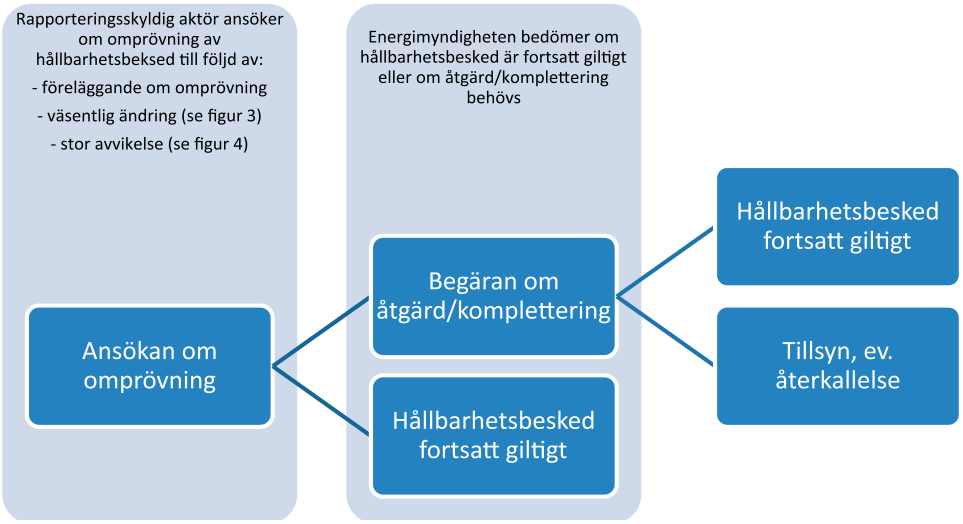
Ett hållbarhetsbesked gäller tills vidare men ska omprövas. (3 kap. 1 b § HBL)

Underlag för omprövning ska innehålla ett utlåtande från en oberoende granskare enligt 4 kap. 6–7 §§, inklusive underlag som styrker granskarens kompetens och oberoende. (2 kap. 2 § HBFS)

Omprövning av ett hållbarhetsbesked görs löpande, eller när anledning uppkommer till följd av anmälan om stor avvikelse eller anmälan om väsentliga ändringar (se kapitel 2.7.1 och kapitel 2.8.1). Den löpande omprövningen ska göras regelbundet på Energimyndighetens anmodan, genom att myndigheten i ett särskilt beslut anger när hållbarhetsbeskedet ska omprövas.

Energimyndigheten meddelar företaget 6 månader i förväg att omprövning av hållbarhetsbeskedet kommer ske. Beslutet att hållbarhetsbeskedet ska omprövas skickas sedan 3 månader i förväg till företaget. Företaget ska inom dessa 6 månader anlita en oberoende granskare att kontrollera kontrollsystemet.

Vid omprövning av hållbarhetsbesked ska underlag lämnas in elektroniskt på Energimyndighetens webbplats (e-tjänst Hållbara bränslen). Vid omprövning ska den rapporteringsskyldige skicka in den oberoende granskarens utlåtande om att granskning enligt 4 kap. 6 § HBFS har genomförts. Energimyndigheten gör en bedömning om kontrollsystemet uppfyller sitt syfte och beslutar om att hållbarhetsbesked är fortsatt giltigt. Den oberoende granskarens utlåtande bifogas ansökan enligt 2 kap. 2 § HBFS. Se kapitel 3.3.1 för mer om oberoende granskning inför ansökan om hållbarhetsbesked. Figur 6 nedan beskriver arbetsgången för omprövning.

Figur 6 Arbetsgången för omprövning av hållbarhetsbesked

4.4 Återkallelse av hållbarhetsbesked och anläggningsbesked

Ett hållbarhetsbesked kan återkallas av Energimyndigheten i följande fall (3 kap. 1d § HBL):

a. den rapporteringsskyldige eller någon som ingår i den rapporteringsskyldiges produktionskedja bryter mot åtagandena i kontrollsystemet på ett sådant sätt att det med fog kan antas att de biodrivmedel och flytande biobränslen som rapporteras inte kan anses vara hållbara,

b. den rapporteringsskyldige eller någon som ingår i den rapporteringsskyldiges produktionskedja bryter mot åtagandena i kontrollsystemet på ett sådant sätt att hållbarheten hos de biodrivmedel och flytande biobränslen som den rapporteringsskyldige rapporterar inte kan bedömas på ett tillfredsställande sätt, eller

c. det är uppenbart att de biodrivmedel och flytande biobränslen som rapporteras inte kan anses som hållbara trots att åtagandena i kontrollsystemet iakttas

d. Ett hållbarhetsbesked får även återkallas om rapporteringsskyldigheten har upphört.

Tillsynsmyndigheten ska återkalla ett anläggningsbesked om förutsättningarna för beskedet inte längre är uppfyllda. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart (3a kap. 5 § HBL).

Det kommer sannolikt att uppstå felaktigheter inom ramen för kontrollsystemen. När detta uppenbaras, till exempel genom tillsyn, kan Energimyndigheten ta kontakt med den rapporteringsskyldige. Om inte detta leder till rättelse kan Energimyndigheten, enligt 4 kap. 3 § HBL, förelägga den rapporteringsskyldige att vidta rättelse. Endast om den rapporteringsskyldige inte vidtar de åtgärder som tillsynsmyndigheten kräver kan frågan om återkallelse bli aktuell. Ett hållbarhetsbesked får även återkallas om rapporteringsskyldigheten har upphört. Det vill säga att en aktör inte längre definieras som rapporteringsskyldig enligt 3 kap 1§ HBL punkt a) eller b). Det kan handla exempelvis om att den rapporteringsskyldige inte längre är skatteskyldig för biodrivmedel eller flytande biobränsle enligt 4 kap. LSE eller inte längre använder icke skattepliktigt flytande biobränsle som varken utgör eller ingår i bränsle som är skattepliktigt i yrkesmässig verksamhet.

Ett anläggningsbesked gäller tills vidare men även det ska återkallas om förutsättningarna för beskedet inte längre uppfylls. Ändringar kan ha gjorts i kontrollsystemet eller i den rapporteringsskyldiges verksamhet som innebär att den rapporteringsskyldige inte längre är berättigad till ett anläggningsbesked.

Beslut om återkallelse av både hållbarhetsbesked och anläggningsbesked gäller omedelbart, dvs. utan hinder för att det inte vunnit laga kraft.

4.5 Hållbarhetsbesked för en avgränsad tidsperiod

Den som är rapporteringsskyldig enligt 3 kap. 1 § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och som saknar ett hållbarhetsbesked men som kan styrka att en viss angiven mängd biodrivmedel eller flytande biobränslen är att anse som hållbar har rätt att av tillsynsmyndigheten få ett hållbarhetsbesked avseende denna mängd. (17 § HBF)

En rapporteringsskyldig som ansöker om hållbarhetsbesked för en avgränsad tidsperiod enligt 17 § hållbarhetsförordningen ska kunna visa hållbarhet för mängderna. Ansökan ska innehålla ett utlåtande från en oberoende granskare, inklusive underlag som styrker dennes kompetens och oberoende, samt en rapport för de specifika mängderna innehållande beskrivningar av produktionskedjorna och beskrivningar av de underlag som använts för styrkande av hållbarhet (2 kap. 3 § HBFS)

Statens Energimyndighet får ge ett anläggningsbesked som avser en viss avgränsad tidsperiod, om den rapporteringsskyldige styrker att

1. *kraven för anläggningsbesked är uppfyllda för de biodrivmedel som under den perioden läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi, och*
2. *detta har kontrollerats på det sätt som sägs i 19 § eller genom uppgifter som säkerställer det som sägs i 20 § första stycket 1 och 2. Förordning (2015:839).*

(22 § HBF)

En rapporteringsskyldig som ansöker om anläggningsbesked som avser en viss avgränsad tidsperiod enligt 22 § hållbarhetsförordningen ska i ansökan särskilt ange om volymer av livsmedelsbaserade biodrivmedel hanterats eller hur kontrollsystemet utformats för att säkerställa att krav i 3 a kap. 2 § hållbarhetslagen är uppfyllda i de fall livsmedelsbaserade biodrivmedel hanterats under den avsedda perioden. (2 kap. 5 § HBFS)

En rapporteringsskyldig kan ansöka om att få ett hållbarhetsbesked för en avgränsad tidsperiod efter att skattskyldighet inträtt för skattepliktiga bränslen, eller efter att ett icke skattepliktigt bränsle har använts. Denna typ av hållbarhetsbesked kan utfärdas för rapporteringsskyldiga som fått sitt hållbarhetsbesked återkallat eller som inte har ansökt om hållbarhetsbesked i tid. Hållbarhetsbeskedet gäller enbart för en avgränsad tidsperiod och för de specifika mängder som omfattas av beslutet och kräver därför ingen omprövning. Den rapporteringsskyldige ska dessutom skicka in ett utlåtande från en oberoende granskare, se vidare kapitel 3.3.3 om granskning vid ansökan om hållbarhetsbesked för en avgränsad tidsperiod.

En rapporteringsskyldig kan ansöka om att få ett anläggningsbesked som avser en viss avgränsad tidsperiod efter att skattskyldighet inträtt för skattepliktiga bränslen. Denna typ av anläggningsbesked kan utfärdas för rapporteringsskyldiga som fått sitt anläggningsbesked återkallat eller som inte har ansökt om anläggningsbesked i tid.

Både ansökan om hållbarhetsbesked för en avgränsad tidsperiod och ansökan om anläggningsbesked som avser en viss avgränsad tidsperiod görs elektroniskt på Energimyndighetens webbplats (e-tjänst Hållbara bränslen).

5 Rapportering

Den som är rapporteringsskyldig ska lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten

1. *om den mängd hållbart biodrivmedel och hållbart flytande biobränsle, som utgör eller ingår i bränsle för vilket den rapporteringsskyldiges skattskyldighet har inträtt enligt 5 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi,*
2. *om den mängd hållbart flytande biobränsle som avses i 1 § första stycket b och som den rapporteringsskyldige har använt,*
3. *för bedömningen av hållbarhetskriterier enligt denna lag, och*
4. *för Sveriges rapportering enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1513.*

(3 kap. 1 e § HBL)

Krav gällandes rapportering av hållbara mängder regleras främst i:

3 kap. 1 e § HBL

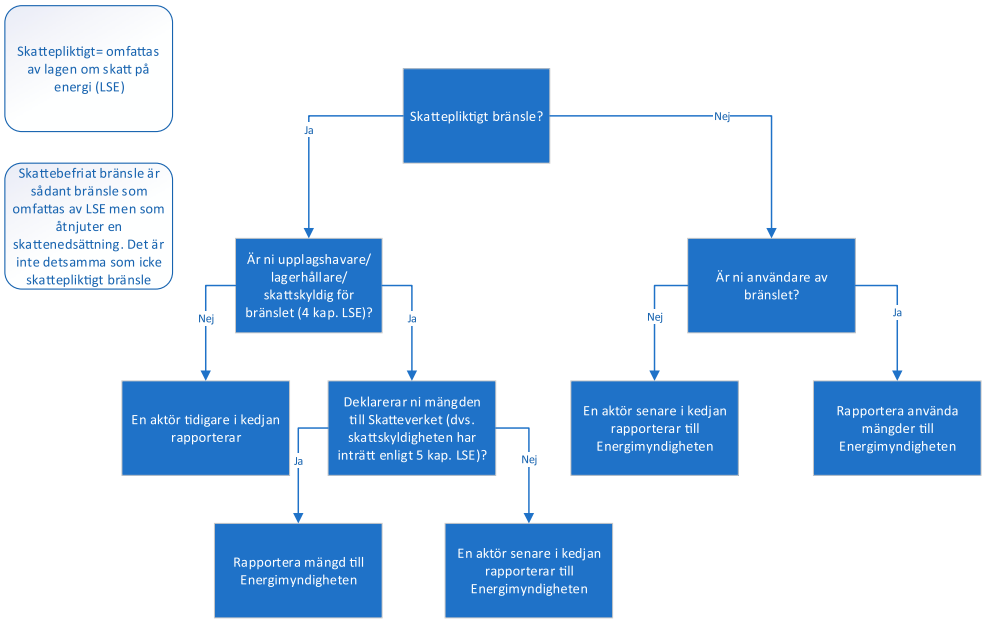
13 § HBF

5 kap. 1 § HBFS

Den som är rapporteringsskyldig ska varje år rapportera till Energimyndigheten hur stora mängder hållbart biodrivmedel eller flytande biobränsle som skattskyldighet inträtt för eller hur stor mängd icke skattepliktigt flytande biobränsle som använts under föregående år.

Inom en produktionskedja kan det finnas flera rapporteringsskyldiga aktörer som är skattskyldiga enligt 4 kap. LSE. I dessa fall är det den aktör i produktionskedjan för vilken skattskyldigheten inträtt enligt 5 kap. LSE som ska rapportera den hållbara mängden till Energimyndigheten. Det är av stor vikt att det i dessa fall står klart för samtliga rapporteringsskyldiga aktörer i produktionskedjan vem som rapporterar till Energimyndigheten. Detta är viktigt för att undvika dubbelrapportering, det vill säga att samma mängder rapporteras flera gånger, liksom för att undvika att hållbara mängder inte rapporteras.

Vem ska rapportera? – utgå ifrån bränslet.

Figur 7 Beslutsträd rapportering

Utifrån avgränsningen ovan omfattar rapporteringen bara de mängder hållbart bränsle som aktören under rapporteringsåret:

a. är skattskyldig för enligt 4 kap. LSE och för vilka skattskyldigheten har inträtt enligt 5 kap. LSE (alltså de mängder som aktören deklarerar och har rätt att yrka avdrag för hos Skatteverket), eller

b. har använt (endast icke skattepliktiga bränslen).

Utförligare förklaringar till när skattskyldigheten inträder för biodrivmedel och flytande biobränsle hänvisas till Skatteverkets hemsida.

För att kunna rapportera krävs ett hållbarhetsbesked utfärdat av Energimyndigheten. De bränslen som rapporteras ska alltså täckas av ett hållbarhetsbesked. För mer information om hållbarhetsbesked se kapitel 4.

Rapporteringen sker per parti. Ett parti utgörs av en mängd biodrivmedel eller flytande biobränsle som har identiska hållbarhetsegenskaper som definieras i 5 kap. 1 § HBFS utom hållbar mängd. Rapporteringen omfattar bara den del av ett parti för vilken skattskyldighet har inträtt eller som har använts under rapporteringsåret.

Syftet med rapportering till Energimyndigheten inom ramen för hållbarhetslagen är att Sverige ska kunna rapportera de uppgifter till Europeiska kommissionen som krävs av Sverige som medlemsstat i EU för uppfyllandet av de så kallade 2020-målen för klimat och energi. Det vill säga 49 procent förnybar energi, och 10 procent förnybar andel energi i transportsektorn.

5.1 Rapportering senast 1 april årligen

Rapportering sker genom det rapporteringsverktyg (Excel-fil) som Energimyndigheten har tagit fram och som kan laddas ned från Energimyndighetens webbplats. När rapporteringsverktyget är komplett ifyllt med alla hållbara mängder och tillhörande hållbarhetsegenskaper ska det skickas in via e-tjänsten Hållbara bränslen.

5.2 Hållbarhetsegenskaper som ska rapporteras enligt 5 kap. 1 § HBFS

a) **Bränslekategori;** den typ av biodrivmedel eller flytande biobränsle som den rapporteringsskyldige har använt eller för vilket skattskyldighet har inträtt enligt 5 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Exempel: Etanol, FAME, HVO, Biogas och Bioolja

Samma bränslekategori som den rapporteringsskyldige har erhållit hållbarhetsbesked för ska anges .

b) **Användningsområde;** huruvida bränslet har använts till transport eller annat energiändamål (elproduktion, värmeproduktion, eller kraftvärmeproduktion).

c) **Hållbar mängd,** den hållbara mängden biodrivmedel eller flytande biobränsle för vilken skattskyldighet har inträtt för enligt 5 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi eller det icke-skattepliktiga flytande biobränsle som har använts i yrkesmässig verksamhet. När den hållbara mängden utgör en delmängd i ett bränsle ska rapporteringen avse den hållbara delen. Andelen hållbart bränsle beräknas utifrån de ingående komponenternas energiinnehåll. Mängden anges i kg för biogas i flytande form och i kg eller m^3 vid 15° C för övriga vätskor. För biogas i gasform anges mängden i kg eller m^3 vid 0° C och 101,325 kilopascal.

Mängder biodrivmedel eller flytande biobränsle som den rapporteringsskyldige är skattskyldig för enligt 4 kap. LSE och för vilka skattskyldighet har inträtt enligt 5 kap. LSE på energi ska anges, det vill säga den mängd som den rapporteringsskyldige deklarerar skatt för. Det är endast den del av bränslet som är från biomassa som ska anges. .

d) **Effektivt värmevärde**, för biogas i flytande form uttryckt i MJ/kg och för övriga vätskor uttryckt i MJ/l vid 15° C eller MJ/kg, för biogas i gasform uttryckt i MJ/kg eller MJ/m^3 vid 0° C och 101,325 kilopascal.

e) **Råvara**, den råvara som har använts för att producera biodrivmedlet eller det flytande biobränslet. I de fall produktionskedjan startar med en restprodukt eller avfall anges restprodukten eller avfallet.

Exempel: Vete, Rapsolja, Tallbeckolja, Råtallolja, och MFA (Mixed Fatty Acid)

Om råvaran som företaget vill ange inte finns fördefinierat i rapporteringsverktyget kan denna läggas till i en särskild flik

f) **Ursprungsland** där råvaran har odlats eller samlats in. I de fall produktionskedjan startar med en restprodukt eller avfall anges det land där restprodukten eller avfallet uppkommit och samlats in.

Ursprungsland anges enligt den lista som finns i rapporteringsverktygets lista över länder. Energimyndigheten följer den officiella klassificeringen av stater som återfinns i kommissionens förordning om nomenklaturen avseende länder och territorier för statistik över gemenskapens utrikeshandel och handeln medlemsstater emellan. På grund av detta kan vissa länders namn vara annorlunda i rapporteringsverktyget gentemot vardagligt bruk. Till exempel benämns Storbritannien som Förenade Kungariket och USA benämns Förenta Staterna

g) Vilken **råvarugrupp** råvaran tillhör enligt klassificeringen i bilaga 8 STEMFS 2011:2.

Råvarugrupper: spannmål och andra stärkelserika grödor, socker, oljegrödor eller övrigt

h) Om råvaran finns med i förteckningen i **bilaga 9, del A eller B** i STEMFS 2011:2.

i) Om råvaran utgörs av **restprodukt eller avfall**.

Beskrivning av hur restprodukter och avfall bestäms finns i kapitel 7. Vid rapporteringen anges ”ja” oavsett om det är ett avfall, restprodukt från industri eller från jordbruk, skogsbruk, fiske, eller vattenbruk

j) **Cellulosainnehåll**, huruvida råvarans cellulosainnehåll är från antingen icke-livsmedel eller material som innehåller både lignin och cellulosa enligt bilaga 9 och har använts för att producera biodrivmedel eller flytande biobränsle. Detta avser endast de fall då den huvudsakliga andelen av bränslet producerats från cellulosa.

Cellulosa av icke-livsmedel är material som främst består av cellulosa och hemicellulosa och har ett lägre lignininnehåll än material som innehåller både cellulosa och lignin. Det inbegriper rester från livsmedels- och fodergrödor (till exempel halm, stjälkar, agnar och skal), gräsartade energigrödor med lågt stärkelseinnehåll (till exempel rajgräs, jungfruhirs, miskantus, italienskt rör och täckgrödor före och efter huvudgrödor m.m.), industriella restprodukter (inbegripet från livsmedels- och fodergrödor efter att vegetabiliska oljor, socker, stärkelse och protein har utvunnits) samt material från biologiskt avfall.

Material som innehåller både cellulosa och lignin är material som består av lignin, cellulosa och hemicellulosa, såsom biomassa från skog, vedartade energigrödor samt restprodukter och avfall från skogsindustri.

k) **Utsläpp av växthusgaser** från biodrivmedel eller flytande biobränsle per bränsleenhet, gCO_2e/MJ enligt 7 kap. eller enligt ett frivilligt nationellt eller internationellt system godkänt av kommissionen enligt artikel 18.4 Förnybartdirektivet, i de fall partiet omfattas av ett sådant system.

l) Vilken **metod för bestämmande av utsläppsminskningen** enligt 6 kap. 1 § som har använts.

Här anges om växthusgasminskningen har bestämts med normalvärde, en kombination av delnormalvärde och faktiska värden eller ett faktiskt värde

m) **Typ av produktionskedja** som använts vid bestämmandet av utsläppsminskningen i de fall ett normalvärde eller delnormalvärde för ”e_p–e_{ee}” har använts.

Här anges namnet på den produktionskedja för vilken ett normalvärde eller delnormalvärde för faktorn ep-eee har använts, i de fall normalvärde eller delnormalvärde har använts. Normal och delnormalvärden finns i föreskriftens bilaga 2-5

n) **Tillgodoräknanden** som har åberopats i växthusgasberäkningen,

1. när ”e_B”, bonus för återställande av skadad mark, har använts enligt 7 kap. 5 §,
2. när ”e_{sca}”, utsläppsminskning genom förbättrade jordbruksmetoder, har använts enligt 7 kap. 12 §, och

o) Om bränslet är **certifierat** enligt ett frivilligt nationellt eller internationellt system godkänt av kommissionen enligt artikel 18.4 Förnybartdirektivet vilket ställer krav som går utöver hållbarhetskriterierna i 2 kap. 1–5 §§ hållbarhetslagen, samt namnet på systemet.

Exempel: Om bränslemängden är certifierad enligt ett system som ställer sociala krav, exempelvis ISCC EU

6 Massbalans

Det kontrollsystem som nämns i 3 kap. 1 a § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen ska innehålla rutiner för att säkerställa att de olika leden i en produktionskedja använder ett massbalanssystem som

1. *medger att partier med råvaror eller biobränslen med olika hållbarhetsegenskaper kan blandas,*
2. *kräver att information om hållbarhetsegenskaperna hos och storleken på de partier som avses i 1 förblir kopplad till blandningen, och*
3. *fastställer att summan av alla partier som tas från blandningen ska beskrivas ha samma hållbarhetsegenskaper, i samma mängder, som summan av alla partier som har tillförts blandningen.*

Kontrollsystemet behöver inte innefatta kontroll av att de kriterier som nämns i 2 kap. 6 § samma lag är uppfyllda. (14 § HBF)

6.1 Spårbarhet

Den rapporteringsskyldige ska genom sitt kontrollsystem enligt 14 § hållbarhetsförordningen säkerställa att hållbara biodrivmedel och flytande biobränslen kan spåras från den plats råvaran odlats, tillkommit eller samlats in och fram till att bränslet har använts eller skattskyldighet för det har inträtt enligt 5 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi. (3 kap. 2 § HBFS)

Beroende på vilken typ av råvara som biodrivmedlet eller det flytande biobränslet producerats av kommer kravet på spårbarhet sträcka sig olika långt tillbaka i produktionskedjan.

För biodrivmedel eller flytande biobränslen som framställts av avfall eller industriella restprodukter (andra restprodukter än från jordbruk, vattenbruk, fiske och skogsbruk, se kapitel 7) ska det finnas spårbarhet till den plats där restprodukten eller avfallet uppstår och fram till att skattskyldigheten inträder eller att färdigt bränsle använts om bränslet inte är skattepliktigt. Detta för att kontroll ska kunna göras av att de principer som finns för bedömning av restprodukt eller avfall uppfylls och för att växthusgasberäkningen ska kunna göras korrekt.

För biodrivmedel eller flytande biobränslen som framställts av annan råvara ska det finnas spårbarhet från den mark där råvaran odlades fram till att skattskyldigheten inträder eller att färdigt bränsle används om bränslet inte är skattepliktigt.

Spårbarheten kan uppnås genom att olika aktörer utför massbalansberäkningar för respektive plats där bränslet eller råvarorna hanteras.

Exempel kan vara en större producent av RME som köper in rapsolja från flera olika leverantörer som ansvarar för massbalansberäkningar på respektive plats där rapsoljan hanteras innan den når producenten av RME.

Ett annat exempel är en producent av skogsbaserade biodrivmedel från flera olika skogliga aktörer som ansvarar för massbalansberäkningarna på respektive plats där den skogliga biomassan hanteras innan den når producenten.

Ett tredje exempel är en biodrivmedelsproducent som köper upp restprodukter eller avfall från flera olika leverantörer som ansvarar för massbalansberäkningarna på respektive plats där råvarorna hanteras innan den når producenten.

Spårbarhet kan också uppnås genom att en aktör har kontroll över samtliga produktionssteg från odling till färdigt bränsle och därmed endast behöver ha en massbalansberäkning.

Exempel kan vara en lantbrukare med odling, produktion och användning av RME på gården.

Rutiner för massbalans och spårbarhet används också för att visa att ett biodrivmedel inte är livsmedelsbaserat eller i fall det är livsmedelsbaserat att det kommer från produktionsanläggningar som uppfyller vissa krav, se mer i 2.6.

Vad gäller skogliga råvaror kan bestämmelser och underlag som tas fram i enlighet med SVL, EU:s timmerförordning och VML (såsom avverkningsanmälan, avverkningstillstånd, mätningsbesked) utgöra del av bevisning för spårbarhet och uppfyllande av markkriterierna. Det är dock alltid den rapporteringsskyldiges ansvar att kontrollera att relevant krav i HBL-lagstiftningen uppfylls och underlag som används anses som tillförlitligt.

6.2 Uppfyllande av massbalans

Massbalansen ska vara uppfylld enligt 14 § första stycket 3 hållbarhetsförordningen inom en plats med tydlig gräns och vara uppfylld inom en tidsperiod som är anpassad till produktionskedjan. En rapporteringsskyldigs samtliga skatteupplag enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi kan utgöra en plats enligt första stycket. (3 kap. 3 § HBFS)

Syftet med ett massbalanssystem är att man ska kunna visa att den mängd hållbar råvara eller hållbart biobränsle som levereras ut från en plats motsvaras av en minst lika stor hållbar mängd som levererats in till platsen under en avgränsad tidsperiod. Uppfyllande av massbalansen innebär att mer eller lika mycket hållbart har tagits in till platsen som sedan har tagits ut från platsen, se Figur 8 nedan (avsnitt 6.2.1). Alla inleveranser till platsen bokförs i ett system där även alla utleveranser från platsen bokförs. Vid slutet av varje tidsperiod ska inleveranserna jämföras med utleveranserna och det får vid detta tillfälle inte vara mindre hållbart levererat till platsen än vad som levererats ut från platsen. Om det under tidsperioden har levererats in mer hållbart än vad som har levererats ut från platsen, kommer massbalansen för platsen ha ett ingående lager till nästa tidsperiod på en viss mängd hållbart bränsle eller råvara (se Figur 8).

Inleveranser Januari

Datum	*Råvara*	*Mängd hållbart [ton]*	*Mängd icke hållbart [ton]*	*Partinummer*	*Partiegenskaper*
2019-01-03	Vete	1000		001	310g CO2/kg, Sverige
2019-01-10	Vete		500		
2019-01-15	Vete	400		002	300g CO2/kg, Danmark
2019-01-23	Vete	200		003	250g CO2/kg, Tyskland
2019-01-30	Vete		1000		
		1600	1500		

Utleveranser Januari

Datum	*Råvara*	*Mängd hållbart [ton]*	*Mängd icke hållbart [ton]*	*Partinummer*	*Partiegenskaper*
2019-01-07	Vete	500		001	310g CO2/kg, Sverige
2019-01-12	Vete	500	500	001	310g CO2/kg, Sverige
2019-01-19	Vete		1500		
		1000	1500		

Massbalans Januari

Hållbar in [ton]	*Hållbar ut [ton]*		*Ingående lager nästa period [ton*	
1600	1000		600	

Inleveranser Februari

Datum	*Råvara*	*Mängd hållbart [ton]*	*Mängd icke hållbart [ton]*	*Partinummer*	*Partiegenskaper*
Ing. lager	Vete	400		002	300g CO2/kg, Danmark
Ing. lager	Vete	200		003	250g CO2/kg, Tyskland
2019-02-11	Vete		700		
2019-02-20	Vete	500		004	280g CO2/kg, Sverige
		1100	700		

Figur 8 Exempel på uppfyllande av massbalans på en plats, med tidsperiod 1 månad

6.2.1 Tidsperiod för uppfyllande av massbalans

Massbalansen ska vara uppfylld under en tidsperiod som anpassas till produktionskedjan. I allmänhet bör denna tidsperiod inte överstiga 3 månader. För platser som hanterar råvara som skördas en gång per år kan en längre tidsperiod väljas, eftersom leveranser ofta sker under korta tidsperioder med långa mellanrum. Det finns inga omständigheter som motiverar en längre tidsperiod än 12 månader. För platser där leveranser in och ut sker kontinuerligt över året och inte är säsongsberoende bör tidsperioden anpassas till att stämma överens med andra lagstiftningar där redovisning av mängder förekommer, som exempelvis LSE. För platser där långa förseningar av leveranser förekommer bör en tidsperiod användas som är anpassad för att kunna hantera sådana omständigheter.

För platser där hantering av råvaror kan överstiga ett år (exempelvis lagring av skogsråvaror på terminal) kan överstigande/kvarvarande mängder utgöra ingående lager till nästa år (om tid för uppfyllande av massbalans utgör ett år).

Reglerna för massbalanssystemet tillåter inte att det vid den periodiska avstämningen förekommer ”negativa balanser” som flyttas vidare till nästkommande tidsperiod. Detta innebär att aktören bör försäkra sig om att inleveranserna är större än eller lika stora som utleveranserna av hållbar mängd vid varje slut på tidsperioden. Skulle en situation uppstå då så inte är fallet bör detta betraktas som en avvikelse i den rapporteringsskyldiges avvikelsehanteringssystem och följas upp med en åtgärdsplan för att denna situation inte ska uppkomma igen. Om en sådan avvikelse uppkommer upprepade gånger bör detta beaktas som en stor avvikelse och rapporteras till myndigheten tillsammans med en åtgärdsplan (se kapitel 2.7 om avvikelsehantering).

6.3 Plats med tydlig gräns

Massbalansen ska vara uppfylld enligt 14 § första stycket 3 hållbarhetsförordningen inom en plats med tydlig gräns och vara uppfylld inom en tidsperiod som är anpassad till produktionskedjan (3 kap 3 § HBFS)

Plats med tydlig gräns, är den systemgräns som används för massbalansen. Inom denna systemgräns kan hållbarhetsegenskaper förflyttas mellan partier av bränsle/råvaror (förflyttning av egenskaper beskrivs närmare i kapitel 6.4 nedan).

Geografisk plats, är ett avgränsat geografiskt område såsom en depå eller en spannmålsmottagning.

En plats med tydlig gräns där massbalansen ska vara uppfylld kan utgöras av en geografisk plats som en lagertank, oljedepå, logistikanläggning, spannmålsmottagning, timmerterminal, produktionsanläggning, nationellt gasnät eller sammankopplade nationella gasnät. Under vissa förutsättningar kan även en plats med tydlig gräns där massbalansen ska vara uppfylld motsvaras av ett större område som ett företags alla depåer eller lagerplatser inom Sverige.

6.3.1 Uppslagshavare i LSE

En sådan förutsättning är att bränslet hanteras under uppskovsförfarande i Sverige och därmed redan lyder under LSE, där det finns regler för hur lagerbokföring ska ske för varje skatteupplag (geografisk plats) vilket gör att spårbarhet kan uppnås genom att aktören följer skatteregelverket.

I 3 kap. 3 § HBFS andra stycket anges att en aktörs samtliga skatteupplag kan anses vara en plats. Därmed tillåts att hållbarhetsegenskaper för partier flyttas mellan olika skatteupplag, eftersom upplagshavarens samtliga skatteupplag omfattas av ett massbalanssystem (se Figur 9).

6.3.2 Lagerhållare i LSE

På motsvarande sätt som gäller för skatteupplag kan en av Skatteverket godkänd lagerhållares samtliga lager i Sverige anses utgöra en plats med tydlig gräns. Den bokföring som skatteregelverket föreskriver för varje aktör medger i allmänhet tillräcklig spårbarhet. Systemgränsen för massbalansen blir därmed för lagerhållarens samtliga lager i Sverige. På detta sätt bör samma säkerhet och spårbarhet kunna uppnås i massbalanssystemet som för bränslen i skatteupplag, samtidigt som onödiga transporter av råvaran/bränslet undviks.

6.3.3 Övriga råvaror/bränslen

För råvaror/bränslen som hanteras på liknande sätt som inom skatteregelverket och där motsvarande lagerbokföring görs och spårbarhet uppnås, kan en aktör anse alla sina lager i Sverige där råvara hanteras som en och samma plats i massbalanssystemet.

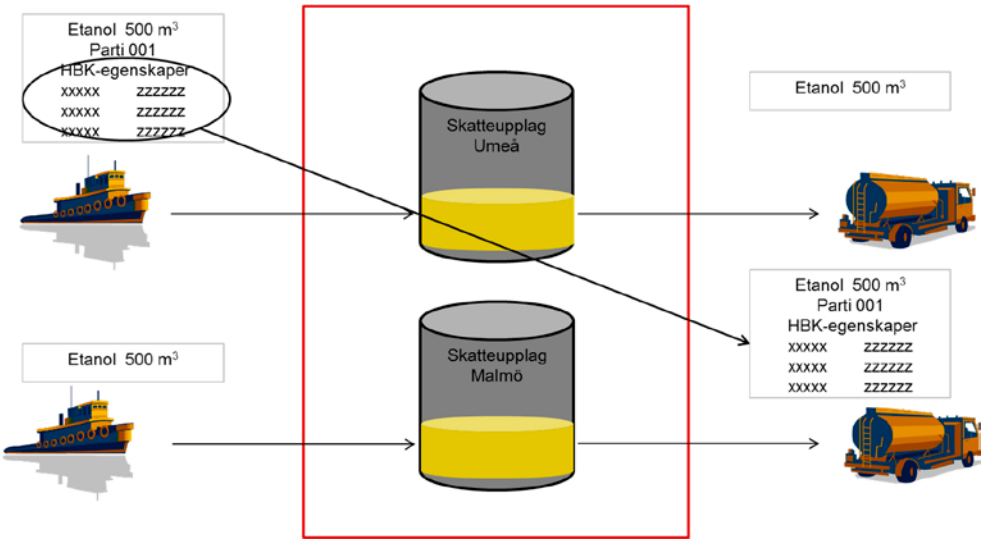
6.4 Blandningar

Partier[11] som normalt sett står i fysisk kontakt med varandra utgör en blandning enligt 14 § första stycket hållbarhetsförordningen. Partier som befinner sig på samma plats och som fysiskt kan särskiljas utgör endast en blandning om de består av samma typ av råvaror, biodrivmedel eller flytande biobränslen (3 kap. 4 § HBFS)

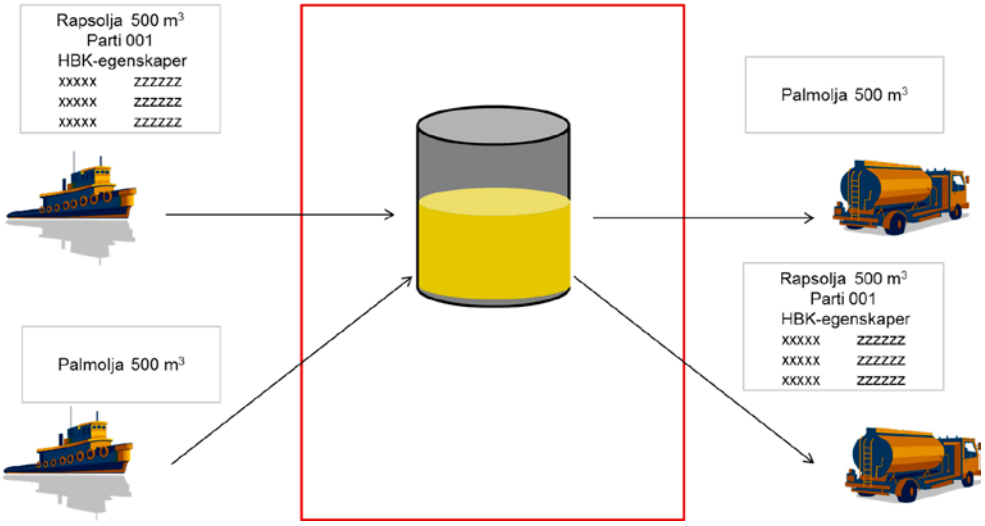
I regelverket finns två olika typer av blandningar.

1. Råvaran/bränslet finns inom samma ”plats” (systemgräns) och anses därför utgöra en blandning. Hållbarhetsegenskaper kan förflyttas mellan olika mängder av råvara/bränsle under förutsättning att förflyttningarna sker mellan samma typ av råvara/bränsle. En blandning inom ”platsen” (systemgränsen) innebär inte att råvarorna/bränslet behöver vara fysiskt blandade (se Figur 9 nedan).
2. Råvaran/bränslet har fysiskt blandats med en annan typ av råvara/bränsle och det går inte längre att fysiskt särskilja dem. Hållbarhetsegenskaper kan förflyttas mellan olika mängder råvara/bränsle vilket innebär att blandningen rent fysiskt inte behöver bestå av det som specificeras i hållbarhetsegenskaperna (se Figur 10 nedan).

[11] Ett parti utgörs av en mängd biodrivmedel eller flytande biobränsle som har identiska hållbarhetsegenskaper som definieras i 1 kap. 2 § HBFS.

Figur 9 Fall 1, exempel - Bränslet är ej fysiskt blandat men hanteras inom samma ”plats” (röd linje) och utgörs av samma typ av biodrivmedel. I detta fall kan hållbarhetsegenskaper för etanol från Umeå flyttas till etanol från Malmö.

Figur 10 Fall 2, exempel - Bränslet är fysiskt blandat och hanteras inom samma ”plats” (röd linje). I detta fall kan hållbarhetsegenskaper för rapsoljan flyttas och en fysisk leverans av 50% rapsolja och 50% palmolja kan tillskrivas egenskaper för endast rapsoljan.

Hållbarhetsegenskaperna för ett parti ska alltid förbli kopplade till varandra. Det är inte tillåtet att välja ut enskilda hållbarhetsegenskaper och kombinera dessa med ett annat partis hållbarhetsegenskaper. I de fall utsläppsminskningen är den enda hållbarhetsegenskap som skiljer sig åt mellan två partier är det inte tillåtet att slå samman dessa två partier till ett parti och beräkna ett medelvärde för utsläppsminskningen.

Ett möjligt sätt att förenkla massbalanssystemet då endast transportutsläppen skiljer sig åt och övriga hållbarhetsegenskaper är samma är att applicera samma växthusgasutsläpp - det högre transportutsläppet - på alla ingående mängder till lagringsplatsen (t.ex. längsta transportavstånd). Då har de olika ingående mängderna samma växthusgasutsläpp och kan betraktas som ett och samma parti så länge de har samma ursprungsland. Om det är olika ursprungsland måste dock partierna hållas isär då detta är en särskild hållbarhetsegenskap som skall rapporteras in.

6.5 Fritt från bedrägeri och granskningsbart

Granskaren ska kontrollera att kontrollsystemet är korrekt, tillförlitligt och skyddat mot bedrägerier (3 kap. 1 a § HBL)

När aktörer konstruerar sina massbalanssystem ska man ta särskild hänsyn till tillförlitligheten. Hög tillförlitlighet innebär att det inte ska råda några tvivel om att ett parti med specifika hållbarhetsegenskaper inte har tillskrivits i en större mängd än den mängd som fördes in i massbalanssystemet. Därför måste det finnas ett system som är fullständigt granskningsbart i detta avseende. När massbalanssystemet granskas ska granskaren kunna fastställa att de mängder biobränsle/råvara som lämnat platsen har erhållit hållbarhetsegenskaper från biobränsle/råvara som levererats till platsen.

7 Råvaror

Vilken typ av råvara som biodrivmedlet eller det flytande biobränslet producerats av kommer ha betydelse för:

- kravet på spårbarhet sträcker sig olika långt tillbaka i produktionskedjan,
- uppfyllande av markkriterier och krav på minskning av växthusgasutsläpp,
- uppfyllande av krav för anläggningsbesked, se mer i 2.6,
- Sveriges möjlighet att kunna tillgodoräkna så kallade avancerade biodrivmedel mot särskilda mål [12].

7.1 Livsmedelsbaserade biodrivmedel

Livsmedelsbaserade biodrivmedel: biodrivmedel som framställs från spannmål eller andra stärkelserika grödor eller från socker- eller oljegrödor (1 kap. 2§ HBL)

Livsmedelsbaserade biodrivmedel inkluderar spannmål eller andra stärkelserika grödor så som vete, råg, havre och majs (oavsett om det enbart är sädeskornen eller hela växten som används), rotfrukter (till exempel potatis, jordärtskocka, sötpotatis, maniok och jams) och stamknölar (till exempel taro). Med sockergrödor avses till exempel sockerbetor och sockerrör. Med oljegrödor avses till exempel raps, soja och oljepalm.

Råvaror som inte är livsmedelsbaserade biodrivmedel innefattar till exempel material som innehåller både cellulosa och lignin (så som biomassa från skog och vedartade energigrödor) samt material som främst består av cellulosa och hemicellulosa men som har ett lägre ligninninnehåll än material som innehåller både cellulosa och lignin så som gräsartade energigrödor med lågt stärkelseinnehåll, till exempel rajgräs, jungfruhirs, miskantus, italienskt rör och andra sådana täckgrödor före och efter huvudgrödor, samt rester från livsmedels- och fodergrödor så som halm, stjälkar, agnar och skal. Andra råvaror som inte omfattas är vall.

Råvaror som uppfyller definitionen av restprodukt eller avfall i 1 kap. 2 § HBL utgör inte livsmedelsbaserade biodrivmedel. Bedömningskriterier och exempel på råvaror som normalt uppfyller definitionen av avfall och restprodukt finns i 7.2, 7.3 och 7.4.

Rutiner för massbalans och spårbarhet kan användas av rapporteringsskyldiga aktörer för att visa att ett biodrivmedel inte är livsmedelsbaserat, se mer i 2.6.

[12] Regeringens proposition 2016/17:217 Genomförande av ändringar i förnybartdirektivet – ILUC

7.2 Krav och systemgränser för avfall och restprodukter

Bestämmelser som direkt rör avfall och restprodukter finns i 1 kap. 2-3 §§ HBL, 3a - b §§ HBF, samt 1 kap. 2 §, 5 kap. 1 § och 7 kap. 7 § HBFS.

För biodrivmedel eller flytande biobränslen som framställts av antingen avfall eller så kallade industriella restprodukter, dvs. restprodukter andra än sådana från jordbruk, vattenbruk, fiske och skogsbruk gäller inte markkriterierna som anges i 2 kap. 2-5 §§ HBL. Endast kriteriet om minskade växthusgasutsläpp gäller, och spårbarheten sträcker sig tillbaka till den plats där avfallet eller restprodukten uppstår. För restprodukter från jordbruk, vattenbruk, fiske och skogsbruk gäller alla hållbarhetskriterier, dvs. markkriterierna gäller och spårbarhet krävs tillbaka till den mark där råvaran uppstod (se även avsnitt 6.1).

För avfall och alla typer av restprodukter gäller att växthusgasutsläppen ska anses vara noll fram till dess att dessa material samlas in. Inga dittills uppkomna utsläpp från en produktionsprocess ska fördelas på avfall eller restprodukter. Bestämmelserna beroende på typ av råvara sammanfattas schematiskt i Tabell 1 nedan. Då avfall eller restprodukt uppstår i en produktionsanläggning bör normal hantering eller upparbetning som krävs för att avfallet eller restprodukten ska kunna avyttras eller nyttogöras från anläggningen alltså anses vara en del av huvudprocessen, och belastar inte avfallet eller restprodukten.

För avfall och restprodukter som används som råvara till biodrivmedel eller flytande biobränsle ska alla utsläpp som uppstår från det att avfallet eller restprodukten lämnat den process eller anläggning där den uppstod till och med användning av bränslet inkluderas i beräkningen av växthusgasutsläpp. Det inbegriper exempelvis transporter för insamling av avfall eller restprodukter samt eventuell upparbetning eller förädling av materialet före användning som biodrivmedel eller flytande biobränsle.

Tabell 1 Bestämmelser beroende på typ av råvara

Typ av råvara	Minskning av växthusgasutsläpp ska visas	Uppfyllande av markkriterier ska visas	Utsläpp fram till insamling av råvaran = 0
Grödor och annan primär råvara	Ja	Ja	Nej
Samprodukter från industriell process	Ja	Ja	Nej
Restprodukter från jordbruk, skogsbruk, fiske, vattenbruk	Ja	Ja	Ja
Industriella restprodukter	Ja	Nej	Ja
Avfall	Ja	Nej	Ja

7.3 Avfall

Avfall som i 1 kap. 2 § HBL definieras som ”*ett ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med, dock inte ett ämne som avsiktligt har manipulerats eller kontaminerats för att anses som avfall*” har samma betydelse som i 15 kap. miljöbalken [13].

Exempel på avfall är material som tas från marknaden av hälso- eller säkerhetsskäl. Om ett potentiellt bränsle eller råvara avsiktligen förstörs eller ges undermålig kvalitet, eller blandas med avfall i syfte att klassas som avfall vid bedömningen av uppfyllda hållbarhetskriterier är det inte att anse som avfall, eftersom det då inte finns någon avsikt att göra sig av med det.

Tabell 2 Avfall

Typ av material	Råvara	Process då materialet uppkommer
Biomassafraktioner av blandat kommunalt avfall, men inte sådant källsorterat hushållsavfall som omfattas av återvinningsmålen enligt artikel 11.2 a i direktiv 2008/98/EG	Blandat organiskt material	Icke sorterat avfall
Biologiskt avfall såsom det definieras i artikel 3.4 i direktiv 2008/98/EG från privata hushåll som omfattas av separat insamling i enlighet med definitionen i artikel 3.11 i det direktivet	Blandat organiskt material	Källsorterat hushållsavfall
Biomassafraktioner av industriellt avfall som inte lämpar sig för användning i livsmedels- och foderkedjan, inbegripet material från detalj- och partihandeln, den jordbruksbaserade livsmedelsindustrin samt fiske- och vattenbruksnäringen: - Fettavskiljarslam och fett från restauranger och storkök; - Fast och flytande avfall från livsmedelsindustri och handel	Livsmedel	Livsmedelsbutiker, livsmedelsindustri, mm
Avloppsslam	Blandat organiskt material	Allmänna reningsverk
Använd matolja	Vegetabiliskt och animaliskt fett	Hushåll, restauranger, storkök, mm
Slakteriavfall: animaliska fetter som klassificeras enligt kategorierna 1 och 2 i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009	Animaliskt material	Behandlingsanläggning
Slakteriavfall: övriga animaliska fetter	Animaliskt material	Behandlingsanläggning

[13] Miljöbalken är i allmänhet tillämplig vad gäller bedömning av vad som i HBL utgör avfall i förhållande till icke-avfall, men inte för att avgöra huruvida ett material utgör restprodukt eller samprodukt i HBL.

7.4 Restprodukter

Restprodukter definieras i 1 kap. 2 § HBL som ”*ett ämne som inte är den eller de slutprodukter som en produktionsprocess direkt ska producera eller är huvudsyftet med processen och där produktionsprocessen inte avsiktligt ändrats för att producera ämnet”*.

Tabell 3 anger råvaror som bedömts vara restprodukter. Av bilaga V avsnitt C punkten 18 i förnybartdirektivet framgår att skörderester som halm, bagass, skal, majskolvar och nötskal, liksom bearbetningsrester inklusive råglycerin, dvs. glycerin som inte är raffinerat, utgör restprodukter och ska ha värdet noll när det gäller växthusgasutsläppen över en livscykel, fram till dess att materialen samlas in. I avsnitt 5.2 i kommissionens tolkningsmeddelande 2010/C 160/02 anges att råglycerin, talloljebeck och gödsel utgör restprodukter. Av bilaga IX, avsnitt A, punkten o framgår att trädtoppar, sågspån, svartlut, brunlut, fiberslam, lignin och tallolja är exempel på restprodukter från skogsbruk och skogsbaserad industri. Energimyndigheten kommer avseende dessa råvaror att följa bedömning i direktivet och tolkningsmeddelandet om det inte finns tungt vägande skäl att göra en annan bedömning avseende en specifik process. Övriga råvaror kommer att prövas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Tabell 3 Industriella restprodukter

Typ av material	Ursprunglig råvara	Process då materialet uppkommer
Råglycerin, ej raffinerad	Vegetabiliska & animaliska fetter	Biodieseltillverkning, transesterfiering av biooljor
Brunlut	Träd	Pappersmassatillverkning genom sulfitmetoden
Svartlut	Träd	Pappersmassatillverkning genom sulfatmetoden
Tallolja	Träd	Pappersmassatillverkning genom sulfatmetoden
Tallbeckolja	Tallolja	Raffinering av tallolja genom destillation
Fiberslam	Träd	Pappersmassatillverkning
Lignin	Träd	Pappersmassatillverkning
Sågspån, kutterspån, bark	Träd	Tillverkning av sågade trävaror
Stallgödsel	Djur	Mjölk- eller köttproduktion
Press- och jäsningsrester från vinframställning	Vindruvor	Grovsortering och pressning av vindruvor vid vintillverkning; bottensats från vinjäsning och rester från vinfiltrering

7.4.1 Restprodukter från jordbruk, vattenbruk, fiske och skogsbruk

Med restprodukter från jordbruk, vattenbruk, fiske och skogsbruk avses restprodukter som uppkommer i direkt anslutning till odling, skörd, gallring, rensning eller avverkning, se Tabell 4.

Tabell 4 Restprodukter från jordbruk, vattenbruk, fiske och skogsbruk

Typ av material	Råvara	Process då materialet uppkommer
Skörderester: halm, bagass, skal / agnar, majskolvar, nötskal		Skörd
GROT	Träd	Avverkning, gallring
Röjning, grenar, bark, blad, barr	Träd	Avverkning, gallring

7.4.2 Andra restprodukter

För att bedöma huruvida ett ämne är en restprodukt finns bestämmelser som berör restprodukter i 3 a § HBF: *Ett ämne ska anses vara en sådan slutprodukt eller ett sådant huvudsyfte med en produktionsprocess som avses i 1 kap. 2 a § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, om processen normalt är optimerad för att producera ämnet. Även ett sådant ämne som en produktionsprocess normalt inte är optimerad för att producera ska anses vara en slutprodukt eller huvudsyftet med processen, om ämnet*

1. *har ett annat användningsområde än energiändamål, och*
2. *under den senaste tvåårsperioden, eller den kortare del av tiden som ämnet funnits på marknaden, har haft ett genomsnittligt försäljningspris per kilo som under samma tid överstiger 40 procent av det genomsnittliga försäljningspriset per kilo av det ämne som processen normalt är optimerad för. Andra stycket gäller inte ämnen som har uppkommit direkt i jordbruks-, vattenbruks-, fiske- eller skogsbruksverksamhet.*

Vissa delar av definitionen i HBL och HBF och vägledande principer förklaras nedan med exempel.

”[…]ett ämne som inte är den eller de slutprodukter som en produktionsprocess direkt ska producera eller är huvudsyftet med processen och där produktionsprocessen inte avsiktligt ändrats för att producera ämnet”

Ett material utgör således inte en restprodukt om huvudprocessen avsiktligen har modifierats för att få en större mängd eller ge materialet andra egenskaper, på bekostnad av huvudprodukten.

Exempel

Om en grövre sågklinga används med syftet att få mer sågspån, så har huvudprocessen (sågade trävaror) avsiktligen ändrats för att producera mer sågspån på bekostnad av sågade trävaror. I detta fall är inte sågspånet en restprodukt, utan en samprodukt.

”Ett ämne ska anses vara en sådan slutprodukt eller ett sådant huvudsyfte med en produktionsprocess […]om processen normalt är optimerad för att producera ämnet.”

Om en huvudprocess avsiktligen ändras, exempelvis beroende på aktuellt marknadspris, för att periodvis optimeras mot huvudprodukten och periodvis mot något annat material så bör produktionen av båda dessa material betraktas som processens huvudsyfte och båda dessa material är då samprodukter.

Exempel

Melass erhålls vid sockerutvinning, där sockerkristalliseringen kan drivas olika långt beroende på vad som är mest lönsamt. Mer eller mindre melass erhålls då på bekostnad av huvudprodukten socker, och melass utgör därför normalt en samprodukt från sockertillverkningen.

[…]Även ett sådant ämne som en produktionsprocess normalt inte är optimerad för att producera ska anses vara en slutprodukt eller huvudsyftet med processen, om ämnet[…] under den senaste tvåårsperioden, eller den kortare del av tiden som ämnet funnits på marknaden, har haft ett genomsnittligt försäljningspris per kilo som under samma tid överstiger 40 procent av det genomsnittliga försäljningspriset per kilo av det ämne som processen normalt är optimerad för."

Vissa delprocesser som ingår i produktionskedjor för biodrivmedel och flytande biobränslen där flera material produceras är av sådan natur att de i detta sammanhang får anses ha flera huvudsyften, även om processen normalt bara optimeras mot det ena materialet (huvudprodukten). Om materialet i dessa fall utgör ett väsentligt utfall av processen (ekonomiskt värde) och detta material används till annat än energiändamål, så ska båda materialen utgöra samprodukter.

Exempel

Foderprotein i form av rapskaka eller sojamjöl utgör samprodukter till vegetabilisk råolja vid pressning av oljeväxter, liksom drank i form av torrfoder är samprodukt vid tillverkning av spannmålsetanol, trots att processerna normalt optimeras mot vegetabilisk olja respektive etanol.

Ursprungligt teknikval är inte avgörande, utan det är hur befintlig process optimeras eller bedrivs som är avgörande.

Ursprungligt teknikval då processen togs i drift ska här inte vara avgörande i förhållande till om annan processtyp hade valts för att producera samma huvudprodukt. Det som istället är vägledande är vilken/vilka produkter som befintlig process huvudsakligen syftar till att producera, vilket bör vara de material som processen normalt optimeras mot. De material som därefter kvarstår kan kategoriseras som restprodukter (eller avfall).

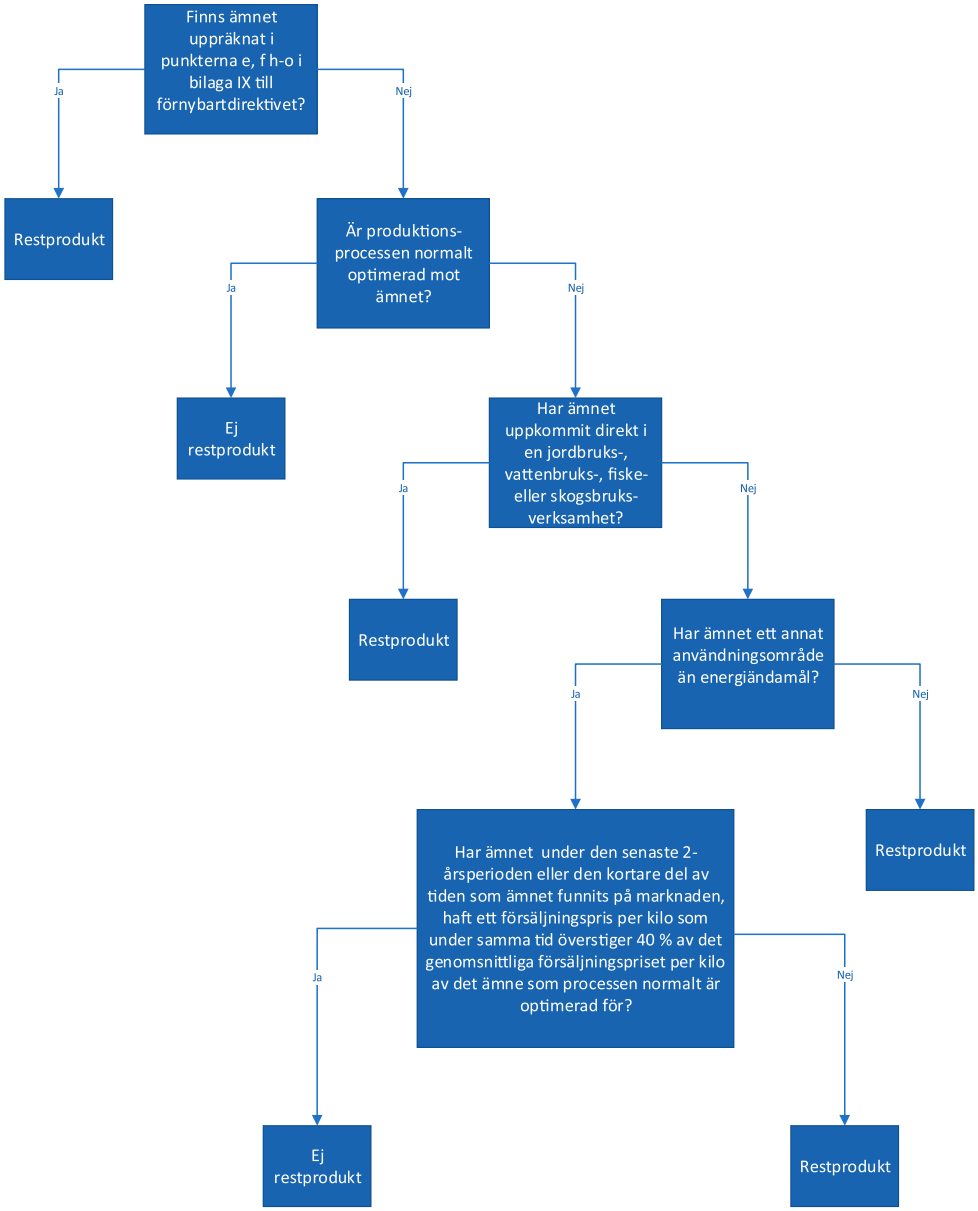
Exempel

Att välja att tillverka pappersmassa genom sulfatprocessen (där svartlut och tallolja erhålls tillsammans med pappersmassan) istället för genom sulfitprocessen (där brunlut erhålls tillsammans med pappersmassan) är inte att avsiktligt ändra huvudprocessen, utan endast ett teknikval.

Såväl sulfit- som sulfatprocessen syftar huvudsakligen till att producera pappersmassa (men olika teknikval), och processerna optimeras mot pappersmassa såväl i mängd som kvalitet. Svartlut respektive brunlut utgör således restprodukter från massatillverkning, och huvudprocessen ändras inte för att erhålla mer eller annan kvalitet på materialet.

Tallolja, som utvinns ur den såpa som skummas av vid reningen av svartluten, utgör också restprodukt eftersom utvinningssteget får anses utgöra normal hantering/upparbetning av en restprodukt för att kunna nyttogöra den från anläggningen. Skulle såpan istället säljas och utvinningen av tallolja ske utanför massabruket är såpan en restprodukt och utvinningssteget där talloljan separeras från såpan ska inkluderas i växthusgasberäkningen.

Beslutsträd - Är ämnet en restprodukt?

Figur 11 Beslutsträd restprodukt

8 Minskning av växthusgasutsläpp

För att biodrivmedel eller flytande biobränslen ska anses som hållbara ska användningen av dessa bränslen medföra en minskning av utsläppen av växthusgaser, jämfört med de utsläpp som användning av fossila bränslen hade gett, med

1. *minst 50 procent, om biodrivmedlet eller det flytande biobränslet har producerats i en anläggning som tagits i drift senast den 5 oktober 2015, och*
2. *minst 60 procent om biodrivmedlet eller det flytande biobränslet har producerats i en anläggning som tagits i drift efter den 5 oktober 2015.*

Utsläppen ska räknas från den produktionsprocess som börjar med odling av biomassa, inbegripet framställning av gödsel för odlingen, och som pågår fram till och med användningen av biodrivmedlet eller det flytande biobränslet eller, om biodrivmedlet eller det flytande biobränslet framställs av avfall eller restprodukter, den produktionsprocess som börjar med omhändertagandet av avfallet eller restprodukterna.

En anläggning anses vara tagen i drift enligt 1 § så snart det förekommer fysisk produktion av biodrivmedel eller flytande biobränslen på anläggningen. (2 kap. 1-1a §§ HBL)

De växthusgaser som omfattas av krav på minskade utsläpp enligt 2 kap. 1 § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen är koldioxid, lustgas (dikväveoxid) och metan.

Vid beräkning av minskning av utsläppen av växthusgaser enligt 2 kap. 1 § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen ska ökade eller minskade utsläpp av koldioxid till följd av ändrad markanvändning beaktas. (4-5 §§ HBF)

Minskning av utsläpp av växthusgaser från biodrivmedel och flytande biobränsle i förhållande till deras fossila motsvarighet ska bestämmas genom ett av följande sätt:

a. *ett normalvärde för hela produktionskedjan enligt bilaga 2 eller 3,*
b. *ett faktiskt värde för hela produktionskedjan beräknat i enlighet med den metod som anges i 7 kap., eller*
c. *en kombination av faktiska värden och delnormalvärden, med användande av den metod som anges i 7 kap., men där delnormalvärden enligt bilaga 4 eller 5 används för en eller flera delar i produktionskedjan och faktiska värden för övriga delar.*

Normalvärden får inte användas om det skett ändrad markanvändning och om värdet av kollagerförändringen, el, till följd av denna ändrade markanvändning är större än 0, i enlighet med beräkningen i 7 kap 5 §. (6 kap. 1-2 §§ HBFS)

8.1 Användning av normalvärden, delnormalvärden och regionala medelvärden

För att bestämma växthusgasminskning ges olika alternativ som kan väljas utifrån de förutsättningar som anges i 6 kap. 1 § och 7 kap. 4 § HBFS.

De produktionskedjor för vilka det finns normalvärden[14] och delnormalvärden[15] att tillgå finns listade i bilaga 2-5 HBFS. Vid användning av normalvärde, delnormalvärde för odling samt användning av medelvärden eller faktiska beräkningar[16] för odling gäller följande:

1. Råvaran odlas utanför EU:
    a. Normalvärde får användas, förutsatt att inga utsläpp från kollagerförändringar till följd av ändrad markanvändning har skett.
    b. Delnormalvärde för odling får användas.
2. Råvaran odlas inom EU:
    a. Normalvärde får användas, förutsatt att inga utsläpp från kollagerförändringar till följd av ändrad markanvändning har skett.
    b. Delnormalvärde för odling får användas.
    c. Framräknat utsläppsvärde för regionen (på högst NUTS-2 nivå[17]) i en av medlemsstat inlämnad artikel 19.2-rapport får användas som medelvärde för odling i faktiska beräkningar.
    d. Andra medelvärden för utsläpp från odling som finns särskilt upprättade av medlemsstaten på vars område odlingen har skett, och som är på högst NUTS-2 nivå eller motsvarande, får användas.
    e. Aktören har alltid möjlighet att använda sig av egna faktiska beräkningar för utsläpp från odlingssteget. För detta ändamål accepteras medelvärden från regioner på högst NUTS-2 nivå, så länge de är representativa för de faktiska förutsättningarna. Om osäkerhet kring datakvalitet råder, bör sådana medelvärden baseras på restriktiva data[18].

I den artikel 19.2-rapport som Sverige lämnat in finns medelvärden på NUTS-3 nivå för odling av de flesta grödor som är aktuella för framställning av biodrivmedel i Sverige. Dessa värden kan användas för odling vid faktiska beräkningar. Rapporten finns att tillgå på Europeiska kommissionens öppenhetsplattform[19].

---

[14] Den representativa minskningen av växthusgasutsläpp för en specifik produktionskedja, inbegripet en fastställd marginal för variationer, se bilaga 2-3 HBFS

[15] Växthusgasutsläpp för ett eller flera steg i en specifik produktionskedja beräknat utifrån den representativa minskningen av växthusgasutsläpp för ett eller flera steg i produktionskedjan, inbegripet en fastställd marginal för variationer, se bilaga 4-5 HBFS.

[16] Minskningen av växthusgasutsläpp för ett eller flera steg i en produktionskedja beräknad enligt metod i 7 kap. HBFS.

[17] Med högst menas här NUTS-2 eller NUTS-3 nivå (nomenklaturen för statistiska territoriella enheter, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/introduction)

[18] Vid osäkerhet bör ett värde som ger högre utsläpp väljas.

[19] http://ec.europa.eu/energy/renewables/transparency_platform/transparency_platform_en.htm

8.2 Metod för faktisk beräkning av växthusgasminskning

7 kap. HBFS innehåller bestämmelser om metoden för faktisk beräkning av växthusgasminskning.

8.2.1 Generellt om metoden för faktisk beräkning (7 kap. 3 § HBFS)

Avgränsningskriterier

Enligt 7 kap. 3 § HBFS behöver utsläpp från produkter eller processer inte räknas med om de har liten eller ingen påverkan på bränslets totala växthusgasutsläpp.

Är bidraget från en produkt eller process mindre än 0,1 g CO2eq/MJ ger det en så pass liten påverkan på bränslets totala utsläpp att det kan uteslutas. För att avgöra detta utan att utföra en beräkning med emissionsfaktorer kan följande bedömning göras:[20]

Är en insatsvara mindre än 0,005 g per MJ bränsle, 0,2 kJ per MJ bränsle, 0,3 kg per hektar och år eller 10 MJ per hektar och år kan växthusgasbidraget från denna insatsvara uteslutas från beräkningen.

Beräkning av utsläpp vid blandade råvarutyper

Om en mix av olika råvaror används samtidigt i en bearbetningsanläggning bör lämpliga konverteringsfaktorer användas och dokumenteras. Finns det ett delnormalvärde för en eller flera av dessa råvaror, kan delnormalvärdet användas för delar av råvaruströmmen och en faktisk beräkning göras för övriga råvaror, förutsatt att det kan hanteras i massbalanssystemet.

Dokumentation

I 7 kap. 3 § HBFS fastställs att de data som används för beräkningarna ska vara representativa, tillförlitliga och kunna styrkas

Beräkningen dokumenteras på ett sätt som kan granskas av oberoende granskare och av Energimyndigheten och bör innehålla:

- en beskrivning av produktionskedjan med val av systemgränser, inklusive kvantifiering av energi- och materialflöden, samt hur eventuell elproduktion har beaktats,
- en beskrivning av enskilda processteg, särskilt de beräkningssteg där allokering utförs och/eller där restprodukt eller avfall lämnar systemet,
- en beskrivning och motivering av använda data och gjorda antaganden samt hantering av dataluckor,
- referenser för publicerade data och källor för indata, och
- en redogörelse för vilka processer och produkter som utelämnats samt motivering till detta.

[20] Gränsvärdena kommer från BioGrace-projektet (www.biograce.net), och är framräknade så att högst tänkbara livscykelutsläpp för insatsvaror aldrig ska överskrida 0,1 g CO_2e/MJ

8.2.2 Hantering och lagring av råvaror (7 kap. 6 § HBFS)

I begreppet hantering och lagring av råvaror i beskrivningen av vad som ska ingå i bearbetningssteget (7 kap. 6 § HBFS) ingår exempelvis torkning av råvara. Detta gäller såvida hantering och lagring inte redan räknats med i odlingssteget, vars omfattning beskrivs i 7 kap. 4 § HBFS. Torkning av råvara anses vara beaktat i odlingssteget om ett delnormalvärde eller ett medelvärde för odling som anges i en rapport enligt art. 19.2[21] används. Sker övrig hantering och lagring integrerat med bränsleproduktionsanläggningen inkluderas utsläpp från de aktiviteterna i bearbetningssteget.

8.2.3 Elmix (7 kap. 6 § HBFS)

När växthusgasutsläpp från användning av el som inte producerats i bränsleproduktionssystemet beräknas, ska elen belastas med ett genomsnittligt utsläpp för produktion och distribution av el i den region där bearbetningen sker.

För elanvändning i regionen Sverige ska värdet 13,1 g CO2e/MJ eller 47 g CO2e/kWh användas[22]. För elanvändning i andra länder ska den region där bearbetningen sker likställas med ett lämpligt område som omfattar minst det land i vilket elanvändningen sker. För elanvändning inom EU kan EU alltid anses vara ett sådant lämpligt område.

Elen får dock belastas med genomsnittsutsläpp från en enskild elproduktionsanläggning som levererar el till bearbetningsprocessen om elproduktionsanläggningen inte är ansluten till elnätet.

8.2.4 Effektivt värmevärde (7 kap. 7 § HBFS)

Utsläpp ska fördelas mellan bränslet och en eller flera samprodukter efter deras energiinnehåll. Detta energiinnehåll ska fastställas som det effektiva värmevärdet när det gäller andra samprodukter än el, samt vara ett värde för hela produkten och inte enbart den torra delen. Inga utsläpp ska fördelas till värme (enligt 7 kap. 7 § HBFS).

Inga utsläpp kan fördelas till värme, eftersom värme inte har något effektivt värmevärde[23].

Det effektiva värmevärdet, som ska bestämmas för hela produkten och inte enbart för den torra delen, kan beräknas genom följande:

$$\boldsymbol{LHV = LHV_{dry}\left(\frac{100 - \%W}{100}\right) - \left(\frac{\%W \cdot 2,44}{100}\right)}$$

Där:

LHV: effektivt värmevärde för hela produkten, uttryckt i MJ/kg
LHV_{dry}: det effektiva värmevärdet för den torra delen av produkten, uttryckt i MJ/kg.
2,44: ångbildningsentalpi för vatten vid 25°C, uttryckt i MJ/kg
%W*:* massprocent av vatten i produkten

[21] Se kapitel 8.1

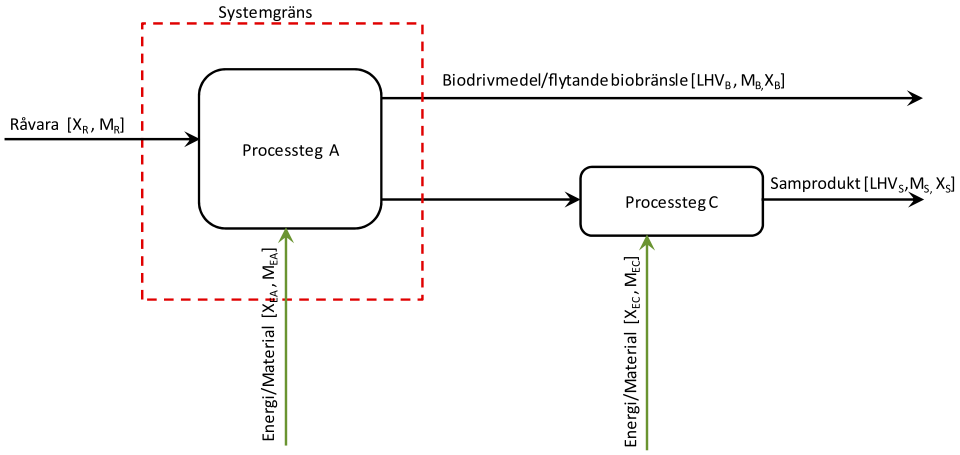
[22] Avser 2013 års användarprofil i Sverige med hänsyn taget till import och export. Joint Research Center på uppdrag av EU-kommissionen. *Updated Electricity Carbon Intensity in the EU Member States in 2013 including upstream emissions,* 2017.

[23] Lägre värmevärde

8.2.5 *Fördelning av utsläpp mellan bränslet och en samprodukt (7 kap. 8 § HBFS)*

När utsläpp fördelas mellan bränslet och en samprodukt ska de utsläpp som fördelas bestå av de utsläpp som uppkommit tidigare i produktionskedjan, samt utsläpp från de delar av bearbetningssteget, transportsteget och utsläppsminskning från överskottsel för kraftvärmeproduktion som äger rum till och med det processteg där en samprodukt bildas. Produkter i resterande process ska inte belastas med utsläpp som tilldelats en samprodukt som avlägsnats från processen (7 kap. 8 § HBFS).

Fördelning av utsläpp mellan bränslet och en samprodukt sker enligt förfarandet som illustreras i exemplet i Figur 12 nedan. Utsläppen som fördelas består av de utsläpp som uppkommit uppströms i produktionskedjan fram till och med det processteg där en samprodukt bildas. Samprodukten tar med sig de utsläpp som fördelats till den från processen, men kan i senare steg belastas med ytterligare utsläpp till följd av ytterligare bearbetning. Dessa utsläpp belastar inte bränslet. Detta gäller såvida processen inte betraktas som ett raffinaderi, se kapitel 8.2.5 nedan.

Figur 12 Fördelning av utsläpp mellan bränslet och en samprodukt

Där:

X är emissionerna kopplade till respektive flöde, uttryckt i CO2eq/kg eller CO2eq/MJ
M är massan för respektive flöde uttryckt i kg, eller energimängden uttryckt i MJ
LHV är det effektiva värmevärdet för respektive flöde uttryckt i MJ/kg

De växthusgasutsläpp som fördelas till bränslet, X_B, kan beräknas genom:

$$\boldsymbol{X_B = \frac{LHV_B \cdot M_B}{((LHV_B \cdot M_B)+(LHV_S \cdot M_S))} \cdot \left((X_R \cdot M_R) + (X_A \cdot M_A)\right)}$$

De växthusgasutsläpp som fördelas till samprodukten, X_S, kan beräknas genom:

$$\boldsymbol{X_S = \frac{LHV_S \cdot M_S}{((LHV_B \cdot M_B)+(LHV_S \cdot M_S))} \cdot \left((X_R \cdot M_R) + (X_A \cdot M_A)\right) + (X_C \cdot M_C)}$$

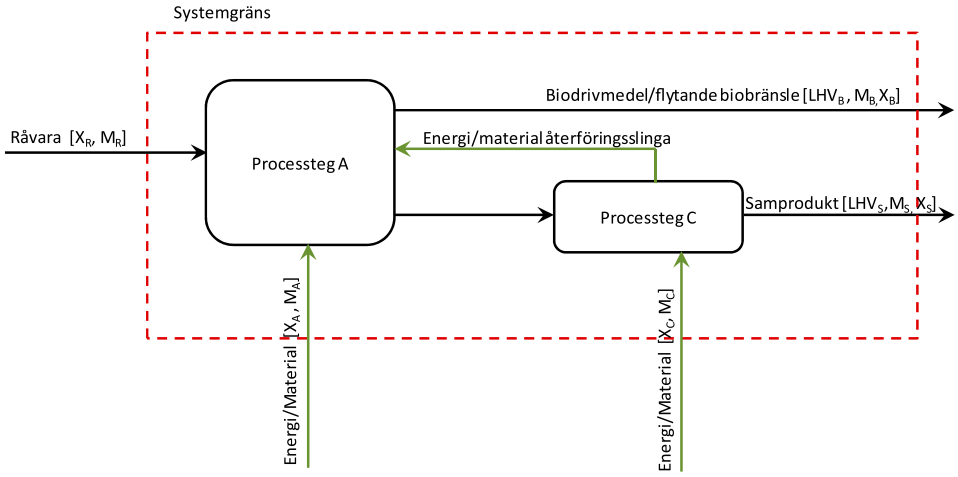
Där:

X_B är emissioner allokerade till biodrivmedlet eller det flytande biobränslet
X_S är emissioner allokerade till samprodukten
LHVB är biodrivmedlets/det flytande biobränslets effektiva värmevärde
LHVS är samproduktens effektiva värmevärde
MB är biodrivmedlets/det flytande biobränslets massa
MS är samproduktens massa
X_R är de emissioner som är kopplade till råvaran från tidigare steg (ex odling, uppsamling, transport)
M_R är råvarans massa
X_A är emissioner som tillförd energi och/eller material tar med sig in i processen i processteg A
M_A är massan för det tillförda materialet alternativt energimängd för tillförd energi till processteg A
X_C är emissioner som tillförd energi och/eller material tar med sig in i processen i processteg C
M_C är massan för det tillförda materialet alternativt energimängd för tillförd energi till processteg C

8.2.6 *Raffinaderiregeln (7 kap. 9 § HBFS)*

Om bearbetning av samprodukter i senare led sammankopplas med någon tidigare del av bearbetningen anses dessa delar av bearbetningen vara ett raffinaderi, och fördelning av utsläpp ska ske där inga material- eller energiåterföringsslingor längre förekommer (7 kap. 9 § HBFS).

Om processen innehåller material- eller energiåterföringsslingor som kopplar samman senare steg i processen med tidigare steg, fördelas utsläppen istället efter det steg då inga sådana återföringsslingor längre förekommer. Detta illustreras i exemplet i Figur 13 nedan.

Figur 13 Fördelning av utsläpp mellan bränsle och en samprodukt då processen betraktas som ett raffinaderi

Där:
X är emissionerna kopplade till respektive flöde, uttryckt i CO_{2eq}/kg eller CO_{2eq}/MJ
M är massan för respektive flöde uttryckt i kg, eller energimängden uttryckt i MJ
LHV är det effektiva värmevärdet för respektive flöde uttryckt i MJ/kg

De växthusgasutsläpp som fördelas till bränslet, X_B, kan beräknas genom:

$$\boldsymbol{X_B = \frac{LHV_B \cdot M_B}{\left((LHV_B \cdot M_B) + (LHV_S \cdot M_S)\right)} \cdot \left((X_R \cdot M_R) + (X_A \cdot M_A) + (X_C \cdot M_C)\right)}$$

De växthusgasutsläpp som fördelas till samprodukten, X_S, kan beräknas genom:

$$\boldsymbol{X_S = \frac{LHV_S \cdot M_S}{\left((LHV_B \cdot M_B) + (LHV_S \cdot M_S)\right)} \cdot \left((X_R \cdot M_R) + (X_A \cdot M_A) + (X_C \cdot M_C)\right)}$$

Där :
X_B är emissioner allokerade till biodrivmedlet eller det flytande biobränslet
X_S är emissioner allokerade till samprodukten
LHV_B är biodrivmedlets/det flytande biobränslets effektiva värmevärde
LHV_S är samproduktens effektiva värmevärde
M_B är biodrivmedlets/det flytande biobränslets massa
M_S är samproduktens massa
X_R är de emissioner som är kopplade till råvaran från tidigare steg (ex odling, uppsamling, transport)
M_R är råvarans massa
X_A är emissioner som tillförd energi och/eller material tar med sig in i processen i processteg A
M_A är massan för det tillförda materialet alternativt energimängd för tillförd energi till processteg A
X_C är emissioner som tillförd energi och/eller material tar med sig in i processen i processteg C
M_C är massan för det tillförda materialet alternativt energimängd för tillförd energi till processteg C

8.2.7 Överskottsel (7 kap. 15 § HBFS)

Minskade utsläpp från överskottsel (e_{ee}) som produceras tillsammans med processvärme som används i bränsleproduktionsprocessen ska beaktas om bränslet till kraftvärmeprocessen är ett fossilt bränsle, ett biobränsle som inte är en samprodukt i bränsleproduktionsprocessen eller skörderester från jordbruk (7 kap. 15 § HBFS).

Överskottsel får beaktas för alla bränslen till kraftvärmeproduktion som inte är samprodukter från produktionsprocessen. Utsläpp motsvarande produktionen av överskottselen dras av från bränslets totala utsläpp, enligt förfarandet nedan.

Överskottselen beräknas som den mängd el som kan produceras i kraftvärmeverket utifrån det faktiska värmebehovet i bränsleproduktionsprocessen. I de fall kraftvärmeverket även levererar värme till annat än enbart bränsleproduktionsprocessen,

minskas elproduktionen fiktivt så att det motsvarar det faktiska värmebehovet till bränsleproduktionsprocessen. Det interna elbehovet i kraftvärmeverket dras av, likaså bränsleproduktionsanläggningens egna elbehov. Överskottselen kan beräknas enligt följande

$$P_s = (P_{CHP} - B_{CHP}) \cdot \frac{H_b}{H_{CHP}} - B_b$$

Där:
P_s är överskottsel från bränsleproduktionsprocessen
P_{CHP} är den totala elproduktionen i kraftvärmeanläggningen,
B_{CHP} är internt elbehov i kraftvärmeanläggningen
B_b är elbehovet i bränsleproduktionsprocessen
H_b är värmebehovet i bränsleproduktionsprocessen
H_{CHP} är den totala värmeproduktionen i kraftvärmeanläggningen

Den utsläppsminskning (e_{ee}) som ska dras av bränslets totala utsläpp, kan sedan beräknas som de livscykelutsläpp som skulle ske om denna mängd el (P_S) hade producerats i ett kondenskraftverk med samma bränsle.

9 Markkriterier och ändrad markanvändning

I detta kapitel ges en sammanfattning av markkriterierna, dvs. de markrelaterade hållbarhetskriterierna enligt 2 kap. 2-5 §§ HBL, och hur dessa kan tillämpas för biomassa som framställs i Sverige. Den ger en närmare beskrivning och definitioner av vilka markområden som träffas av markkriterierna i Sverige. Vidare beskrivs de sex markkategorier som avses vid ändrad markanvändning då växthusgasutsläppen ska bestämmas enligt 2 kap. 1 § HBL, 5 § HBF och 1 kap. 2 § HBFS.

Här ges också en beskrivning av möjliga rutiner och kontroller som aktörer kan följa och använda för bevisning av att markkriterierna är att anse som uppfyllda i Sverige eller för att visa huruvida ändrad markanvändning har skett eller inte.

Observera att vägledningen avgränsar sig till biomassa som produceras på markområden i Sverige. För biomassa som framställs i andra länder kommer slutsatserna av vilka markområden som avses och hur markkriterierna och markanvändning kan verifieras skilja sig åt. Det beror på förutsättningarna i respektive land, existerande kontrollrutiner och data samt på den risk[24] som finns för att markkriterierna inte ska anses vara uppfyllda.

Denna vägledning bygger till stor del på en rapport[25] som tagits fram av Energimyndigheten efter samråd med Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Skogsstyrelsen. Där ges bakgrund och motivering till den bedömning Energimyndigheten gör i denna vägledning vad gäller hur bestämmelserna i HBL om markkriterier och ändrad markanvändning bör tillämpas och hur dessa kriterier kan visas. Där finns också ytterligare information och förklaringar.

Det bör poängteras att detta vägledningskapitel inte är uttömmande i vare sig att peka ut exakta markområden eller att ge en komplett beskrivning av vilka rutiner eller vilken bevisning som krävs eller är att anse som tillräcklig i varje enskilt fall. Utformning av kontrollsystem för uppfyllande av hållbarhetskriterierna, vilka rutiner och verifikat som är lämpliga eller nödvändiga skiljer sig från fall till fall och baseras till stor del på den risk som föreligger för att markkriterierna inte uppfylls för en viss produktionskedja. Detta betyder att högre krav ska ställas för produktionskedjor där riskerna är betydande eller höga för att kriterierna inte är uppfyllda, medan mindre omfattande kontroller och bevisning kan tillämpas där riskerna är obetydliga eller låga. Mer om krav på kontrollsystem och den riskbedömning som ska ligga till grund för kontrollsystemets uppbyggnad finns beskrivet i kapitel 2.

Uppföljning och verifiering av markkriterierna på det sätt som beskrivs i följande avsnitt kan göras genom stickprov (se mer om stickprov i kapitel 2.4). Om stor risk föreligger kan det i vissa fall krävas mer omfattande kontroller eller krävas ytterligare bevisning såsom flygbilder, fältkontroller osv. En sådan risk kan vara att osäkerheten i ett visst område är särskilt stort, eller om indikationer framkommer att exempelvis

[24] Se kapitel 2.1 för beskrivning av hur en riskbedömning kan göras.

[25] Energimyndigheten, 2011. Markanvändning och verifiering av markkriterier i Sverige - Underlagsrapport för framtagande av vägledning till regelverket om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränsle. ER 2011:18

illegal avverkning eller markavvattning förekommer i betydande omfattning inom ett visst område eller från en viss leverantör.

Förnybartdirektivets hållbarhetskriterier omfattar inte alla naturvärden eller miljöaspekter som kan vara relevanta att beakta vid markanvändning och framställning av biodrivmedel eller flytande biobränslen. Ett biodrivmedel eller flytande biobränsle som kan anses hållbart enligt HBL uppfyller ett fåtal hållbarhetskriterier som EU bedömt som särskilt kritiska vid en förväntad ökad global handel med biodrivmedel och flytande biobränslen. Naturvärden eller hållbarhetsaspekter som inte omfattas av HBL, är ofta reglerad genom annan lagstiftning i Sverige. Dessa behandlas inte i denna vägledning.

9.1 Översikt av de markrelaterade bestämmelserna i HBL

För varje biodrivmedel eller flytande biobränsle skall spårbarhet till den mark där råvaran erhölls kunna visas. Man skall kunna styrka dels från vilken typ av mark som råvaran erhölls (vad statusen på marken var vid skördetillfället) samt huruvida det har skett någon ändrad markanvändning sedan 1 januari 2008, vilket är det referensår som man jämför mot.

Markanvändningen ska kunna styrkas av två anledningar:

Figur 14 Markanvändning och markkriterier

Markkriterierna omfattar alltså vissa områden inom respektive markkategori. I de flesta fall handlar verifieringen av markanvändningen och uppfyllande av markkriterierna i princip om att visa att ingen ändrad markanvändning har skett på den åkermark som råvaran kommer från sedan 1 januari 2008.

I kapitel 9.2 presenteras en steg-för-steg instruktion för hur ändrad markanvändning och markkriterierna kan visas i Sverige. Utifrån vilken av de 6 markkategorierna som råvaran kommer får man en överblick över vilka markkriterier som är tillämpliga och hur dessa på ett enkelt sätt kan visas.

9.2 Steg- för-steg lathund för verifiering av markanvändning och markkriterier i Sverige

För en stor del av biomassan kan verifieringen göras relativt enkelt (exempelvis för råvara från åkermark som var registrerad i Jordbruksverkets blockdatabas vid skördetillfället såväl som den 1 januari 2008). I vissa fall krävs olika typer av kontrollrutiner.

Lathunden ger en översikt men ska läsas tillsammans med kommande avsnitt där bestämmelserna och markområden som avses beskrivs mer utförligt. De områden som avses med respektive markkategori och bestämmelserna kring ändrad markanvändning beskrivs i kapitel 9.3. Tillämpningen av markkriterierna, vilka områden som avses och hur dessa kan verifieras beskrivs i kapitel 9.6 och 9.8.

9.2.1 Instruktion till lathunden

Börja med beslutsträd 1 för att avgöra huruvida markkriterierna överhuvudtaget gäller. Beroende på typ av råvara gäller olika bestämmelser i HBL.

För avfall och restprodukter finns undantag från vissa kriterier (se kapitel 7 om regler kring vad som utgör avfall och restprodukter och vilka regler som gäller för sådana material):

- För *avfall* och *restprodukter* behöver ändrad markanvändning inte beaktas eftersom växthusgasutsläppen anses vara noll fram till dess att materialet samlas in (7 kap. 7 § HBFS).[26]
- För *avfall* och *industriella restprodukter* behöver dessutom inte markkriterierna visas (se kapitel 7.2).
- För *restprodukter från jordbruk, skogsbruk, vattenbruk eller fiske* (1 kap. 3 § HBL) skall dock markkriterierna vara uppfyllda.

För all annan bioråvara skall alltså såväl markkriterierna som ändrad markanvändning beaktas. Observera att spårbarhet därför krävs genom hela produktionskedjan ända från den mark där råvaran hämtades och att marktypen vid skördetillfället måste kunna verifieras (se mer om hur spårbarhet skall vara uppfyllt genom massbalans i kapitel 6.1).

Efter att man i beslutsträd 1 konstaterat att markkriterierna gäller för aktuell råvara går man vidare till respektive beslutsträd, beroende på vilken markkategori råvaran kommer ifrån.

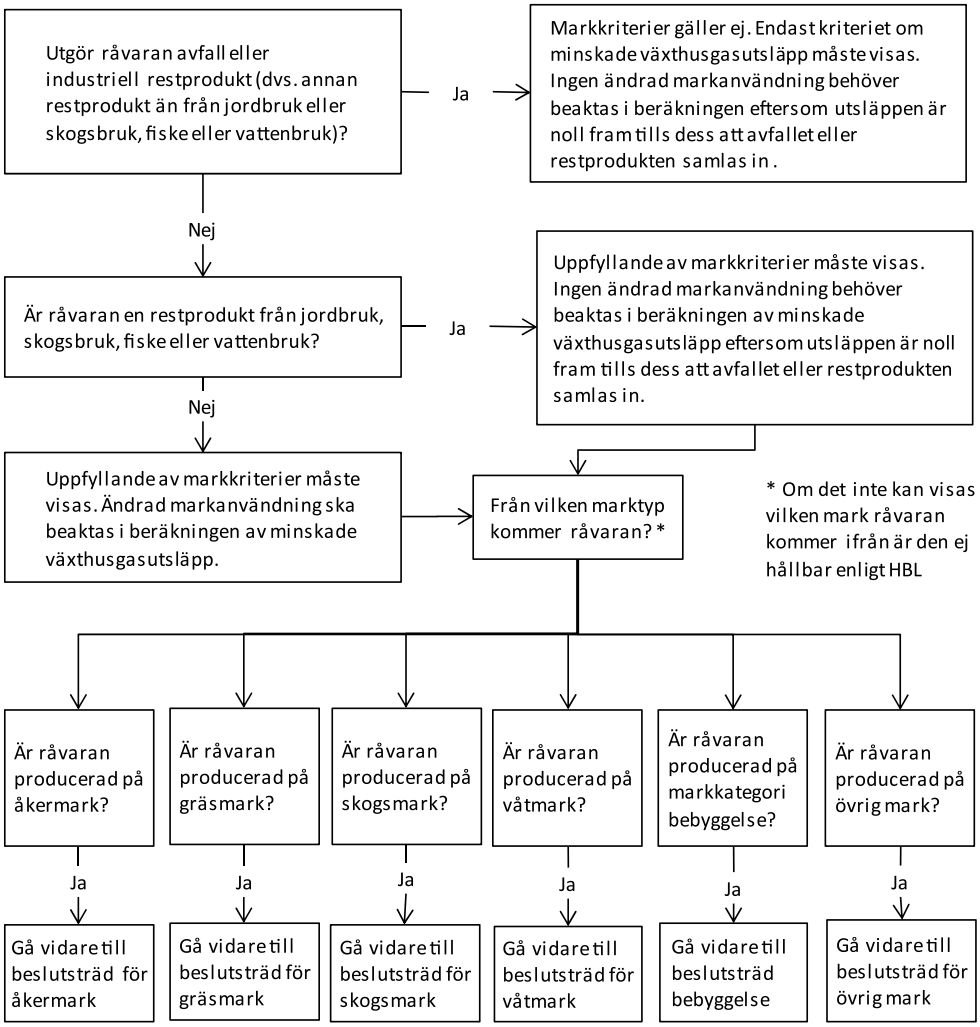
Beslutsträden är tänkt att ge förslag på de enklaste kontrollerna man kan göra först (beroende på typ av mark) och anger under vilka förutsättningar markkriterierna normalt kan anses uppfyllda.

Om marken är av sådant slag att den inte kan verifieras genom de kontroller som föreslås i respektive beslutsträd kan troligen inte råvaran anses hållbar enligt HBL. Även om det är möjligt att på annat sätt visa att varje enskilt markkriterium är uppfyllt måste man kunna verifiera markens status såväl 2008 som vid skördetillfället (då råvaran erhölls)

[26] Observera att även för biodrivmedel eller flytande biobränslen från avfall och restprodukter ställs krav på spårbarhet genom massbalans. Spårbarheten gäller då från den plats där avfallet eller restprodukten uppstår fram till användning av biodrivmedlet eller flytande biobränslet (se kapitel 6.1)

för att kunna avgöra om det skett ändrad markanvändning eller inte eftersom detta krävs vid bestämning av växthusgasminskning[27].

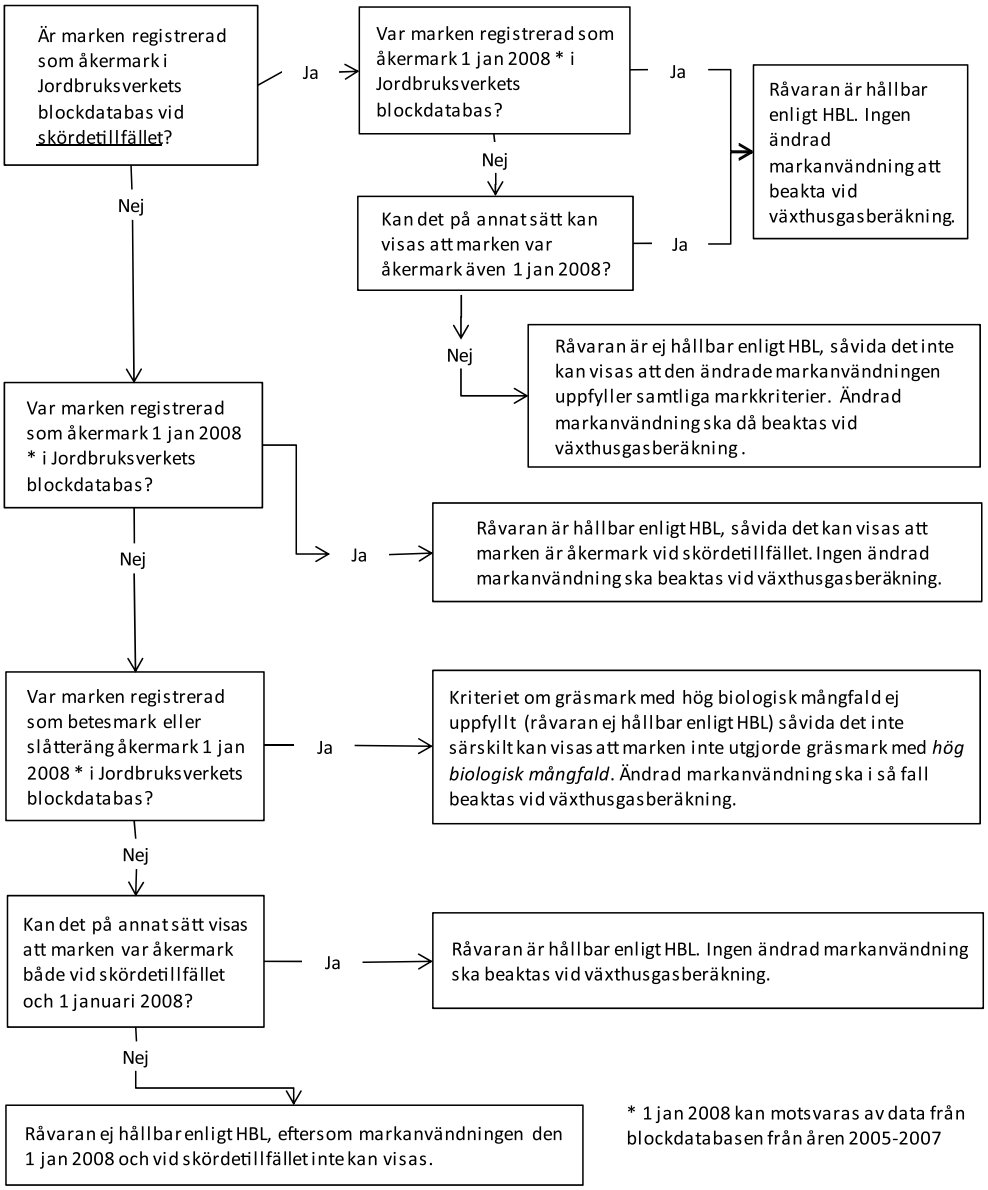
9.2.2 Steg 1 Typ av råvara? Från vilken markkategori?

Figur 15 Beslutsträd typ av råvara

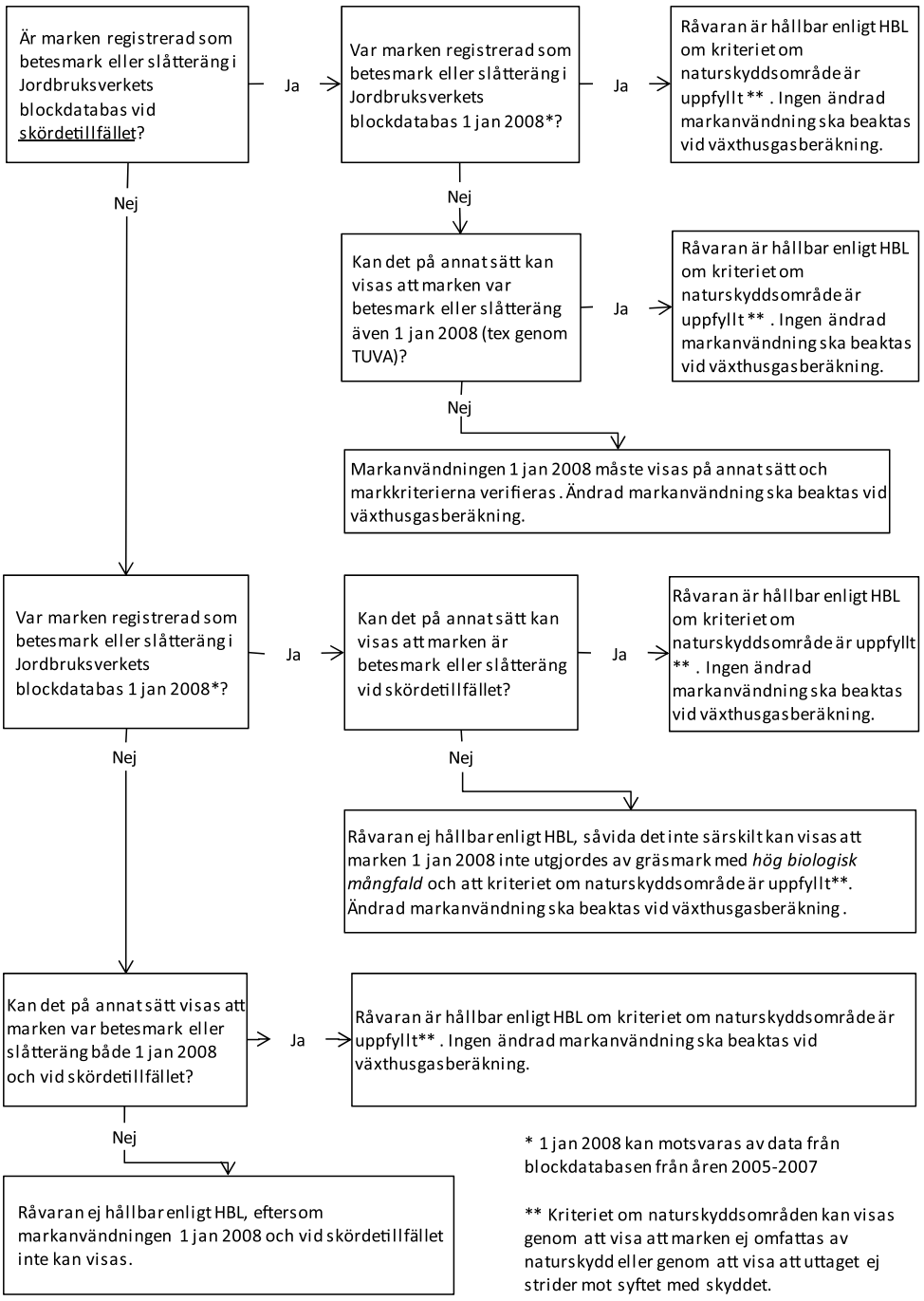
[27] För *restprodukter från jordbruk, skogsbruk, vattenbruk och fiske* gäller dock att markkriterierna ska vara uppfyllda, men ändrad markanvändning behöver inte beaktas vid växthusgasberäkning eftersom växthusgasutsläppen anses vara noll fram till dess att materialet samlas in.

9.2.3 Råvaran kommer från åkermark

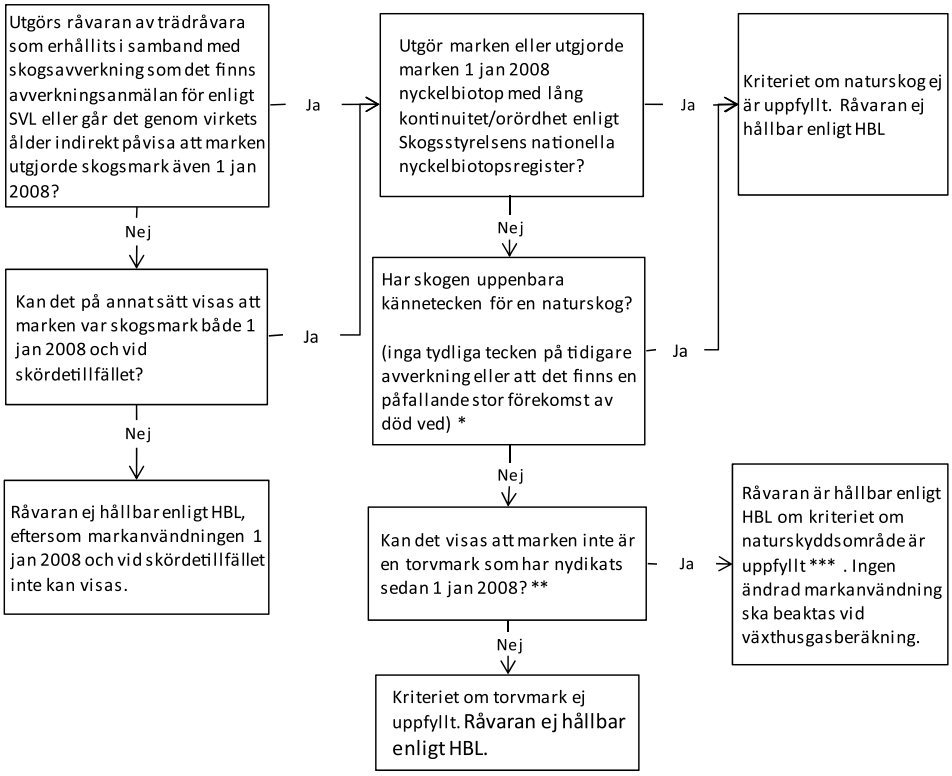
Figur 16 Beslutsträd råvara från åkermark

9.2.4 Råvaran kommer från gräsmark

Figur 17 Beslutsträd råvara från gräsmark

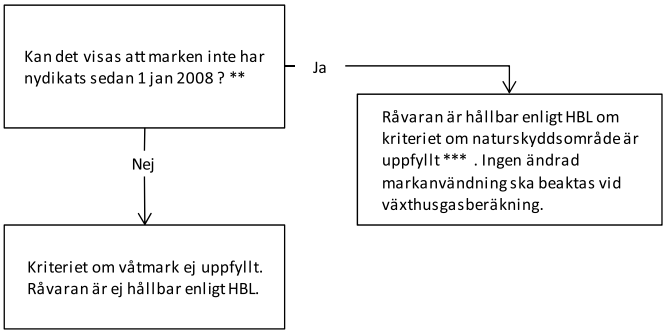
9.2.5 Råvaran kommer från skogsmark

* Denna kontroll ligger inom ramen för den kontroll skogsägaren har att göra för att följa reglerna i 12 kap. 6 § miljöbalken om anmälningsplikt för planerade åtgärder som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön.
** Det kan likställas med att det inte utfärdats några tillstånd för markavvattning eller koncession för torvbrytning för marken sedan 1 jan 2008.
*** Kriteriet om naturskyddsområden kan visas genom att visa att marken ej omfattas av naturskydd eller genom att visa att uttaget ej strider mot syftet med skyddet.

Figur 18 Beslutsträd råvara från skogsmark

9.2.6 Råvaran kommer från våtmark*

*våtmark omfattar i denna bemärkelse endast våtmark som inte utgör annan markkategori såsom skogsmark, åkermark eller gräsmark. "Våtmark" på dessa marktyper faller istället ofta under kriteriet om torvmark. Se respektive markkategori.
** Det kan likställas med att det inte utfärdats några tillstånd för markavvattning för marken sedan 1 jan 2008.
*** Kriteriet om naturskyddsområden kan visas genom att visa att marken inte omfattas av naturskydd eller genom att visa att uttaget inte strider mot syftet med skyddet.

Figur 19 Beslutsträd råvara från våtmark

9.2.7 Råvaran kommer från bebyggelse

Råvara från bebyggelse bör i många fall utgöras av avfall eller restprodukt (annan restprodukt än från jordbruk, skogsbruk, fiske eller vattenbruk). För dessa gäller ej markkriterierna och ingen ändrad markanvändning behöver beaktas. Hit hör exempelvis ogräsrens från rabatter eller röjning av vägkanter.

Figur 20 Beslutsträd råvara från bebyggelse

9.2.8 Råvaran kommer från övrig mark

Om det kan visas att marken också 1 jan 2008 utgjordes av övrig mark är markkriterierna uppfyllda. Annars behöver markkriterierna verifieras och ändrad markanvändning beaktas vid växthusgasberäkning.

Figur 21 Beslutsträd råvara från övrig mark

9.3 Ändrad markanvändning och markkategorier vid beräkning av växthusgasutsläpp

9.3.1 Allmänt om bestämmelsen i HBL

Vid beräkning av minskning av växthusgasutsläppen enligt 2 kap. 1 § HBL ställs i 5 § HBF krav på att ökade eller minskade utsläpp av koldioxid från kollagerförändringar till följd av ändrad markanvändning ska beaktas. Det innebär att det behöver verifieras om råvaran kommer från en mark där ändrad markanvändning har skett sedan 1 januari 2008. Om så är fallet måste utsläppen beräknas och om de är större än noll kan inte normalvärden användas enligt 6 kap. 2 § HBFS. Aktören måste då göra faktiska beräkningar.

Ändrad markanvändning definieras i 1 kap. 2 § HBFS som:

ändringar i vegetationstäcke mellan följande sex markkategorier: skogsmark, gräsmark, åkermark, våtmark, bebyggelse och övrig mark

Ändrad markanvändning har skett om marken utgör en annan markkategori vid skördetillfället (då råvaran erhölls) än vad den gjorde 1 januari 2008.

Observera att markkriterierna i 2 kap. 2-5 §§ HBL innebär restriktioner från vilken typ av mark som råvara får komma och vilken typ av ändrad markanvändning som accepteras för att biodrivmedel eller flytande biobränsle ska anses vara hållbara. Respektive markkriterium beskrivs i kapitel 9.6 och 9.8.

9.4 Markkategorier att beakta vid ändrad markanvändning i Sverige

I Tabell 5 beskrivs vad som i Sverige bör avses med markkategorierna skogsmark, gräsmark, åkermark, våtmark, bebyggelse respektive övrig mark. I kommande avsnitt ges exempel på hur markanvändningen kan verifieras för råvara som produceras i Sverige.

Tabell 5 Beskrivning av de markområden som bör avses med de sex markkategorier som skall beaktas vid ändrad markanvändning enligt 1 kap. 2 § HBFS. I den andra kolumnen ges den allmängiltiga definitionen såsom definierad i HBL samt generell beskrivning eller definition som bör kunna tillämpas generellt oavsett ursprungsland. Den tredje kolumnen avser hur definitionen bör tillämpas för mark i Sverige.

Markkategori	Definition i HBL eller generell beskrivning	Mark som avses i Sverige
Skogsmark	Skogsmark utgörs av de två marktyper som avses i 2 kap. 4 § b-c) HBL (se Tabell 7), dvs markområde som omfattar mer än ett hektar med träd som är högre än fem meter och ett krontak som täcker mer än 10 procent av ytan eller med befintliga träd som kan uppnå dessa värden. Markområden på vilka det odlas fleråriga växter, såsom salix, hybridasp och poppel (energiskog), julgranar, fruktträd, bärbuskar etc. faller inte inom markkategorin om odlingen sker på mark som enligt nationella bestämmelser inte utgör skogsmark[28].	Markkategorin bör anses motsvara skogsmark enligt 2 § punkt 1 SVL i kombination med 2 a § SVL. Markkategorin utgörs således av mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än 10 procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder. Områden som i väsentlig utsträckning används till jordbruksändamål, hör till byggnader eller anläggningar eller används för annat ändamål än att tillgodose intressen som kan hänföras till träden och vegetationen anses inte tillhöra markkategorin. Exempelvis utgör mark där det odlas energiskog (t.ex. salix) inte skogsmark utan åkermark.
Gräsmark (utgörs av naturlig gräsmark och icke naturlig gräsmark)	<u>Naturlig gräsmark</u> Markområde som i avsaknad av mänsklig verksamhet förblir gräsmark och som bibehåller den naturliga artsammansättningen och sina ekologiska särdrag och processer. <u>Icke naturlig gräsmark</u> Markområde som i avsaknad av mänsklig verksamhet skulle upphöra att vara gräsmark.	<u>Naturlig gräsmark</u> Med naturlig gräsmark bör avses gräsmark präglad av klimatisk eller annan naturlig påverkan som förhindrar eller försvårar trädväxt. Vegetationen ska täcka mer än 50 procent av ytan och mer än 75 procent av vegetationen ska utgöras av gräs och örter. Naturlig gräsmark används inte för kreatursbete och är inte gödslad, påverkad av insådd vall eller kemisk bekämpning. Renbete kan dock ske på naturlig gräsmark i fjällen. <u>Icke naturlig gräsmark</u> Med icke naturlig gräsmark bör avses betesmark och slåtteräng och enligt definitioner i förordning (2007:481) om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder. Icke naturlig gräsmark utgörs således av ett jordbruksskifte som inte är lämpligt att plöja och som används för bete, med undantag för rennäringsverksamhet (betesmark) eller ett jordbruksskifte som inte är lämpligt att plöja och som på eftersommaren används för slåtter med klippande eller skärande redskap eller för sådan slåtter kompletterad med bete och lövtäkt (slåtteräng).

[28] 10 § HBF

Markkategori	Definition i HBL eller generell beskrivning	Mark som avses i Sverige
Åkermark	Brukad eller brukbar mark för odling av ettåriga eller fleråriga grödor. Till åkermark räknas också brukad mark som är trädbärande men som används för jordbruk (agroforestry) förutsatt att marken inte utgör skogsmark.	Med åkermark bör avses åkermark enligt definition i förordning (2007:481) om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder. Åkermark utgörs således av mark som används till växtodling eller kan användas till växtodling eller bete och som är lämplig att plöja[29]. Mark på vilken det odlas fleråriga växter såsom salix, hybridasp och poppel (energiskog), julgranar, fruktträd, bärbuskar, etc. är också åkermark.[30]
Våtmark[31]	Markområde som under hela året eller en betydande del av året är täckt eller mättat av vatten.	Med våtmark bör avses areal som regelbundet är täckt eller mättad med vatten, åtminstone under en del av året. Inkluderar i detta sammanhang sjöar, sumpmarker, vattendrag (>2 m bredd), dammar och myrar som inte klassas som skog. Myr definieras som våtmark med vanligen torvbildande växtsamhällen. Marken behöver dock ej vara torvmark i den meningen att torvdjupet överstiger 30 cm. I Myr ingår mossar och kärr. Mark av våtmarkskaraktär som utgör annan markkategori såsom skogsmark, åkermark eller gräsmark räknas i detta sammanhang inte till markkategorin våtmark. Dessa utgör dock ofta torvmark (se 'torvmark' i Tabell 7)
Bebyggelse	Markområde med bebyggelse omfattar alla typer av bebyggelse såsom hus, tomter, vägar, järnvägar, kraftledningar, flygfält, hamnområden och industriområden.	
Övrig mark	Med övrig mark avses markområden som inte utgörs av ´skogsmark´, ´gräsmark´, ´åkermark´, ´våtmark´ eller ´bebyggelse´.[32]	

9.5 Verifiering av ändrad markanvändning i Sverige

I detta avsnitt ges exempel på hur aktören kan visa att ingen ändrad markanvändning har skett eller visa hur aktuell markanvändning är jämfört med 1 januari 2008. I de allra flesta fall handlar det om att kunna visa att marken då råvaran erhölls var åkermark och att den var det också 1 januari 2008. Det visar inte bara att ingen ändrad markanvändning har skett utan normalt också att samtliga markkriterier är uppfyllda.

I kapitel 9.2 ges en schematisk steg-för-steg vägledning för hur verifieringen av markanvändning och uppfyllande av markkriterier kan göras för den absoluta merparten av den biomassa som är aktuell för produktion av biodrivmedel och flytande biobränslen i Sverige.

[29] Med lämplig att plöja avses mark som kan plöjas utan större förberedande åtgärder såsom sten- eller stubbrytning.

[30] Byte av gröda såsom vete till salix eller julgransodling och vice versa utgör alltså inte ändrad markanvändning i lagens mening, utan marken anses förbli åkermark. Mark som ligger i träda utgör åkermark.

[31] Markkategorin våtmark utgör samma markområden som omfattas av markkriteriet om våtmark enligt 2 kap. 4 § a) HBL (se Tabell 7).

[32] Markkategorin övrig mark utgörs till stor del av fjäll.

9.5.1 Verifiering av markkategorierna åkermark och gräsmark

Åkermark och icke naturlig gräsmark (betesmark och slåtteräng) ingår i systemet för jordbrukarstöd. All mark för vilka jordbrukare ansökt om stöd för finns registrerad i Jordbruksverkets blockdatabas, vilket motsvarar den absoluta merparten av all svensk åkermark, betesmark och slåtteräng.

Verifiering av markanvändning vid skördetillfället och 1 januari 2008 kan för mark som ingår i systemet för jordbrukarstöd göras på stor detaljnivå. Uppgifterna i blockdatabasen visar markanvändningen grundat på brukarnas egna uppgifter då de söker stöd för den verksamhet som bedrivs på marken.

Nyodlad mark registreras i blockdatabasen i den mån brukaren har stödrätter och söker stöd för marken. Information om vad marken användes till tidigare registreras inte i databasen.

Jordbruksverket har utvecklat ett kartverktyg, HållKollen[33], för verifiering av ändrad markanvändning som finns tillgängligt på webben via deras webbplats.[34] Där finns också instruktioner för hur tjänsten ska användas. Kartverktyget, som använder satellitbilder som baslager, visar vilka block som var registrerade som åkermark (se kapitel 9.4 för definition) före 1 januari 2008 och vilka som har registrerats vid senare tillfälle.

Under 2009 genomfördes en inventering av alla jordbruksblock i Sverige. Detta har resulterat i en del förändringar rörande jordbruksmarkens utbredning och blockens gränser. Med anledning av detta kan annan typ av verifiering av markanvändning behövas i vissa fall. Om markanvändningen före januari 2008 inte kan bevisas kan råvara som odlats på den marken inte anses som hållbar.

För mark där man enligt uppgift har producerat jordbruksråvaror för biodrivmedel och flytande biobränslen och som år 2008 inte var registrerad i blockdatabasen som åkermark, betesmark eller slåtteräng kan inte blockdatabasen användas som grund för verifiering. Verifieringen måste då ske på annat sätt.

9.5.2 Verifiering av markkategorin skogsmark

Verifiering av att marken var skogsmark 1 januari 2008 kan ske genom olika underlag som direkt visar detta eller indirekt genom att visa på skogsråvarans ålder. Underlag som direkt visar att marken var skogsmark 2008 kan vara uppgifter från t.ex. skogsägares skogsbruksplaner eller satellitbilder. Det är för svensk skog möjligt att utifrån skogstillståndet och skogens ålder vid uttagstidpunkten påvisa att marken även 2008 måste varit skogsmark. Skogens ålder kan styrkas genom anmälan om föryngringsavverkning för skogen[35] eller mätbesked enligt lagen (2014:1005) om virkesmätning.

Avverkning på produktiv skogsmark omfattande minst 0,5 hektar, utöver röjning eller gallring som främjar skogens utveckling, är anmälningspliktig till Skogsstyrelsen[36]. Eftersom en sådan anmälan om föryngringsavverkning avser äldre skog kan även denna anses vara en tillräcklig bevisning av att ändrad markanvändning inte skett**.**

---

[33] https://etjanst.sjv.se/hallkoll/index.html

[34] http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoochklimat/begransadklimatpaverkan/fornybarenergi/verifierbarmarkanvandning

[35] Enligt 15 § punkt 1 skogsvårdsförordningen (1993:1096)

[36] Enligt 15 § punkt 1 skogsvårdsförordningen (1993:1096)

Även underlag i form av mätbesked enligt virkesmätningslagen kan om möjligt användas för att verifiera den avverkade skogens ålder vilket indirekt utgör en bevisning av att marken var skogsmark även 2008.

9.5.3 Verifiering av markkategorin våtmark

Ett markområde kan i detta sammanhang inte samtidigt utgöra våtmark och en av de övriga fem markkategorierna. Det kan alltså verifieras att marken inte utgör våtmark genom att istället verifiera att marken utgör t.ex. skogsmark eller åkermark.

Enligt markkriteriet om våtmark enligt 2 kap. 4 § a) HBL (se avsnitt 9.9.1) är det endast tillåtet att använda råvara från mark som var våtmark 1 januari 2008 om den fortfarande är våtmark då råvaran erhålls. Om markavvattning har utförts så har markens status som våtmark i allmänhet upphört och otillåten ändrad markanvändning har skett. Det kan visas genom att kontrollera att marken inte omfattas av ett tillstånd för markavvattning som beviljats av Länsstyrelsen eller miljödomstolen[37] efter den 1 januari 2008.

9.5.4 Verifiering av markkategorin bebyggelse

I de flesta fall då råvara kommer från bebyggelse kommer det vara fråga om avfall eller industriella restprodukter (annan restprodukt än från jordbruk, skogsbruk, fiske eller vattenbruk) och markkriterierna gäller inte. För avfall och sådana restprodukter behöver inte markkriterierna visas (se kapitel 7.2). Hit hör exempelvis restprodukter från park- och trädgårdsskötsel eller rens från röjning av vägkanter.

9.6 Kriterier gällande områden med stor biologisk mångfald

9.6.1 Inledning

Hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen syftar till att förhindra att områden med stor biologisk mångfald tas i anspråk för produktion av råvara för framställning av biodrivmedel och flytande biobränslen. Kriterier som syftar till att skydda biologiskt värdefulla områden framgår av 2 kap. 2 § HBL. Kriterierna i denna paragraf begränsar möjligheterna att använda råvara från följande typer av mark:

[37] Numera mark- och miljödomstolen

Dessutom finns i 2 kap. 3 § HBL en bestämmelse som inkluderar andra skyddade områden som i särskild ordning erkänts av Europeiska kommissionen. Några sådana kommissionsbeslut finns ännu inte.

Observera att en marktyp kan omfattas av flera markkriterier och att samtliga markkriterier ska vara uppfyllda för att ett biodrivmedel eller flytande biobränsle ska anses vara hållbart enligt HBL.

9.7 Markområden som avses i kriterier gällande områden med stor biologisk mångfald

Tabell 6 Beskrivning av respektive marktyp som avses i bestämmelserna om markkriterier gällande områden med stor biologisk mångfald i 2 kap. 2 § HBL. I den andra kolumnen ges den allmängiltiga definitionen såsom definierad i HBL samt generell beskrivning eller definition som bör kunna tillämpas generellt oavsett ursprungsland. Den tredje kolumnen avser hur definitionen bör tillämpas för mark i Sverige.

Typ av mark och berörd bestämmelse i HBL	Definition i HBL	Mark som avses i Sverige
Naturskog Berör markkriterium enligt 2 kap. 2 § a) HBL	*Naturskog och annan trädbevuxen mark med inhemska arter där det inte finns några klart synliga tecken på mänsklig verksamhet och där de ekologiska processerna inte störts i betydande utsträckning*	Naturskog återfinns i Sverige inom produktiv och improduktiv skogsmark enligt skogsvårdslagens definitioner. Naturskog inom produktiv skogsmark kan anses motsvara nyckelbiotoper med lång/orörd kontinuitet.[38] En nyckelbiotop är ett skogsområde som från en samlad bedömning av biotopens struktur, artinnehåll, historik och fysisk miljö idag har mycket stor betydelse skogens flora och fauna. Där finns eller kan förväntas finnas rödlistade[39] arter.
Naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald Berör markkriterium enligt 2 kap. 2 § b) HBL	*Gräsmark med stor biologisk mångfald som i avsaknad av mänsklig verksamhet förblir gräsmark och som behåller den naturliga artsammansättningen och sina ekologiska särdrag och processer.* [40]	Inom Sverige kan vissa lågproduktiva fjällområden anses utgöra naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald (se 'naturlig gräsmark' i Tabell 5).
Icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald Berör markkriterium enligt 2 kap. 2 § c) HBL	*Gräsmark med stor biologisk mångfald som skulle upphöra att vara gräsmark i avsaknad av mänsklig verksamhet och som är rik på arter och inte skadad.* [41]	Icke naturlig gräsmark dvs. betesmark och slåtteräng, har en viktig funktion i det svenska landskapet och är ofta också artrika. Icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald bör därför normalt motsvaras av betesmark och slåtteräng. Se definition av 'icke naturlig gräsmark' i Tabell 5.
Naturskyddsområden Berör markkriterium enligt 2 kap. 2 § d) HBL	*Områden som i lag eller genom beslut av en myndighet har utsetts till naturskyddsområden.*	Område som omfattas av naturvårdsavtal enligt jordabalken[42] eller något av följande skydd enligt miljöbalken bör anses utgöra ett naturskyddsområde: nationalpark, naturreservat, kulturreservat, naturminne, biotopskyddsområde, vattenskyddsområde, djur och växtskyddsområde eller vattenskyddsområde. Områden som är ett särskilt skyddat område (Natura 2000) enligt miljöbalken bör också anses utgöra ett naturskyddsområde.

[38] Flertalet nyckelbiotoper på produktiv skogsmark finns registrerade i skogsstyrelsens nationella nyckelbiotopsregister. Det förekommer att nyckelbiotoper med lång/orörd kontinuitet ännu inte är identifierade.

[39] Hotade arter som upptagits i en särskild förteckning fastställd av Naturvårdsverket. Rödlistan finns digitalt tillgänglig vid SLU Artdatabanken: http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/artdatabanken/

[40] Europeiska kommissionen har meddelat en närmare definition av gräsmark med stor biologisk mångfald i KOMMISSIONENS FÖRORDNING (EU) nr 1307/2014

[41] Europeiska kommissionen har meddelat en närmare definition av gräsmark med stor biologisk mångfald i KOMMISSIONENS FÖRORDNING (EU) nr 1307/2014

[42] 7 kap. 3 § Jordabalk (1970:994)

9.7.1 Naturskog

Allmänt om bestämmelsen i HBL

I 2 kap. 2 § a) HBL anges att råvaror inte får odlas på mark som den 1 januari 2008 eller därefter utgjorts av naturskog eller annan trädbevuxen mark med inhemska arter, där det inte finns några klart synliga tecken på mänsklig verksamhet eller där de ekologiska processerna inte störts i betydande omfattning.

Bestämmelsen gäller oavsett om det specifika markområdet vid skördetillfället utgjordes av naturskog eller inte. Råvara som producerats inom ett markområde som 1 januari 2008 eller därefter haft de egenskaper som karakteriserar naturskog kan alltså inte anses hållbar enligt HBL.

Verifiering av markkriteriet om naturskog i Sverige

Verifiering av att råvaran inte har sitt ursprung från mark som utgjort naturskog efter 1 januari 2008 (enligt 2 kap. 2 § a) i HBL) kan i Sverige ske genom kontroll av att området inte utgörs eller har utgjorts av nyckelbiotop med lång kontinuitet/orördhet enligt Skogsstyrelsens nationella nyckelbiotopsregister. Nyckelbiotopsregistret finns att tillgå hos Skogsstyrelsen och finns också tillgängligt på Skogsstyrelsens webbplats[43].

Dessutom bör det kontrolleras att råvaran inte kommer från annan skog med uppenbara kännetecken för en naturskog (inga tydliga tecken på tidigare avverkning eller att det finns en påfallande stor förekomst av död ved). Denna kontroll ligger inom ramen för den kontroll skogsägaren har att göra för att följa reglerna i 12 kap. 6 § miljöbalken om anmälningsplikt för planerade åtgärder som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön.[44]

9.7.2 Naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald

Allmänt om bestämmelsen i HBL

Enligt 2 kap. 2 § b) HBL får inte råvara användas som producerats på mark som den 1 januari 2008 eller senare varit naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald. Denna definieras som gräsmark med stor biologisk mångfald som i avsaknad av mänsklig verksamhet förblir gräsmark, och som bibehåller den naturliga artsammansättningen och sina ekologiska särdrag och processer. Bestämmelsen gäller även om området vid skördetillfället inte utgör gräsmark. Det betyder att råvara från mark som är eller har varit naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald sedan 1 januari 2008 inte kan anses hållbar enligt HBL.

Europeiska kommissionen har meddelat en närmare definition av gräsmark med stor biologisk mångfald[45].

[43] www.skogensparlor.se

[44] Intyg kan exempelvis ske i leverantörsavtal, genom självdeklaration eller i framtiden eventuellt i samband med avverkningsanmälan.

[45] Kommissionens förordning (EU) nr 1307/2014.

Verifiering av naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald i Sverige

Naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald (enligt 2 kap. 2 § b) HBL) bör i Sverige anses utgöras av vissa lågproduktiva områden i fjällen som inte uppfyller definitionen av jordbruksmark. Av klimatskäl eller på grund av annan naturlig påverkan hindras eller försvåras såväl odling som trädväxt i fjällen och det är därför osannolikt att gräsmark i fjällen skulle användas för råvaruproduktion för biodrivmedel eller flytande biobränslen.

Normalt bör det därför inte vara nödvändigt för den ekonomiska aktören med särskilda kontrollrutiner för detta kriterium i Sverige.

10.7.3 Icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald

Icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald

Råvara från mark som den 1 januari 2008 eller senare varit *icke naturlig gräsmark* med stor biologisk mångfald får användas om uttaget av råvara är nödvändigt för att bibehålla markområdets beskaffenhet som gräsmark, enligt 2 kap. 2 § c) HBL. Med icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald avses gräsmark som i avsaknad av mänsklig verksamhet skulle upphöra att vara gräsmark och som är rik på arter och inte skadad.

Europeiska kommissionen har meddelat en närmare definition av gräsmark med stor biologisk mångfald[46].

Verifiering av icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald i Sverige

Icke naturlig gräsmark med stor biologisk mångfald (enligt 2 kap. 2 § c) HBL) bör i Sverige normalt utgöras av betesmark[47] och slåtteräng[48], som utgör delar av jordbruksmarken. Betesmark och slåtteräng har en viktig funktion i det svenska landskapet och är ofta också artrika. De biologiska värden som är förknippade med betesmark och slåtteräng är beroende av att marken hävdas och uttag av biomassa är därmed positivt för den biologiska mångfalden på sådan mark. Enligt 2 kap. 2 § andra stycket HBL är det tillåtet att använda biomassa från icke naturlig gräsmark för framställning av biodrivmedel och flytande biobränslen från den icke naturliga gräsmarken, om uttaget av biomassan är nödvändigt för att bibehålla markens status som gräsmark. I den mån natur- och kulturvärden inte skadas av åtgärden utgör således inte HBL hinder för uttag och användning av biomassa från betesmark och slåtteräng.

För detta kriterium är det tillräckligt att visa att markens status som betesmark eller slåtteräng inte skadats, genom att visa att ingen ändrad markanvändning har skett, såsom nyodling eller kultivering sedan 2008. Betesmark och slåtteräng som sköts och är berättigad till gårdsstöd finns registrerade i Jordbruksverkets blockdatabas och finns därmed under Jordbruksverkets kontrollansvar. För sådan mark är det tillräckligt

[46] Kommissionens förordning (EU) nr 1307/2014.

[47] Betesmark: jordbruksskifte som inte är lämpligt att plöja och som används för bete, med undantag för rennäringsverksamhet.

[48] Slåtteräng: jordbruksskifte som inte är lämpligt att plöja och som på eftersommaren används för slåtter med klippande eller skärande redskap eller för sådan slåtter kompletterad med bete och lövtäkt.

med kontroll mot blockdatabasen att marken är registrerad 2008 och är det även vid skördetillfället.[49]

För betesmark och slåtteräng som inte är registrerad i blockdatabasen får det verifieras på annat sätt att markens värden som betesmark eller slåtteräng inte skadats. Som komplement kan i dessa fall informationen i databasen TUVA[50] användas. Till detta kommer även mark som man via foton eller annan dokumentation kan visa var betesmark eller slåtteräng vid skördetillfället och 2008.

9.7.4 Naturskyddsområden

Allmänt om bestämmelsen i HBL

Enligt HBL 2 kap. 2 § d) får råvara inte produceras på mark som den 1 januari 2008 var utsedd eller senare utsetts till naturskyddsområde genom lag eller genom beslut av myndighet. Det är dock tillåtet att använda råvara från sådana naturskyddsområden om uttaget eller produktionen av råvaran inte skadar de naturvårdssyften som gäller för skyddet.

Observera att områden som utgör naturskyddsområden samtidigt kan omfatta andra markkriterier som också skall vara uppfyllda för att råvaran ska anses hållbar enligt HBL. Om exempelvis ett naturskyddsområde utgörs av naturskog, så får råvara från sådan mark ej användas[51], oavsett om syftet med det formella skyddet påverkas eller inte.

Verifiering av markkriteriet om naturskyddsområden i Sverige

Naturskyddsområden som utsetts genom lag eller beslut av en myndighet enligt 2 kap. 2 § d) HBL omfattar i Sverige skyddsformerna naturvårdsavtal, nationalpark, naturreservat, kulturreservat, naturminne, biotopskyddsområde, djur- och växtskyddsområde, vattenskyddsområde samt Natura 2000 områden.

Detta kriterium kan verifieras antingen genom att visa att biomassa inte kommer från mark som utgörs av något av dessa skyddade områden eller, i det fall biomassa har hämtats från sådan mark, genom att visa att uttaget inte strider mot syftet med skyddet.

För detta ändamål finns en webbaserad karttjänst, ”Skyddad natur” på Naturvårdsverkets webbplats[52], som är tillgänglig för allmänheten. Där finns aktuella naturskyddsområden registrerade och beskrivning av syftet med skyddet, skötselplaner mm. Kartverktyget uppdateras kontinuerligt. Information om vilka skydd som finns på varje enskild fastighet i Sverige kan också fås via databasen Geodata[53].

[49] I blockdatabasen finns all jordbruksmark registrerad som ingår i systemet med jordbrukarstöd i Sverige. Genom denna kan det för jordbruksmark som var registrerad 2008 visas om denna utgör eller sedan 2008 utgjort betesmark eller slåtteräng eller motsatt, om marken inte utgjort eller utgör betesmark eller slåtteräng.

[50] www.jordbruksverket.se/tuva

[51] Se kriteriet om naturskog i avsnitt 9.7.1

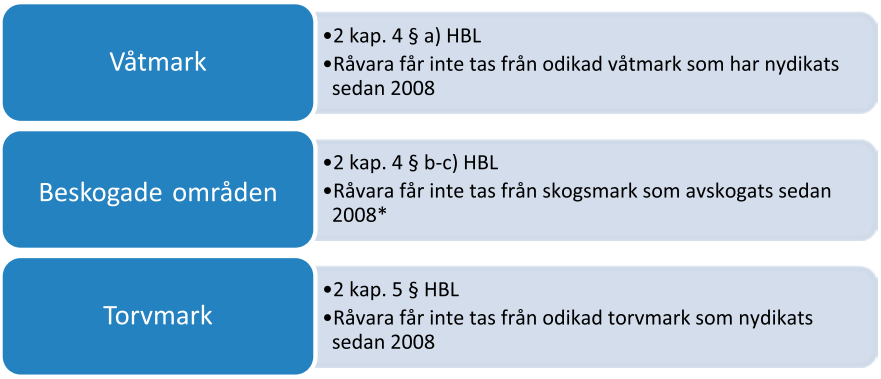
[52] www.naturvardsverket.se/Start/Naturvard/Skydd-av-natur/Skyddad-natur/

[53] www.geodata.se/sv/

9.8 Kriterier gällande mark med stora kollager

9.8.1 Inledning

Hållbarhetskriterierna i HBL syftar även till att förhindra att områden med stora kollager tas i anspråk för produktion av råvara för framställning av biodrivmedel och flytande biobränslen, på ett sådant sätt så att dessa kolförråd går förlorade. Kriterier som syftar till att skydda områden med stora kollager framgår av 2 kap. 4-5 §§ HBL. Kriterierna i dessa paragrafer begränsar möjligheterna att använda råvara från följande typer av mark:

* för lågproduktiv skogsmark (10-30 % krontäckning) får marken dock avskogas under vissa förutsättningar

Observera att en marktyp kan omfattas av flera markkriterier och att samtliga markkriterier ska vara uppfyllda för att ett biodrivmedel eller flytande biobränsle ska anses vara hållbart enligt HBL. Skogsmark kan exempelvis omfattas av såväl kriteriet om torvmark som kriteriet om naturskyddsområde eller naturskog, som alltså ska vara uppfyllda för att råvaran från marken ska anses hållbar enligt HBL.

9.9 Markområden som avses i kriterier gällande mark med stora kollager

Tabell 7 Beskrivning av respektive marktyp som avses i bestämmelserna om markkriterier gällande mark med stora kollager i 2 kap. 4-5 §§ HBL. I den andra kolumnen ges den allmängiltiga definitionen såsom definierad i HBL vilket kan tillämpas generellt oavsett ursprungsland. Den tredje kolumnen avser hur definitionen bör tillämpas för mark i Sverige.

Typ av mark och berörd bestämmelse i HBL	Definition i HBL	Mark som avses i Sverige
Våtmark Berör markkriterium enligt 2 kap. 4 § a) HBL	*Markområde som under hela året eller en betydande del av året är täckt eller mättat av vatten.*	Med våtmark avses areal som regelbundet är täckt eller mättad med vatten, åtminstone under en del av året[54]. Det bör i detta sammanhang inkludera sjöar, sumpmarker, vattendrag (>2 m bredd), dammar och myrar som inte klassas som skog. Myr definieras som våtmark med vanligen torvbildande växtsamhällen. Marken behöver dock ej vara torvmark i den meningen att torvdjupet överstiger 30 cm. I myr ingår mossar och kärr. Markkriteriet våtmark omfattar samma områden som markkategorin våtmark (se Tabell 5).[55]
Skogsmark, > 30 procent krontäckning (kontinuerligt beskogade områden) Berör markkriterium enligt 2 kap. 4 § b) HBL	*Markområde som omfattar mer än ett hektar med träd som är högre än fem meter och ett krontak som täcker mer än 30 procent av ytan eller med befintliga träd som kan uppnå dessa värden.* *Marker, på vilka det odlas fleråriga växter, såsom salix, hybridasp och poppel (energiskog), julgranar, fruktträd, bärbuskar etc. faller inte inom markkriteriet om odlingen sker på mark som enligt nationella bestämmelser inte utgör skogsmark[56].*	Detta markkriterium bör anses motsvara skogsmark enligt 2 § punkt 1 SVL i kombination med 2 a) § SVL när kronslutenheten är mer än 30 procent eller har förutsättningar att nå denna kronslutenhet. Markkriteriet utgörs således av mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än 5 meter och där träd har en kronslutenhet av mer än 30 procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder. Områden som i väsentlig utsträckning används till jordbruksändamål, hör till byggnader eller anläggningar eller används för annat ändamål än att tillgodose intressen som kan hänföras till träden och vegetationen anses inte tillhöra markkategorin.

[54] Härmed avses inte mark som under vinterhalvåret är täckt av snö eller is

[55] Mark av våtmarkskaraktär som utgör annan markkategori såsom skogsmark, åkermark eller gräsmark räknas i detta sammanhang inte till markkategorin våtmark. Dessa utgör dock ofta torvmark (se 'torvmark' i Tabell 7)

[56] 10 § HBF

Typ av mark och berörd bestämmelse i HBL	Definition i HBL	Mark som avses i Sverige
Skogsmark, 10-30 procent krontäckning Berör markkriterium enligt 2 kap. 4 § c) HBL	*Markområde som omfattar mer än ett hektar med träd som är högre än fem meter och ett krontak som täcker mellan 10 och 30 procent av ytan eller med befintliga träd som kan uppnå dessa värden.* *Marker, på vilka det odlas fleråriga växter, såsom salix, hybridasp och poppel (energiskog), julgranar, fruktträd, bärbuskar etc. faller inte inom markkriteriet om odlingen sker på mark som enligt nationella bestämmelser inte utgör skogsmark*[57]*.*	Detta markkriterium bör anses motsvara skogsmark enligt 2 § punkt 1 SVL i kombination med 2 a) § SVL när kronslutenheten är mellan 10 och 30 procent eller har förutsättningar att nå denna kronslutenhet. Markkriteriet utgörs således av mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än 5 meter och där träd har en kronslutenhet mellan 10 och 30 procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder. Områden som i väsentlig utsträckning används till jordbruksändamål, hör till byggnader eller anläggningar eller används för annat ändamål än att tillgodose intressen som kan hänföras till träden och vegetationen anses inte tillhöra markkategorin
Torvmark Berör markkriterium enligt 2 kap. 5 § HBL		Med torvmark bör avses markområde med eller utan vegetation med ett naturligt ackumulerat ytlager av torv som är minst 30 cm djupt. Med torv bör avses material bestående av dött organiskt material, som ackumulerats genom ofullständig nedbrytning av döda växter på grund av vattenmättade förhållanden. Ett rimligt riktvärde är att åtminstone 30 procent (torrvikt) av materialet i ytlagret utgörs av dött organiskt material. Det bör också finnas tydliga tecken på döda växtdelar. Odikad torvmark inryms ofta i markkategorin våtmark men torvmark (i synnerhet dikad) kan samtidigt utgöra såväl åkermark, skogsmark som gräsmark

9.9.1 Våtmark

Allmänt om bestämmelsen i HBL

Enligt 2 kap. 4 § a) HBL får råvara inte produceras på mark som i januari 2008 utgjordes av våtmark, men som inte längre gör det när råvarorna skördas eller avverkas. Med våtmark avses mark som under hela året eller en betydande del av året är täckt eller mättat av vatten.

Det innebär att råvaran inte får komma från våtmark som markavvattnats[58] (nydikats) efter januari 2008, dvs. att markens status som våtmark har ändrats. Syftet med bestämmelsen är att förhindra att de stora kollager som återfinns på våtmark går förlorade genom att dränering orsakar nedbrytning av kollagret och utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser till atmosfären.

[57] 10 § HBF

[58] Markavvattning är de åtgärder som utförs för att avlägsna oönskat vatten (dränera mark) eller skydda mot vatten. För att en åtgärd ska vara markavvattning i miljöbalkens mening krävs att syftet med åtgärden är att varaktigt öka markens lämplighet för ett visst ändamål.

Bestämmelsen utgör inget hinder från att använda råvara från våtmark, så länge marken förblir våtmark och inte dräneras. Bestämmelsen medför heller inte något hinder för att använda råvara från tidigare våtmark som redan var dränerad den 1 januari 2008, och inte heller för att existerande dräneringssystem restaureras eller rensas för att upprätthålla eller återfå den dräneringseffekt som omfattas av gällande tillstånd.

Verifiering av markkriteriet om våtmark i Sverige

Kriteriet om våtmark (2 kap. 4 § a) HBL) bör anses uppfyllt så länge ingen markavvattning har skett efter den 1 januari 2008 som kräver nytt tillstånd enligt miljöbalken. Kriteriet om våtmark bör tillsvidare kunna visas genom att kontrollera att marken inte omfattas av ett tillstånd för markavvattning som beviljats av Länsstyrelsen eller mark- och miljödomstolen[59] efter den 1 januari 2008.[60] Det finns i dagsläget inget nationellt register över alla tillstånd som beviljas. Information om beviljade tillstånd för markavvattning finns på respektive länsstyrelse.

9.9.2 Torvmark

Allmänt om bestämmelsen i HBL

Enligt 2 kap. 5 § HBL får råvara inte produceras på mark som 1 januari 2008 utgjordes av torvmark, såvida det inte kan visas att odling och skörd eller avverkning av råvaran inte medför dränering av tidigare odikad mark.

Det innebär att råvaran inte får komma från torvmark som markavvattnats[61] (nydikats) efter 1 januari 2008. Kriteriet om torvmark bör anses uppfyllt endast om ingen markavvattning har skett sedan 1 januari 2008 som kräver nytt tillstånd enligt 11 kap. 2 § miljöbalken, eller om koncession för energitorv har givits.

Bestämmelsen medför således inte något hinder för att använda råvara från mark som redan var påverkad av dränering (är dikade) den 1 januari 2008. Det innebär inte heller något hinder från att existerande dräneringssystem restaureras eller rensas för att upprätthålla eller återfå den dräneringseffekt som omfattas av gällande tillstånd.[62]

Observera att torv inte utgör förnybar biomassa och torv kan därför inte utgöra råvara till biodrivmedel eller flytande biobränslen enligt HBL.

Verifiering av kriteriet om torvmark i Sverige

Kriteriet om torvmark (2 kap. 5 § HBL) bör anses vara uppfyllt så länge ingen markavvattning som kräver nytt tillstånd enligt miljöbalken har skett sedan 1 januari 2008, alternativt koncession för energitorv har givits enligt lag (1985:620) om vissa torvfyndig-

[59] Tidigare miljödomstolen

[60] Om det skulle framkomma indikationer på att illegal markavvattning skulle förekomma i betydande omfattning kan ytterligare kontroller krävas.

[61] Markavvattning är de åtgärder som utförs för att avlägsna oönskat vatten (dränera mark) eller skydda mot vatten. För att en åtgärd ska vara markavvattning i miljöbalkens mening krävs att syftet med åtgärden är att varaktigt öka markens lämplighet för ett visst ändamål.

[62] Inom svenskt skogsbruk på dikad mark kan dikena mot slutet av rotationsperioden i viss mån växa igen eftersom grundvattennivån i en mogen skog ofta hålls tillräckligt låg enbart genom ökad evapotranspiration. Under föryngringsfasen restaureras och rensas ofta dikena, eftersom grundvattennivån stiger igen vid avverkningen. Kriteriet om torvmarker utgör normalt inte något hinder för ett sådant förfarande.

heter samt förordning (1985:626) om vissa torvfyndigheter. Kriteriet om våtmark bör tillsvidare kunna visas genom att kontrollera att marken inte omfattas av ett tillstånd för markavvattning eller koncession för energitorv som beviljats av Länsstyrelsen eller mark- och miljödomstolen[63] efter den 1 januari 2008.[64] Det finns i dagsläget inget nationellt register över samtliga tillstånd som beviljas. Information om beviljade tillstånd för markavvattning och koncessioner för energitorv finns på respektive länsstyrelse.

Om det kan visas att marken 1 januari 2008 utgjorde åkermark, betesmark eller slåtteräng så bör kriteriet om torvmark kunna anses uppfyllt utan ytterligare kontroller. Odling på odikad torvmark som samtidigt är åkermark torde i Sverige ske i mycket ringa omfattning. Det är därför inte nödvändigt att kontrollera om een mark som var registrerad som åkermark den 1 januari 2008 har nydikats sedan dess. Risken att nydikning av betesmark eller slåtteräng på torvmark skulle ske i någon märkbar omfattning bedöms också som mycket liten. Därför bör kriteriet om torvmark kunna anses uppfyllt under förutsättning att det kan visas att marken var åkermark, betesmark eller slåtteräng vid skördetillfället såväl som 1 januari 2008.

9.9.3 Beskogade områden

Allmänt om bestämmelsen i HBL

Enligt 2 kap. 4 § b) HBL får råvara inte produceras på mark som den 1 januari 2008 utgjordes av kontinuerligt beskogade områden, men som inte längre gör det när råvarornas skördas eller avverkas. Med kontinuerligt beskogade områdeen avses markområden som omfattar mer än ett hektar med träd som är högre än 5 meter och ett krontak som täcker mer än 30 % av ytan (eller med befintliga träd som kan uppnå dessa värden).

Detta innebär att så länge markens status som skogsmark inte har ändrats sedan 2008 (ändrad markanvändning har inte skett) så är råvaruuttag tillåtet från denna typ av skogsmark enligt HBL. Råvara från exempelvis gallring eller föryngringsavverkning av skogsbestånd kan således utan hinder av detta kriterium användas för produktion av biodrivmedel eller flytande biobränsle.

Enligt 2 kap. 4 § c) HBL får råvara användas från mark som den 1 januari 2008 utgjordes av områden som omfattar mer än ett hektar med träd som är högre än 5 meter och ett krontak som täcker mellan 10 och 30 % av ytan (eller med befintliga träd som kan uppnå dessa värden), så länge som kravet på växthusgasminskning uppfylls. Ändrad markanvändning från denna typ av lågproduktiv skogsmark är alltså tillåtet, men kollagerförändringar till följd av ändrad markanvändning måste beaktas vid beräkning av växthusgasminskning.

I 9 § HBF förtydligas att om skog avverkas för ett infrastrukturellt ändamål i ett sådant område som avses i 2 kap. 4 § b) och c) HBL ska biodrivmedel och flytande biobränslen som produceras av råvaror från denna avverkning anses uppfylla kriterierna om beskogade områden. Skog som avverkas i samband med exempelvis vägbyggnation kan således användas utan att det strider mot kriteriet.

[63] Tidigare miljödomstolen

[64] Om det skulle framkomma indikationer på att illegal markavvattning skulle förekomma i betydande omfattning kan ytterligare kontroller krävas.

Av 10 § HBF framgår dessutom att mark som används för odling av fleråriga växter som salix, hybridasp och poppel (energiskog), julgranar, fruktträd, bärbuskar inte utgör beskogade områden om odlingen sker på mark som enligt nationella definitioner inte utgör skogsmark.

Verifiering i Sverige

Beskogade områden enligt 2 kap. 4 § b) och c) HBL är i Sverige att likställa med definitionen av skogsmark i 2 § och 2 a § SVL.[65]

När råvaran hämtas från mark som vid skörd- och uttagstillfälle utgör skogsmark enligt 2 § punkt 1 och 2 a § SVL uppfyller denna kriteriet om beskogade områden oavsett om marken 2008 var skogsmark eller annan markkategori[66]. Verifiering av att marken var skogsmark bör normalt inte utgöra något problem då den berör samma mark som berörs av bestämmelserna i skogsvårdslagen och som också i förekommande fall karterats i skogsbruksplaner.

När råvara hämtas från mark som vid skörd- och uttagstillfälle utgör annan markkategori än skogsmark enligt 2 § och 2 a § SVL ska det verifieras att marken inte var skogsmark 1 januari 2008. Detta kan ske genom underlag från andra källor som styrker den aktuella markstatusen 2008, såsom Jordbruksverkets blockdatabas, karttjänsten HållKollen[67] eller genom underlag från Skogsstyrelsen som styrker att marken sedan 2008 inte ställts om från skogsmark till annan markanvändning.

[65] I 2 kap. 4 § HBL görs en åtskillnad för skogsmark med en krontäckning större respektive mindre än 30 % av ytan. Motsvarande åtskillnad återfinns inte i SVL. Inte heller inom inventering- och skogsbruksplanssammanhang görs denna åtskillnad. Skogsmark som endast uppnår 10-30 % krontäckning utgörs i Sverige av mer lågproduktiv skogsmark som inte lämpligen kan ställas om till åkermark för produktion av råvaror till biodrivmedel eller flytande biobränslen. Att verifiera att marken 2008 hade en kronslutenhet mellan 10-30 % (eller förutsättningar att nå denna kronslutenhet), och därmed är godkänd för produktion av råvaror förutsatt att växthusgaskravet är uppfyllt bedöms därför inte vara aktuellt utifrån de svenska produktionsförhållandena.

[66] Detta eftersom kriteriet om beskogade områden i 2 kap. 4 § HBL endast förhindrar att mark som var skog 2008 inte längre är det då råvaran skördas. Omställning från annan mark till skogsmark är inget hinder enligt detta kriterium (utan eventuella hinder från en omställning av mark till skogsmark beskrivs i så fall i övriga markkriterier).

[67] https://etjanst.sjv.se/hallkoll/index.html

Energimyndigheten driver på energiomställningen in i ett modernt och hållbart fossilfritt välfärdssamhälle – med hjälp av trovärdighet, helhetssyn och mod.

Vi bidrar med fakta, kunskap och analyser om tillförsel och användning av energi i samhället.

Forskning om förnybara energikällor, smarta elnät och framtidens fordon och bränslen får stöd av oss. Vi stöttar också affärsutveckling som gör det möjligt att kommersialisera innovationer och ny teknik, och ser till att goda lösningar kan exporteras.

Vi ansvarar för Sveriges officiella statistik på energiområdet, och hanterar elcertifikatsystemet och handeln med utsläppsrätter.

Dessutom deltar vi i internationella klimatsamarbeten, och förmedlar fakta om effektivare energianvändning till hushåll, företag och myndigheter.

Energimyndigheten

Energimyndigheten, Box 310, 631 04 Eskilstuna
Telefon 016-544 20 00, Fax 016-544 20 99
E-post registrator@energimyndigheten.se
www.energimyndigheten.se